

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
підсумкової науково-теоретичної конференції
СИНЕРГІЯ ПРАВА, ПРАВООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЇ,
ПРИСВЯЧЕНА ДНЮ НАУКИ**

(Київ, 15 травня 2025 року)

Київ 2025

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПСИХОЛОГІЇ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
підсумкової науково-теоретичної конференції
СИНЕРГІЯ ПРАВА, ПРАВООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЇ,
ПРИСВЯЧЕНА ДНЮ НАУКИ

(Київ, 15 травня 2025 року)

УДК 34+351.74+159.9](477)(06)

Редакційна колегія:

Старицька О.О. – кандидат юридичних наук, доцент

Сюравчик В.Г. – кандидат юридичних наук

Синергія права, правоохоронної діяльності та психології, присвячена Дню науки: зб. матеріалів підсумкової наук.-теорет. конф. (м. Київ, 15 трав. 2025 р.) / Редкол.: О. О. Старицька, В. Г. Сюравчик. Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2025. 158 с.

У збірнику розміщено результати наукових пошуків здобувачів вищої освіти, аспірантів та ад'юнктів, що присвячені широкому колу питань як загальнотеоретичного правознавства та галузевих юридичних наук, так і проблемам правоохоронної діяльності та психології.

Збірник матеріалів може бути використаний в освітньому процесі, науковій діяльності, є доступним для широкого загалу та сприятиме формуванню високого рівня соціальної культури та правосвідомості населення в цілому.

Матеріали викладено в авторській редакції з незначними коректорськими правками.

© О. О. Старицька, В. Г. Сюравчик.
© Національна академія внутрішніх справ, 2025 рік

Зміст

Аббасов Гюльоглан Арізович	
ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	9
Бельмега Анастасія Андріївна	
ОСОБЛИВОСТІ ЛЦЕНЗІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	11
Богдан Ігор Васильович	
СИНЕРГІЯ ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ.....	13
Броварник Анна Сергіївна	
ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	18
Бузейчук Ярослава Русланівна	
МЕДІАЦІЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МОЖЛИВОСІ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ	21
Власенко Валерій Павлович	
Грибок Анастасія Дмитрівна	
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ.....	24
Галах Алла Миколаївна	
СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ КОМПЕНСАЦІЇ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ.....	27
Гнатенко Каріна Олександрівна	
РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ УМОВ.....	29
Гнатенко Каріна Олександрівна	
ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНОЇ КОРЕКТНОСТІ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	32
Горбань Роман Владиславович	
Тристан Михайло Володимирович	
МЕХАНІЗМИ ПРЕВЕНЦІЇ У ПРАВООХОРОННІЙ ПРАКТИЦІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	34
Горлушко Марина Володимирівна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У СФЕРІ ОСВІТИ.....	38
Грабовенко Владислава Юріївна	
ДЕРЖАВНИЙ ПРИМУС І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПЕРІОД ВІЙНИ: БАЛАНС МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ.....	39
Humeniuk Viktoriia	
SOCIAL CHALLENGES OF CONTEMPORARY TIME THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY	42

Гуменюк Вікторія Олегівна	
ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ РОЛАНА БАРТА І СУЧАСНІСТЬ.....	44
Денисенко Дмитро Миколайович	
РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В ДОТРИМАННІ ПРАВОВИХ ЗАСАД КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ.....	45
Дмитрук Анастасія Віталіївна	
ВПЛИВ ІПСО НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ.....	48
Дяченко Інна Олександрівна	
АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	51
Дяченко Інна Олександрівна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	53
Калінюк Олена Олегівна	
СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ УЧАСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ.....	57
Kara Anna	
THE IMPORTANCE OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IN A CRISIS SITUATION.....	60
Карасьова Дар'я Ігорівна	
ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ДОТРИМАННЯ МОВНИХ СТАНДАРТІВ В ЮРИДИЧНІЙ СФЕРІ.....	62
Котельчук Дар'я Володимирівна	
THE ROLE OF THE FRENCH CONSTITUTIONAL COUNCIL IN THE IMPLEMENTATION OF LAW.....	64
Ксюк Катерина Миколаївна	
ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	66
Лебедюк Анна Юріївна	
ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО – ПРАВООХОРОННЕ ДОБРОВІЛЬНЕ ВІЙСЬКОВО-МІЛІЦЕЙСЬКЕ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ В НАЦІОНАЛЬНУ РЕВОЛЮЦІЮ 1917–1921 РОКІВ: ДОСВІД БОРОТЬБИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС.....	69
Легенчук Діана Юріївна	
ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	72
Лукашенко Надія Дмитрівна	
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ».....	74

Лук'яненко Марія Юріївна	
ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ.....	77
Лях Аліна Олександрівна	
ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНИ, ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ	79
Мальованик Анастасія Андріївна	
ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	81
Микитенко Інеса Андріївна	
ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	84
Молокова Ангеліна Русланівна	
ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ.....	86
Мосієнко Марина Сергіївна	
МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ПІДРОБКИ ПІДПИСІВ У ДОКУМЕНТАХ	88
Оганов Артур Тамазівич	
ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РАДИ ЄВРОПИ В УДОСКОНАЛЕННІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	90
Палеха Владислав Олександрович	
ДО ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	93
Пантелеєва Мірабель Андріївна	
МАНІПУЛЯТИВНІ СТРАТЕГІЇ В ОНЛАЙН-ДИСКУСІЯХ: МОВНИЙ АСПЕКТ ТРОЛІНГУ.....	95
Пантелеєва Мірабель Андріївна	
ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	97
Pantelieieva Anastasiia	
COMMUNICATION AS A SECURITY COMPONENT OF HUMAN ACTIVITY	101
Півень Софія Іванівна	
РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯ ЙОГО ЗАВЕРШЕННЯ.....	103
Плакса Софія Іванівна	
ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ.....	105
Плотян Дарина Сергіївна	
ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИНИ НА НАЦІОНАЛЬНУ СУДОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	108

Полянський Микола Миколайович	
РИТОРИКА В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: РОЛЬ «ПОЛІЦІ ДІАЛОГУ».....	111
Поспішна Анастасія Сергіївна	
ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА СВІДЧЕННЯМИ СВІДКІВ.....	113
Пустова Катерина Василівна	
СПОСОБИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ.....	115
Романюк Анна Русланівна	
МОВА ВОРОЖНЕЧІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: РІЗНИЦЯ МІЖ ТРОЛІНГОМ ТА КІБЕРБУЛІНГОМ	118
Руска Анна Андріївна	
ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ.....	120
Семенов Віктор Васильович	
Янченко Анастасія Олександрівна	
РОЛЬ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ Ч.4 СТ. 152 КК УКРАЇНИ	122
Семко Марина Миколаївна	
КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	125
Слепко Ангеліна Іванівна	
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЧУТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ	128
Слепко Ангеліна Іванівна	
НАРАТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ФІЛОСОФІЇ ПОЛЯ РІКЕРА	129
Случанова Надія Олегівна	
ОСКАРЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АКТУ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН.....	131
Стародубцева Наталія Сергіївна	
ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ МІШЕЛЯ ФУКО І СУЧАСНІСТЬ.....	134
Fedorova Liudmyla	
FUNCTIONING OF CIVIL SOCIETY IN TIMES OF WAR.....	137
Федорова Людмила Федорівна	
ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ХАННИ АРЕНДТ І СУЧАСНІСТЬ	140
Фертіль Анастасія Ігорівна	
ФЕМІНІСТИЧНА ФІЛОСОФІЯ СІМОНІ ДЕ БОУАР І СУЧАСНІСТЬ.....	141

Цимбал Аліна Володимирівна	
ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	143
Чистоклетова Анна Денисівна	
СИМОНА ДЕ БОУАР: ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИМІР ЖІНОЧОЇ СВОБОДИ	145
Чуб Тетяна Віталіївна	
ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ.....	148
Шашкова Анна Віталіївна	
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У МЕЖАХ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА	149
Шраменко Віталіна Віталіївна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	152
Яцун Вікторія Олександрівна	
ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ОБМЕЖЕНЬ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	155

Аббасов Гюльоглан Арізович

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра 401 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Файзов Анатолій Вікторович,

завідувач кафедри економіко-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат економічних наук, доцент

ПУБЛІЧНІ ЗАКУПІВЛІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Публічні закупівлі є одним із ключових інструментів державного регулювання, який спрямований не тільки на задоволення соціально-економічних потреб суспільства, а й на ефективне використання бюджетних коштів, забезпечення добросовісної конкуренції та недопущення корупції. В умовах євроінтеграції України, а також у світлі сучасних викликів, пов'язаних з економічною нестабільністю та воєнним станом, дослідження функціональної компоненти публічних закупівель, їх ролі у розвитку та відбудові країни набуває актуального значення.

Зміст регулюючої компоненти публічних закупівель в системі державного управління соціально-економічними процесами визначається наступними функціями:

1) придбання товарів, робіт і послуг для забезпечення функціонування державних інституцій, які надають суспільні послуги у сфері оборони, безпеки, медицини, освіти, культури, науки, інфраструктури та утримуються за кошти бюджетів різних рівнів;

2) досягнення різних соціально-економічних завдань, які визначаються станом розвитку економічної системи країни;

3) регулювання ринкової кон'юнктури ринків окремих видів продукції через вихід держави як головного замовника-покупця;

4) ефективне та раціональне використання публічних фондів-коштів;

5) протидія корупційним проявам з використанням елементів цифровізації;

6) забезпечення конкурентного середовища [2].

Розвиток національної тендерної системи, який обумовлений успішною гармонізацією вітчизняного законодавства зі стандартами ЄС, створив нові можливості для використання державних закупівель при вирішенні різних соціально-економічних проблем.

Публічні закупівлі як інструмент регулятивного впливу слід використовувати у сфері соціального захисту окремих категорій громадян, зокрема воїнів-ветеранів або внутрішньо переміщених осіб. Доцільним було б законодавчо екстраполювати міжнародний досвід стимулювання і розвитку суб'єктів господарювання, які засновані ветеранами війни або на таких підприємствах працюють понад 50% громадян цієї категорії. Зокрема, під час проведення тендерів зобов'язати замовників надавати пріоритет таким суб'єктам господарювання при укладанні договорів за умови дотримання тендерних вимог[3].

Публічні закупівлі можуть виступити ефективним інструментом підтримки не тільки окремих категорій суб'єктів господарювання, а й національного бізнесу в цілому. Через механізм торгів здійснюється перерозподіл публічних коштів на користь виробників, які мають змогу отримати додаткові фінансові надходження в умовах обмеженого попиту. Крім того, все більш актуального значення набуває системне залучення через тендерний механізм вітчизняних підприємств для відбудови та модернізації критичної інфраструктури, реконструкції об'єктів соціальної сфери, будівництва укріплень та фортифікацій [1; 2].

Систему публічних закупівель доцільно використовувати для подальшої імплементації нових стандартів проведення робіт з будівництва та відбудови інфраструктури з позицій екологічності, ресурсо- та енергоефективності. Такий напрям регуляторного впливу повинен бути законодавчо закріплений не тільки у відповідних стандартах в тендерних пропозиціях в якості критеріїв присудження, а й формувати низку преференцій для постачальників відповідних товарів або ж обов'язкової їх закупівлі за окремими групами чи категоріями [3; 5].

Отже, публічні закупівлі поступово виокремлюються в особливий інструмент державного регулювання розвитку країни, а це, у свою чергу, потребує розробки та впровадження нових законодавчих ініціатив направлених на ефективну реалізацію функціональної компоненти тендерного механізму.

Список використаних джерел:

1. Малолітнева В. Якими мають бути публічні закупівлі в Україні у післявоєнний період. URL: <https://voxukraine.org/yakumu-mayut-butyu-publich-ni-zakupivli-v-ukrayini-u-pislyavoyennyj-period>.
2. Тарасовський Ю. Як український бізнес працює під час війни. *Головні факти з дослідження Gradus Research. Forbes Ukraine*. бер. 2022. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-35-biznesu-prizupinili-diyalnist-cherez-viynu-1-ne-planuyut-vidnovlennya-opituvannya-gradus-23032022-495>
3. Фаїзов А. В. Особливості організації проведення публічних закупівель в Україні. *Проблеми економіки*. 2020. № 2 (44). С. 160-165.
4. Фаїзов А. Організаційно-правові аспекти публічних закупівель в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. липень 2023. № 7. URL: <https://www.nauka.com.ua/index.php/ee/issue/view/88>.
5. Фаїзов А. В. Стратегічні напрями реформування правового забезпечення публічних закупівель в Україні. *Економіка, облік, фінанси та право: сучасні тенденції та перспективи розвитку в Україні та світі: зб. тез доп. за матеріалами Міжнародної наук.-практ. конф. Ч. 2 (Біла Церква, 12 січня 2024 р.)*. 2024. С. 324-327.

Бельмега Анастасія Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 201 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження дії правового режиму воєнного стану в Україні з лютого 2022 року спричинило нові виклики для функціонування адміністративних процедур, зокрема для здійснення ліцензійної діяльності. Ліцензійне провадження, що в мирний час базується на чітко врегульованих процедурах, зазнало певної трансформації задля забезпечення стабільності економіки, безпеки громадян та задоволення потреб оборони держави.

Однією з ключових особливостей періоду воєнного стану стало те, що держава мусила забезпечити баланс між необхідністю швидкого прийняття рішень і дотриманням основних вимог законності та справедливості. Саме тому виникла потреба внесення змін до законодавства, яким врегульовано процедуру отримання ліцензій. Так, було запроваджено спрощення процедур ліцензування, що передбачало скорочення строків надання адміністративних послуг; запровадження подання заяв та документів в електронній формі; та можливість розгляду документів за спрощеним порядком без проведення конкурсів чи відкритих слухань у визначених випадках [1; 6]. Таке спрощення спрямоване на підтримку критично важливих галузей економіки, швидку адаптацію до викликів війни та оперативне реагування на потреби оборонної промисловості.

Варто зазначити, що пріоритет отримали суб'єкти господарювання, діяльність яких спрямована на забезпечення обороноздатності держави, енергетичної безпеки та життєдіяльності населення. Видача ліцензій у таких сферах проводилась першочергово [1].

19 березня 2022 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану», яка передбачає спрощену процедуру ведення такої господарської діяльності без отримання відповідних ліцензій/дозволів, шляхом подання декларації до Міністерства економіки України [2]. Відповідно до зазначеної Постанови передбачено автоматично продовження строків дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру та введено спеціальні механізми тимчасового ліцензування. Вони дозволяли суб'єктам господарювання набути право здійснювати ліцензійну діяльність на підставі спрощених дозволів або повідомлень, з подальшим оформленням повноцінної ліцензії після завершення воєнного стану [2].

Не залишено поза увагою законодавця і зміни у ліцензуванні господарської діяльності суб'єктів, які знаходяться у районах активних бойових дій або на

тимчасово окупованих територіях. Так держава обмежила видачу ліцензій там, де існувала реальна загроза безпеці суб'єктів господарювання або де неможливо було забезпечити належний контроль за дотриманням ліцензійних умов [2].

Для захисту прав суб'єктів господарювання було запроваджено механізми захисту суб'єктів, які не можуть виконувати ліцензійні умови через об'єктивні обставини воєнного стану (наприклад, пошкодження об'єктів інфраструктури). Таким суб'єктам дозволяється відтермінування обов'язків або тимчасове призупинення дії ліцензій [5].

Разом з тим було введено особливі правові режими щодо отримання ліцензій у стратегічних галузях – можливість надання права діяльності за спрощеною процедурою без аукціонів, конкурсів чи тривалих перевірок.

Варто зауважити, що із запровадженням спрощеної процедури отримання ліцензій на господарську діяльність було посилено контроль та відповідальність за порушення ліцензійного законодавства, а саме: органи державного нагляду отримали право оперативно перевіряти ліцензіатів, а в разі виявлення порушень – швидко призупиняти або анулювати ліцензію без тривалих судових процедур [7].

Аналіз особливостей ліцензійного провадження в умовах дії правового режиму воєнного стану дозволяє зробити висновок, що державні та законодавчі органи оперативно адаптували нормативно-правову базу до надзвичайних умов; забезпечили впровадження механізмів підтримки критично важливих галузей економіки; забезпечили баланс між дотриманням законності та необхідністю швидкого прийняття рішень.

Таким чином, ліцензійне провадження в умовах дії правового режиму воєнного стану стало важливим інструментом збереження державного суверенітету, економічної стабільності та забезпечення життєдіяльності країни у надзвичайних обставинах.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо спрощення умов провадження господарської діяльності в період дії воєнного стану в Україні: Закон України від 17.07 2024 року. *Голос України*. 01.09.2024. № 115.
2. Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2022 № 314. Офіційний вісник України від 05.04.2022 року, №26, стор. 24, стаття 1399, код акта 110613/2022
3. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни: Закон України від 03.03.2022 № 2115-ІХ. *Голос України* від 07.03.2024. № 48.
4. Строки дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру автоматично продовжуються на період воєнного стану та три місяці з дня його припинення чи скасування: Інформаційний лист Державної служби від 15.02.2023 №76-01.1/02/05.17-23. URL: <https://www.dls.gov.ua>
5. Державна регуляторна служба України: Особливості ліцензування та дозвільної системи в умовах воєнного стану. URL: <https://www.drs.gov.ua>

6. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Скорик В. О. Адміністративні процедури: поняття, особливості та зміст. *Trends in science and practice of today: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.. 19-22 жовтня 2021р., Анкара, Туреччина* С. 107-113.

7. Дозволи, ліцензії, перевірки в воєнний стан. URL: <https://product.ligazakon.ua/deregulyaciya-biznesu/>

Богдан Ігор Васильович

аспірант кафедри теорії, історії та філософії права НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович,
професор кафедри теорії, історії та філософії права НАВС, доктор юридичних наук, доцент

СИНЕРГІЯ ПРАВА ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року кардинально змінило безпековий ландшафт нашої держави та зумовило необхідність переосмислення ролі та функцій усіх складових сектору безпеки і оборони. Національна поліція України (НПУ), яка традиційно відповідальна за підтримання публічної безпеки та порядку, протидію злочинності та надання поліцейських послуг, опинилася перед безпрецедентними викликами, що вимагали її активного залучення до виконання завдань оборони держави. Ця трансформація, що відбувається в умовах екстремального навантаження та постійної загрози, підкреслила критичну важливість взаємозв'язку між чітким правовим регулюванням та ефективною правоохоронною практикою для забезпечення національної безпеки й обороноздатності.

Ефективна оборона держави ґрунтується не лише на військовій потужності, але й на стійкості державних інститутів, злагодженій взаємодії всіх силових структур та чіткому правовому механізмові, що регламентує їхню діяльність. Участь Національної поліції у відсічі збройної агресії, виконанні завдань територіальної оборони, стабілізаційних заходах на деокупованих територіях та інших оборонних функціях вимагає не тільки високого професіоналізму та самовідданості особового складу, але й міцного правового фундаменту. Цей фундамент має забезпечувати легітимність дій поліцейських, визначати межі їхніх повноважень, гарантувати дотримання прав людини навіть в умовах воєнного стану та сприяти ефективній координації з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони.

Центральним аргументом є твердження про те, що обороноздатність України суттєво посилюється завдяки синергії між досконалим правовим регулюванням та скоординованою практичною діяльністю Національної поліції.

Однак досягнення оптимального рівня цієї синергії вимагає вирішення низки критичних питань, пов'язаних із правовими невизначеностями, ресурсним забезпеченням, механізмами координації та адаптацією до нових функцій, особливо в контексті розширених повноважень НПУ під час дії воєнного стану.

Нормативно-правова база, що регламентує участь Національної поліції України в обороні держави, є багаторівневою системою, яка починається з основоположних принципів Конституції України та конкретизується у спеціальних законах, що регулюють сфери національної безпеки, оборони, правового режиму воєнного стану та безпосередньо діяльність поліції.

Фундаментальною нормою, що закладає підвалини для залучення різних державних інституцій до захисту держави, є стаття 17 Конституції України. Вона проголошує, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави та справою всього Українського народу. Ця норма підкреслює всеохоплюючий характер оборони, яка не обмежується виключно військовими засобами.

Хоча основний тягар оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладається на Збройні Сили України, стаття 17 також чітко вказує, що забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом. Це конституційне положення є ключовим, оскільки воно прямо передбачає участь правоохоронних органів, до яких належить і Національна поліція, у забезпеченні державної безпеки – функції, нерозривно пов'язаної з обороною, особливо в умовах зовнішньої агресії. Таким чином, Конституція не тільки допускає, але й передбачає залучення правоохоронних структур до виконання завдань, що виходять за межі традиційної боротьби зі злочинністю та охорони громадського порядку, створюючи конституційну основу для їх інтеграції в загальнодержавну систему оборони.

Конституційні приписи знаходять свою деталізацію у спеціальному законодавстві. Закон України «Про національну безпеку України» формалізує місце Національної поліції в архітектурі безпеки держави. Стаття 12 цього Закону визначає склад сектору безпеки і оборони, до якого, поряд із силами оборони (ЗСУ та ін.) включено Міністерство внутрішніх справ України, Національну гвардію України, Національну поліцію України (далі – НПУ), Державну прикордонну службу України, Державну міграційну службу України, Державну службу України з надзвичайних ситуацій та інші органи. Включення НПУ до цього сектору свідчить про її визнання не просто як допоміжної сили, а як невід'ємного компонента державної системи забезпечення національної безпеки та оборони.

Закон України «Про оборону України» встановлює загальні засади оборони. Стаття 12 цього Закону, визначаючи завдання інших військових формувань та правоохоронних органів, зазначає, що їхні завдання щодо оборони визначаються Конституцією та законами, що регулюють їхню діяльність. Це означає, що Закон «Про оборону України» делегує конкретизацію оборонних функцій поліції іншим нормативно-правовим актам, насамперед

профільному Закону «Про Національну поліцію». Водночас, визначення таких понять, як «сили і засоби, що залучаються до здійснення заходів з оборони держави» та «район воєнних (бойових) дій», створює контекст, у якому діяльність поліції може розглядатися як частина загальних оборонних зусиль.

Особливого значення набуває Закон України «Про правовий режим воєнного стану», який визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, а також гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Цей закон надає військовому командуванню та іншим державним органам, включаючи поліцію, розширені повноваження для забезпечення оборони та громадського порядку в особливий період. До таких повноважень, що безпосередньо стосуються діяльності поліції, належать: посилена охорона об'єктів, запровадження комендантської години, встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування, перевірка документів, огляд речей, транспортних засобів, багажу, вантажів, службових приміщень і житла громадян (за винятком обмежень, встановлених Конституцією), заборона певних видів діяльності, а також інші заходи, передбачені законом. Ці розширені повноваження дозволяють поліції ефективніше виконувати завдання в умовах війни, зокрема щодо забезпечення режимних заходів та підтримання правопорядку.

Ключовим нормативно-правовим актом, що безпосередньо визначає повноваження НПУ у сфері оборони, є Закон України «Про Національну поліцію». Стаття 23 містить широкий перелік завдань, покладених на поліцію. Пункт 24 частини 1 цієї статті прямо вказує, що поліція «бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного або надзвичайного стану, зони надзвичайної екологічної ситуації у разі їх введення на всій території України або в окремій місцевості». Це положення пов'язує загальні функції поліції з діями, необхідними в умовах особливих правових режимів, встановлених Законом «Про правовий режим воєнного стану».

Вирішальне значення має Стаття 24 Закону України «Про Національну поліцію». Частина 1 підкреслює принцип законності, встановлюючи, що виконання інших (додаткових) повноважень може бути покладене на поліцію виключно законом. Частина 2 надає чіткий мандат органам та підрозділам системи поліції «у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України» брати участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану. Це положення є прямим законодавчим дозволом на залучення поліції до оборонних завдань, включаючи ті, що виходять за рамки традиційної поліцейської діяльності. Частина 3 передбачає можливість оперативного підпорядкування органів та підрозділів поліції, що дислокуються в межах певного регіону (АР Крим, область, м. Київ), відповідному начальнику Головного управління НПУ за рішенням керівника поліції під час дії воєнного

стану для виконання завдань територіальної оборони та забезпечення заходів воєнного стану. Це створює механізм для централізованого управління поліцейськими силами в регіоні під час кризи. Частина 4 є особливо важливою, оскільки вона дозволяє поліції особливого призначення (ПОП) «за рішенням військового командування, погодженим з керівником поліції або уповноваженою ним особою», брати участь в обороні України шляхом безпосереднього ведення бойових дій відповідно до Закону «Про оборону України». Це положення створює правову основу для залучення спеціальних підрозділів поліції до активних бойових операцій під військовим командуванням. Однак, це породжує складне правове питання щодо статусу таких поліцейських. Традиційно правоохоронці діють у рамках цивільних структур командування та правил застосування сили, спрямованих на мінімізацію шкоди та пропорційне застосування сили для правоохоронних цілей. Військові ж операції підпорядковуються іншим структурам командування та нормам міжнародного гуманітарного права (МГП), де комбатанти є легітимними цілями, а метою часто є військова поразка супротивника. Поліцейські, що діють під військовим командуванням у бойових умовах, фактично виконують функції комбатантів. Проте їхній основний правовий статус за національним законодавством залишається «поліцейський», що може створювати колізію з визначеннями комбатантів та цивільних осіб у МГП. Таким чином, стаття 24 створює гібридний правовий статус для цих поліцейських підрозділів, що потребує уточнення як у національному законодавстві (щодо відповідальності, застосування сили), так і в контексті міжнародного гуманітарного права (щодо статусу комбатанта, прав та захисту).

Таким чином, законодавство України створює комплексну правову базу для участі Національної поліції в обороні держави, особливо в умовах воєнного стану, визначаючи її як складову сектору безпеки і оборони та надаючи їй специфічні повноваження, включаючи можливість безпосередньої участі у бойових діях для окремих підрозділів.

Синергія між правом та практикою поліцейської діяльності має працювати в обох напрямках. Практичний досвід, набутий Національною поліцією під час виконання оборонних завдань з 2014 року, а особливо після повномасштабного вторгнення є безцінним джерелом інформації для вдосконалення законодавства. Виявлені під час реальної роботи проблеми, прогалини, неефективні норми чи, навпаки, успішні практики мають систематично аналізуватися та використовуватися для внесення змін до законів та підзаконних актів.

Такий зворотний зв'язок від практики до законодавства є ключовим для створення динамічної та адаптивної системи. Наприклад, саме практична необхідність та участь поліції у боях призвели до законодавчого закріплення відповідних повноважень. Подальший аналіз досвіду застосування цієї норми, а також досвіду розслідування воєнних злочинів чи колабораціонізму, має стати основою для наступних законодавчих ініціатив.

Для забезпечення справжньої синергії необхідно створити формальні механізми збору, аналізу та передачі оперативного досвіду НПУ законодавцям та іншим органам, відповідальним за формування політики у сфері безпеки і оборони. Це дозволить правовій базі постійно адаптуватися до реалій діяльності

поліції в умовах війни та післявоєнного відновлення, забезпечуючи її максимальну відповідність потребам оборони та безпеки.

Крім того, ефективна та законна діяльність поліції, що ґрунтується на чіткому праві, сприяє зміцненню довіри населення. Довіра та співпраця громадян є критично важливими елементами національної стійкості, що, в свою чергу, є невід’ємною складовою обороноздатності держави.

Національна поліція України довела свою незамінність як важливий елемент національної стійкості та оборони. Її здатність адаптуватися до екстремальних умов, виконувати різноманітні завдання – від гуманітарних до бойових – є значним внеском у спільну боротьбу українського народу. Подальше зміцнення її потенціалу та ефективності потребує системних зусиль щодо вдосконалення законодавства, покращення міжвідомчої координації, модернізації системи підготовки та забезпечення, а також пошуку оптимального балансу між безпекою та правами людини. Успішне вирішення цих завдань дозволить не лише підвищити обороноздатність держави сьогодні, але й сформувати більш стійку та ефективну систему правоохоронних органів для майбутнього України.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 21.04.2025).
2. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2469-19> (дата звернення: 21.04.2025).
3. Про оборону України: Закон України від 06.12.1991 № 1932-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1932-12> (дата звернення: 21.04.2025).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/389-19> (дата звернення: 21.04.2025).
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19> (дата звернення: 21.04.2025).

Броварник Анна Сергіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Пендюра Максим Миколайович,
завідувач кафедри теорії, історії та філософії права ННІПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

**ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Міжнародний кримінальний суд – це судовий орган, який створений для боротьби виключно з міжнародними злочинами, він володіє своєю юрисдикцією, особливим механізмом ініціювання провадження, а також обмеженими людськими та фінансовими ресурсами. Крім того, його ефективність залежить напряду від співпраці з державами та міжнародними організаціями [1, с. 252].

Як зазначав Гутник В.В, предметна юрисдикція МКС, відповідно до п. 1 ст. 5 Римського статуту обмежена такими злочинами: а) злочином геноциду; б) злочинами проти людяності; в) воєнним злочинами; г) злочином агресії. З іншого боку, предметна юрисдикція щодо злочину агресії настільки ускладнена, що притягти до відповідальності за цей злочин у рамках МКС практично неможливо [1, с. 253]

Якщо заглибитися в історію розробки Римського статуту можна віднайти, що питання поширення предметної юрисдикції МКС на цей злочин були одними з найдискусійніших; очевидно, що низка впливових держав, які брали участь у розробці Римського статуту побоювалися юрисдикції МКС щодо злочину агресії. В результаті, щодо цього питання розробники Римського статуту так і не дійшли згоди. Римський статут тільки передбачив, що МКС буде здійснювати юрисдикцію стосовно злочину агресії, як тільки буде прийнято відповідні зміни, що міститимуть визначення цього злочину та умови, за яких МКС здійснюватиме юрисдикцію [1. с. 253].

Відповідно до Статуту Суд є постійно діючим органом, юрисдикція якого поширюється на фізичних осіб, відповідальних за «найбільш серйозні злочини, що викликають стурбованість міжнародного співтовариства і які визначені цим статутом» (стаття 1 Статуту МКС). Інакше кажучи, Статут визначає найбільш серйозні злочини, за вчинення яких може наступити міжнародна кримінальна відповідальність. Звідси випливає, що за інші злочини, не вказані в Статуті, така відповідальність не застосовується, тобто ці інші, злочини або не є серйозними, або вони не становлять загрози світовій спільноті. До таких злочинів, зокрема, відноситься міжнародний тероризм [2. с. 282].

МКС притягує до відповідальності фізичних осіб, а не групи чи держави. Будь-яка фізична особа, яка, ймовірно, скоїла злочини, що підпадають під юрисдикцію МКС, може бути притягнута до МКС. По суті, політика кримінального переслідування Офісу Прокурора полягає в зосередженні на тих, хто, з огляду на зібрані докази, несуть найбільшу відповідальність за злочини, і

не зважає на будь-які офіційні посади, які можуть обіймати імовірні злочинці [4].

Міжнародний кримінальний суд повинен слугувати символом міжнародного правосуддя, який приймає справедливі рішення, пов'язані з порушенням норм міжнародного права. Що стосується самої процедури реалізації судочинства Міжнародного кримінального суду, то варто зазначити, що така процедура виконання рішення МКС є подвійною. Подвійна процедура приведення у виконання рішень Міжнародного кримінального Суду є основою Римського Статуту та представляє нову систему в історії міжнародного публічного права в сфері міжнародної відповідальності. Перед тим, як Міжнародним кримінальним судом буде оголошено вирок підсудному, держава, громадянином якої ця особа є, має прийняти формулювання цього звинувачення, а винну особу буде засуджено відповідно до системи «подвійної згоди», описаної в Статуті. Відповідно до цієї системи, держава повинна спочатку увійти в список держав, що мають можливість стати місцем виконання вироку (далі – список), а потім стати учасником президії суду з окремих випадків. Як тільки на засіданні палати Міжнародного кримінального суду буде висунутий вирок до обвинуваченого щодо позбавлення волі, ця особа відбуває покарання в тій країні, яку призначить Міжнародний кримінальний Суд. Президія Суду приймає це рішення, виходячи зі списку відповідних держав, а секретаріат це підтримує. Якщо Президія не погоджується з умовами утримання, то держава або перестає бути учасником країн списку, або змінює ці умови. Існує можливість для держави в будь-який момент розширити або додати будь-які умови щодо засудженого, але Президія повинна розглянути ці поправки [5, с. 195].

На практиці, суд робить висновок, а саме двосторонні угоди з державами, які встановлюють межі для прийняття засуджених осіб. Ці домовленості повинні відповідати Римському Статуту та бути підписаними главою держави перебування засудженого [5, с. 195].

Від часу створення Міжнародного кримінального суду його діяльність постійно опиняється у фокусі уваги світової спільноти. Він порушував кримінальні справи стосовно злочинів в Уганді, Демократичній Республіці Конго і Центральноафриканській Республіці. Крім того, Рада Безпеки ООН передала Суду питання про ситуацію в суданському регіоні Дарфур. Був заарештований і переданий Міжнародному кримінальному суду громадянин Конго Т. Лубанга Дило, один з польових командирів незаконного збройного угруповання, якого звинуватили в примушенні до військової служби дітей у віці до 15 років і використанні їх у воєнних діях. Видано ордери на арешти ще 5 членів збройного формування з Уганди, обвинувачених у викраденні тисяч дітей, яких вони насильно вербували у свої ряди або використовували як домашню прислугу або сексуальних рабів. 21 липня 2008 року Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт президента Судану Омара аль-Башира за звинуваченням у геноциді у зв'язку з конфліктом у Дарфурі. Щоправда, він не був заарештований. 12 липня 2010 року Міжнародний кримінальний суд видав новий ордер на арешт президента Омара аль-Башира, інкримінувавши йому звинувачення в організації й проведенні геноциду трьох етнічних груп у

складі населення Дарфура. У травні 2011 року Прокурор Міжнародного кримінального суду Луїс Морено-Окампо офіційно попросив у суддів міжнародні ордери на арешт лідера Лівійської Джамахірії полковника Муаммара Каддафі та його сина Сейфа аль-Іслама, а також голови лівійської розвідки й родича Каддафі – Абдулли аль-Сенуссі, звинувативши їх у злочинах проти людяності. У свою чергу заступник міністра закордонних справ Лівії Халед Каїм назвав діяльність Міжнародного кримінального суду «сумнівною і направленою на переслідування африканських політиків». Лівійський уряд заявив, що не визнає юрисдикції Міжнародного кримінального суду [3, с. 108].

Професорка І. Марчук зазначала, найпершою справою МКС проти діючого голови держави (на сьогоднішній день вже колишнього) була справа Омара аль-Башира. І це спричинило негативну реакцію щодо дій Суду та призвело до драми зі звинуваченнями з боку африканських країн в упередженості МКС. Але були також справи проти колишніх президентів Кенії та Кот-д'Івуару. Отже, це не рідкість. Але я думаю, що було б наївним вважати, що Володимир Путін стане першим у списку підозрюваних. Це тільки політизувало б роботу Суду і перевело б дискусію у русло питань про імунітети і чи є МКС тією законною інституцією, яка може ініціювати справи за участю керівників держав, які є носіями імунітету згідно зі звичаєвим міжнародним правом. Я думаю, що новий Прокурор не буде розглядати відповідальність громадян Росії на найвищому рівні. Однак це не означає, що не будуть порушені провадження за участі громадян РФ, які пов'язані з окупацією Криму та тим, що відбувається на території Донбасу, з точки зору військової субординації чи політичного керівництва. Грузія також сподівається, що громадяни росії будуть нести відповідальність за злочини, скоєні в Південній Осетії [6]

Інше питання щодо якого виникає низка проблем стосується персональної юрисдикції. Пункт 1 статті 27 Римського статуту передбачає, що Римський Статут застосовується однаково до всіх осіб; посадове становище глави держави або уряду, члена уряду або парламенту, обраного представника чи державної посадової особи не звільняє особу від кримінальної відповідальності згідно з цим Статутом та не є, саме по собі, підставою для пом'якшення покарання. Відтак, приєднуючись до Римського статуту, держава погоджується на персональну юрисдикцію МКС щодо усіх осіб, які знаходяться на її території та можуть володіти імунітетами від кримінального переслідування [1, с. 253-254].

Однак, практика МКС цілком правильно пішла шляхом віддання переваги питанню боротьби з безкарністю над будь-якими імунітетами, а згадана норма ст. 98 Римського статуту розглядається як така, що не забороняє МКС видавати ордер на арешт та вимагати передачу будь-яких осіб третіх держав, включаючи глав держави. У кінці-кінців і сам МКС був створений з метою гарантування невідворотності покарання за міжнародні злочини, вчинені будь-якими особами, зокрема і тими, які можуть уникнути відповідальності ховаючись за своїми імунітетами від кримінального переслідування [1, с. 253-254].

Отже, створення Міжнародного кримінального суду стало логічним етапом розвитку процедури постійного судового переслідування масових вбивць та воєнних злочинців. Поява суду зумовлена передусім необхідністю утворення

дієвого механізму захисту міжнародного правопорядку, що все частіше порушується внаслідок міжнародних конфліктів, які неминуче призводять до порушення основних міжнародно-правових принципів та ведуть до скоєння міжнародних злочинів [3. с. 108].

Список використаних джерел:

1. Гутник В.В. (2024) Міжнародний кримінальний суд: сучасні проблеми та шляхи їх вирішення. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Вип. 8: ч. 3. 251-257. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/39-2.pdf>
2. Притула А. С. Доцільність існування міжнародного кримінального суду. Репозитарій НУ "ОЮА". С. 280-283 URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8ae0c98a-ead4-4a3d-9104-35d0306c536e/content>
3. Щур Б.В. Діяльність міжнародного кримінального суду: історія і перспективи. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. - 2011. Вип. 6. С. 106-109. URL: file:///C:/Users/ASUS/Downloads/Nzlubp_2011_6_23.pdf
4. «Зрозуміти Міжнародний кримінальний суд» URL: <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-06/UICC-UKR-rgb.pdf>
5. Сірант М. Міжнародний кримінальний суд як головний орган із протидії агресії. Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". - 2018. С. 192-197 URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2019/mar/15679/31.pdf>
6. Міжнародний кримінальний суд: внутрішня динаміка, геополітика та Україна. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/mizhnarodnyy-kryminalnyy-sud-vnutrishnia-dynamika-heopolityka-ta-ukraina/>

Бузейчук Ярослава Русланівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 301 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Задорожна Анастасія Петрівна,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук

МЕДІАЦІЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: МОЖЛИВОСІ ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах розвитку правової системи України зростає інтерес до альтернативних способів вирішення спорів, серед яких медіація посідає важливе місце. Цивільне судочинство, попри реформування, часто залишається громіздким, тривалим і витратним для сторін. На цьому тлі медіація виступає як ефективний інструмент, що сприяє не лише розв'язанню конфліктів, але й збереженню міжособистісних відносин. Україна вже зробила перші кроки у

напрямі інституалізації медіації, проте залишається відкритим питання проблем і перспектив її подальшого впровадження в національну правову систему.

З аналізу положень Закону України «Про медіацію» [1] випливає, що сама сутність медіації в цивільному процесі полягає у добровільному, конфіденційному та неупередженому способі врегулювання спору між сторонами за участі нейтрального посередника – медіатора. Це альтернативна форма правосуддя, яка дає змогу сторонам не лише знайти взаємоприйнятне рішення, але й зберегти взаємовідносини, уникнути стресу та значних матеріальних витрат, характерних для традиційного судочинства.

Основними принципами медіації є добровільність, конфіденційність, нейтральність посередника, рівність прав сторін, а також їхня активна участь у формуванні рішення. На відміну від судового процесу, де рішення приймає суддя, у медіації остаточне слово належить сторонам, що гарантує більший рівень задоволеності результатом і, відповідно, підвищує його ефективність. Такий підхід особливо цінний у цивільних справах, де вирішення спору нерідко має особистісний, емоційний вимір – наприклад, у сімейних конфліктах.

Як відомо, медіація може відбуватися як під час проведення спільних зустрічей сторін конфлікту, так і в окремих приватних (медіатор-сторона) сесіях. За умови, що медіатору вдалося розбудувати між собою і стороною відносини довіри, він може отримати додаткову інформацію, яка допоможе стороні усвідомити свої реальні інтереси, відійшовши при цьому від правових позицій. В Сполучених Штатах Америки, у Великобританії медіатор відповідно до закону не може бути викликаний до суду у якості свідка. На жаль, наші медіатори таких привілеїв не мають. Хоча, з іншого боку, у зв'язку з тим, що всі матеріали, напрацьовані під час медіації, знищуються одразу після того, як медіація відбулася, медіатор не зобов'язаний пам'ятати все, про що йому вдалося почути під час проведення процедури [3].

У країнах ЄС активно застосовується Директива 2008/52/ЄС, яка зобов'язує держави-члени створити правові умови для добровільного врегулювання спорів за допомогою медіації. Цей документ зобов'язує держави – члени ЄС забезпечити можливість примусового виконання угоди, укладеної за результатами медіації, з метою, щоб медіація не сприймалася як «слабша альтернатива» судовому розгляду, адже сторони повинні мати впевненість, що досягнуті домовленості будуть виконані, якщо вони обрали такий вид ADR як медіацію, а не універсальну судову форму захисту своїх прав [2].

Незважаючи на ухвалення Закону України «Про медіацію» у 2021 році та активність окремих ініціатив (державних і громадських), впровадження інституту медіації в цивільний процес України стикається з низкою системних проблем, що значно гальмують її розвиток.

1. Недовіра та інформаційна нестабільність альтернативного вирішення спорів. Суспільство історично орієнтоване на державу як на єдине джерело правосуддя, тому будь-які альтернативи сприймаються як ненадійні або другорядні. Держава, зі свого боку, не забезпечує ефективної популяризації медіації через соціальну рекламу, інтеграцію в освітні програми або через суди. Така інформаційна тиша знижує довіру до самої ідеї медіації.

2. Брак кваліфікованих медіаторів і відсутність єдиних стандартів їх підготовки. Попри наявність курсів, тренінгів та окремих програм, в Україні не сформовано єдиного державного стандарту підготовки медіаторів. Як наслідок – рівень їхньої підготовки суттєво різниться, що створює загрозу непрофесійного проведення медіації та знову ж таки формує недовіру до процесу. Відсутність реєстру медіаторів, чіткої сертифікації, механізмів контролю та професійної етики ускладнює їх легітимність в очах суспільства та судової системи.

3. Відсутність процесуального обов'язку судів стимулювати сторін до медіації. Наразі українські суди не мають чіткого алгоритму або обов'язку пропонувати медіацію сторонам. У міжнародній практиці існують моделі, за яких судді активно рекомендують або навіть вимагають спробувати медіацію перед судовим слуханням. В Україні ж така практика не набрала системного характеру, що знижує шанси її розвитку як інструмента розвантаження судової системи.

Медіація має значний потенціал для розвитку цивільного судочинства в Україні. Світовий досвід свідчить, що за належного нормативного та організаційного підходу вона може істотно розвантажити судову систему, знизити рівень конфліктності у суспільстві та сприяти систематизації суспільних відносин. Україна стоїть перед можливістю не просто перейняти іноземний досвід, а й застосувати його до свого контексту, заклавши підґрунтя для якісної нової юридичної практики в подальшому її використанні.

Список використаних джерел:

1. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX // Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення 08.05.2025)

2. Каращук К. Л. Медіація у виконавчому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук / Одеський державний ун-т внутрішніх справ. Одеса, 2025. 231 с. URL: https://oduvvs.edu.ua/uploads/Disertacziya_Karashhuk_K_PDF_A_67a33862bc.pdf (дата звернення 08.05.2025)

3. Єрмоєнко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні: веб-сайт. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/korysna-informatsiia/statti/1593-Перспективи%20розвитку%20медіації%20в%20Україні> (дата звернення 08.05.2025).

Власенко Валерій Павлович

доцент кафедри теорії, історії та філософії права НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Грибок Анастасія Дмитрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «Право» ННПД НАВС

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПОВОЄННОЇ РОЗБУДОВИ УКРАЇНИ

Повоєнна реінтеграція та реконструкція територій України, що зазнали масштабних руйнувань внаслідок широкомасштабної збройної агресії Російської Федерації, потребує впровадження комплексних правових механізмів, зорієнтованих на забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку, відновлення інфраструктурних систем і правової визначеності щодо форм та інструментів взаємодії.

У зазначеному процесі провідна роль належить державі як основному суб'єкту публічно-правових відносин, уповноваженому на реалізацію функцій стратегічного управління, формування правових засад національної політики відбудови, забезпечення територіальної цілісності та реалізації публічного інтересу. Відповідно до статей 1, 3, 5 та 17 Конституції України, саме держава виступає гарантом суверенітету, демократичного ладу, прав і свобод людини, забезпечуючи таким чином необхідне інституційне підґрунтя для трансформації поствоєнного соціуму [2].

Ключовою правовою передумовою координації є чинна система органів виконавчої влади, у тому числі створених спеціально для потреб відбудови. Відповідно до Закону України «Про центральні органи виконавчої влади», саме міністерства та інші ЦОВВ забезпечують формування та реалізацію державної політики у відповідних сферах, що охоплює й політику повоєнної реконструкції [8]. Указом Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 було створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни, що здійснює підготовку стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди та інтегрує зусилля міністерств, органів місцевого самоврядування, бізнесу та громадянського суспільства [3]. В інституційному механізмі держави особливого значення набуває залучення органів місцевого самоврядування, які, згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», реалізують право територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення, включаючи питання відновлення інфраструктури, житлового фонду та соціальної інфраструктури [6]. На нашу думку, участь таких органів дозволяє забезпечити поліцентричний підхід до розбудови, враховуючи локальні потреби та потенціал громад.

Водночас повоєнна відбудова може здійснюватися не лише в межах внутрішньодержавної юрисдикції, а й за участю міжнародних партнерів, зокрема Європейський Союз, Світовий банк, ООН, окремі держави-донори, що діють на основі відповідних міжнародно-правових угодах, меморандумах тощо.

Взаємодії із зазначеними суб'єктами закріплюється також окремими стратегічними актами, такими як План відновлення України (Rebuild Ukraine), який функціонує в рамках Інструменту підтримки ЄС Ukraine Facility. Цей механізм передбачає багаторівневу правову архітектуру контролю, звітності, прозорості та ефективності використання коштів, що надходять на відбудову [9].

Нормативну основу державної політики у сфері повоєнної реконструкції становить Закон України «Про засади державної регіональної політики», який передбачає правові механізми просторового планування, інтеграції регіональних стратегій розвитку, а також визначає інструменти фінансування та моніторингу реалізації відповідних заходів [5]. Післявоєнне відновлення України вимагає імплементації ефективних правових механізмів координації, що функціонують на міжсекторальному, міжінституційному та міжрівневому рівнях державного управління. Успішність реалізації реконструкційних стратегій прямо залежить від узгодженості нормативно-правового регулювання, функціонального розмежування компетенцій між суб'єктами владних повноважень та прозорості процедур ухвалення управлінських рішень.

Водночас механізми координації повинні відповідати принципам багаторівневого врядування (multi-level governance), що передбачає децентралізацію компетенцій і належний розподіл функцій між центральною владою, регіональними адміністраціями та органами місцевого самоврядування. Такі принципи закріплені в Європейській хартії місцевого самоврядування та гармонізовані в українському законодавстві, зокрема в законах «Про місцеве самоврядування в Україні» [6] та «Про службу в органах місцевого самоврядування» [7].

Правовий механізм координації передбачає нормативне регламентування форм міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії. У цьому контексті дієвим інструментом стали урядові міжвідомчі робочі групи, координаційні центри та комісії, які здійснюють узгодження політик і дій у сфері відбудови. Так, в рамках реалізації Плану відновлення України створено спеціальні секторальні робочі групи, що відповідають за проєктування реформ і заходів у сферах енергетики, інфраструктури, освіти, медицини тощо [9].

З метою забезпечення прозорості та підзвітності в реалізації реконструкційних заходів українське законодавство передбачає запровадження електронних систем моніторингу, таких як DREAM (Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management), яка функціонує як правовий інструмент забезпечення відкритості, громадського контролю та відповідності процедур цільовому використанню коштів міжнародної допомоги.

Загалом, координаційні механізми в контексті повоєнної розбудови виступають юридично детермінованими процедурами, що забезпечують горизонтальну і вертикальну інтеграцію публічних і приватних інтересів, уможливаючи синергічне використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів. Їх ефективність безпосередньо залежить від якості правового регулювання, інституційної спроможності та рівня довіри між усіма зацікавленими сторонами.

Беручи до уваги сутність публічного і приватного інтересів, підходів до здійснення правового регулювання суспільних відносин, доцільно зауважити, що післявоєнна реконструкція як складний і багатофункціональний правовий процес не може бути уніфікованою в межах однієї універсальної моделі. Вона формується в залежності від специфіки політичного режиму, обсягів руйнувань, соціального капіталу, наявного ресурсу і геополітичного позиціонування держави. У світовій правовій практиці виокремлюються декілька базових моделей відбудови, кожна з яких має свій інституційно-правовий контекст.

Централізована модель характеризується переважанням ролі держави в усіх етапах реалізації реконструкційних заходів, що включає формування єдиного координаційного органу з широкими повноваженнями, централізоване фінансування та директивне управління. Прикладом такої моделі слугує післявоєнна відбудова Франції у другій половині ХХ століття, реалізована через Комісаріат із планування.

У протизага цьому децентралізована модель відбудови передбачає делегування повноважень на рівень муніципалітетів і регіонів. Такий підхід домінував у повоєнній Німеччині, де значна частина функцій відновлення була передана місцевим громадам, які діяли в межах загальної правової рамки федерального законодавства. В Україні елементи цієї моделі запроваджуються через розширення повноважень територіальних громад та паралельного фінансового забезпечення з державного та міжнародного кошторисів.

Партнерська або гібридна модель інтегрує функції держави, органів місцевого самоврядування, приватного сектора та міжнародних донорів. Вона формується на основі механізмів державно-приватного партнерства, відкритих конкурсів, процедур участі громадськості, а також за допомогою цифрових інструментів моніторингу та контролю. Україна на сучасному етапі реалізує саме такий підхід у рамках ініціатив, як-от «Платформа прозорого відновлення» DREAM, яка забезпечує юридичне оформлення проектів, контроль за їх виконанням та звітність.

Таким чином, враховуючи інституційне розмаїття, загальним для моделей відбудови є наявність дієвого правового механізму захисту прав постраждалих, зокрема в контексті реституції, компенсацій, захисту соціально вразливих категорій населення. Саме нормативна конкретизація таких механізмів у вигляді спеціальних законів або підзаконних актів є визначальною для формування ефективної архітектури повоєнного відновлення.

На наше переконання правові механізми повоєнної відбудови України формують якісну цілісну систему якщо ґрунтуються на принципах верховенства права, розподілу повноважень, субсидіарності, прозорості та ефективності управління. Звичайно, що держава виступає основним координатором цього процесу, однак успішність відновлення залежить також від взаємодії з міжнародними організаціями, співтовариствами та стану імплементації міжнародних стандартів права людини. Внаслідок чого закладаються фундаментальні принципи, які впливають на розвиток національних правових систем, що в цілому сприяє демократизації та правопорядку як на національному, так і міждержавному рівнях. Дотримання

прав та обов'язків людини – це один з елементів миру, безпеки та правового розвитку суспільства і держави [1, с. 34].

Таким чином, правова доктрина повоєнної розбудови України повинна трансформуватись у напрямку інтеграції внутрішньодержавних механізмів і міжнародного досвіду, забезпечуючи при цьому верховенство права, захист прав людини та відновлення державної інституційності.

Список використаних джерел:

1. Власенко В.П., Бесклеткіна М. Ю. Напрями розвитку прав та обов'язків людини і громадянина в сучасних умовах. Науковий вісник УжНУ. Серія Право. 2024. Випуск № 86. Частина 1. С. 30-36. DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.4>
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
3. Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни: Указ Президента України від 21.04.2022 № 266/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.
4. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
5. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
7. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 № 2493-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
8. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
9. Українська Гельсінська спілка з прав людини. (2024). Відбудова України: виклики й правові рамки. URL: <https://helsinki.org.ua/reports/vidbudova-ukrainy/>.

Галах Алла Миколаївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 214 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Мазур Вікторія Вікторівна,

професор кафедри цивільно-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ КОМПЕНСАЦІЇ ТА ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

У сучасних умовах реформування судової системи та зміцнення механізмів правового захисту особи особливої ваги набуває чітке розмежування понять компенсації та відшкодування збитків у цивільному праві. Нерідко в юридичній

практиці та правозастосуванні ці терміни ототожнюються, що призводить до труднощів у доведенні шкоди, обрахунку втрат та визначенні належного способу захисту. З огляду на розвиток судової практики, у тому числі щодо компенсації шкоди, дослідження даної теми є надзвичайно актуальним для вдосконалення цивільно-правових механізмів захисту порушених прав фізичних та юридичних осіб. Тому вважаємо доцільним з'ясувати категоріально-понятійне навантаження понять компенсації та відшкодування збитків у системі цивільно-правового регулювання, визначення їх ознак, відмінностей та спільних рис, а також аналіз підходів до застосування цих інститутів у правовій доктрині та судовій практиці. Крім того, дослідження спрямоване на виявлення практичних аспектів застосування норм про компенсацію та відшкодування шкоди в умовах сучасного правового регулювання в Україні.

При аналізі положень цивільного законодавства впливає, що відповідно до ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України одним із способів захисту порушених прав є відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди (п.8). Але законодавець серед визначеного переліку чітко не вказує, що існує право на компенсацію. При аналізі п.5 ч. 2 ст. 432 Цивільного кодексу України встановлюємо, що законодавець пропонує застосування компенсації замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Оскільки чіткого законодавчого розмежування цих дефініцій немає, вважаємо доцільним з'ясувати думку цивілістів щодо співвідношення таких понять [1].

На думку Парій М.О., відшкодування збитків – це один із способів цивільно-правової відповідальності, який полягає у відновленні майнового стану потерпілої сторони шляхом компенсації завданих їй збитків.

Відповідно до ст. 22 Цивільного кодексу України, збитки включають реальні збитки (втрати, яких зазнала особа) та упущену вигоду (доходи, які особа могла б отримати). Компенсація – ширше поняття, яке включає відшкодування матеріальних збитків і компенсацію немайнової (моральної) шкоди. Вона може бути передбачена як законом, так і договором [2, с. 26-27].

Ханик-Посполітак Р. Ю розглядає компенсацію як загальне поняття, яке включає відшкодування збитків як одну з форм. Відшкодування охоплює лише матеріальні втрати, тоді як компенсація може поширюватися і на немайнові. У науковій літературі підкреслюється, що категорії "шкода" й "збитки" не тотожні: шкода охоплює як матеріальні, так і моральні втрати [3, с. 103-104].

Стаття 23 Цивільного кодексу України передбачає право особи на компенсацію моральної шкоди. Моральна шкода може проявлятися у вигляді фізичних чи психічних страждань, приниження честі, гідності або ділової репутації. У судовій практиці від 2019 року визнано, що така компенсація може надаватися в усіх цивільно-правових відносинах, навіть без спеціальної норми в законі [4].

Також Парій О.М. вказує, що процесуально для відшкодування збитків потрібно довести шкоду, порушення, причинно-наслідковий зв'язок і вину. Для компенсації моральної шкоди – достатньо довести сам факт порушення і страждання. Розмір відшкодування забезпечує повне майнове відновлення, тоді як моральна шкода – це оціночна сума. Підставами для відшкодування є лише

матеріальні втрати; для компенсації – можуть бути нематеріальні втрати [2, с. 30-31].

Отже, розмежування понять компенсації та відшкодування шкоди має не лише теоретичну, а й практичну цінність. Це дозволяє застосовувати відповідні норми цивільного законодавства ефективно й обґрунтовано, забезпечує належний рівень захисту прав і свобод особи, сприяє вдосконаленню договірної дисципліни та підвищенню якості судових рішень.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1492>.
2. Парій М. О. Відшкодування шкоди чи компенсація збитків, завданих війною. Вісник ХНУВС, 2024. № 2 (105), ч. 2.
3. Ханік-Посполітак Р. Ю. Відшкодування шкоди в цивільному законодавстві. Наукові записки НаУКМА, 2016. Т. 181.
4. Верховний Суд України. Ухвала від 13 листопада 2019 року у справі № 216/3521/16-ц.
URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/85678980>.

Гнатенко Каріна Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 201 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННІПП, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВОПОРЯДКУ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ВИКЛИКИ ТА АДАПТАЦІЯ ДО НОВИХ УМОВ

Збройні конфлікти завжди супроводжуються масштабними порушеннями правопорядку, що спричиняє руйнування державних інституцій, зростання злочинності, масові порушення прав людини та гуманітарні катастрофи. У таких умовах роль правоохоронних органів набуває критичного значення. Їхнє завдання полягає не лише в забезпеченні безпеки та порядку, а й у відновленні довіри громадян до державних інституцій. Під час збройного конфлікту правоохоронні органи стикаються з надзвичайно складними викликами. Вони мають забезпечувати публічну безпеку в умовах бойових дій, взаємодіяти з військовими структурами та гуманітарними організаціями для захисту цивільного населення. При цьому виникають серйозні труднощі, зокрема обмеженість ресурсів, ризик корупції, слабка координація між силовими структурами та загроза для життя і здоров'я особового складу [1, с. 150].

Головною відмінністю правоохоронної діяльності в мирний та воєнний час є її спрямованість, що зумовлена відповідними завданнями. Така діяльність в умовах воєнного стану спрямована на: а) попередження та протидію внутрішнім загрозам воєнного стану (мародерство, незаконний обіг зброї, диверсії тощо); б) сприяння та організацію спільних дій відповідно до визначених повноважень для виконання завдань, які постають перед силами безпеки та оборони; в) дотримання законності та правопорядку (дотримання комендантської години, контроль за режимом в'їзду та виїзду громадян); г) підтримання громадського порядку на високому рівні для забезпечення стабільності і належного функціонування держави [2, с. 634].

Зважаючи на вищенаведене, доречно буде зазначити, що правоохоронна діяльність є одним із головних гарантів права, оскільки її сутність безпосередньо пов'язана з охоронною правових норм. Саме вона забезпечує реалізацію правових приписів, є частиною системи нагляду за виконанням нормативно-правових актів, оскільки право не зможе ефективно функціонувати без правоохоронної діяльності. Отже, правоохоронна діяльність під час воєнного стану полягає у здійсненні спеціально уповноваженими органами дій, які спрямовані на захист прав, свобод та інтересів громадян, інтересів держави та відповідають зазначеній у законі формі, враховуючи дію воєнного стану [3, ст. 105].

Гарантією правопорядку і законності є правоохоронна діяльність держави, яка здійснюється також через систему правоохоронних органів, отже, реалізується правоохоронна діяльність держави. Правоохоронні органи забезпечують формування та реалізацію державної політики у сфері захисту прав та свобод громадян, інтересів суспільства і держави від протиправних посягань, організують та координують діяльність у протидії злочинності, з охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, пожежної безпеки, охорони та оборони наважливих об'єктів [2, с. 634].

Після завершення бойових дій правоохоронні органи продовжуватимуть виконувати ключову роль у процесах стабілізації. Вони займатимуться розслідуванням воєнних злочинів та злочинів проти людяності, підтримують правопорядок у звільнених територіях, сприяють реінтеграції учасників бойових дій та місцевих громад, а також борються з незаконним обігом зброї та зростанням організованої злочинності. Особливо важливо працювати над відновленням довіри суспільства, зокрема в регіонах, які тривалий час перебували під контролем незаконних збройних формувань. Проте правоохоронці стикаються із серйозними викликами, серед яких морально-психологічне виснаження особового складу, кадрові втрати та необхідність термінового навчання нових працівників, брак матеріальних ресурсів для забезпечення ефективної діяльності у відновлюваних регіонах, а також потреба адаптувати методи правоохоронної діяльності до умов післяконфліктного середовища [1, с. 152].

У відповідь на ці виклики правоохоронні органи мають змінювати підходи до своєї роботи. Потрібно впроваджувати спеціальні навчальні програми, орієнтовані на кризове реагування та роботу в екстремальних умовах, активно

розвивати співпрацю з міжнародними організаціями для обміну досвідом і підвищення кваліфікації, зміцнювати механізми взаємодії з громадськістю, залучати волонтерські організації до процесів безпеки та відновлення, а також забезпечувати максимальну відкритість і підзвітність у своїй діяльності. Таким чином, у період збройних конфліктів та після їхнього завершення правоохоронні органи залишаються одним із головних стовпів підтримання стабільності та законності. Вони мають не лише оперативно реагувати на порушення правопорядку, а й активно сприяти процесам відновлення суспільства, забезпечуючи справедливість, безпеку та мирне співіснування громадян. Ефективна адаптація правоохоронних органів до нових реалій є запорукою побудови стійкого миру та запобігання новим конфліктам [3, ст. 106].

Серед інших важливих викликів можна виокремити складність у встановленні правди та притягненні винних до відповідальності через хаотичність подій під час конфлікту, втрату або знищення доказової бази. Нерідко правоохоронні органи змушені працювати в умовах нестабільної або зруйнованої інфраструктури, що ускладнює не лише проведення слідчих дій, але й організацію базових функцій – патрулювання, оперативного реагування, захисту громадянських об'єктів.

Реалії сьогодення вимагають від правоохоронних органів та громадськості формування нової культури правоохоронної діяльності, що базується на принципах відкритості, прав людини та партнерства з громадою. Успішна адаптація вимагає не лише внутрішньої реформи органів, але й глибокого переосмислення їхньої місії у контексті постконфліктного розвитку держави.

Роль правоохоронних органів у період збройних конфліктів та в постконфліктний час є надзвичайно важливою для забезпечення стабільності, безпеки та відновлення законності в державі. В умовах війни правоохоронці виконують подвійне завдання: захищають громадян від внутрішніх загроз і сприяють оборонним зусиллям країни. Після завершення бойових дій саме на них покладається відповідальність за розслідування воєнних злочинів, боротьбу з організованою злочинністю та підтримку правопорядку на звільнених територіях.

Список використаної літератури:

1. Шмагайло І.В. Правоохоронна діяльність Національної гвардії в умовах воєнного стану. *Право і безпека – Law and Safety*. 2024. № 4 (95). С. 147-158. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2024.4.13>
2. Бухтіярова І.Г. Молокова А.Р. Особливості діяльності патрульної поліції в період воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 6. С. 632-637. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.103>.
3. Загороднюк С.О., Меденцев А.М., Допліка В.О. Роль правоохоронних та судових органів у забезпеченні законності та правопорядку. *Держава та регіони*. Серія: Право, 2022 р., № 4 (78). С. 104-108. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2022.4.14>

Гнатенко Каріна Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 201 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Бортун Каріна Олександрівна,

доцент кафедри ділової української та іноземних мов ННІПП НАВС,
кандидат філологічних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОВНОЇ КОРЕКТНОСТІ В ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

У сучасній юридичній практиці, де точність і відповідність мовним нормам є основою правової визначеності, застосування інноваційних технологій створює нові можливості для якісного мовного супроводу юридичних документів. Штучний інтелект, автоматизований переклад, інструменти обробки природної мови (NLP) та інші цифрові рішення забезпечують високий рівень мовної стандартизації. Упровадження таких інструментів потребує також удосконалення нормативно-правової бази, яка регулює їх застосування, а також активної участі міждисциплінарної спільноти. Такий підхід забезпечить мовну якість, сприятиме захисту прав громадян та підвищить рівень довіри до правничої діяльності в умовах цифрової трансформації.

Дж. Бромлі аналізує вплив автоматизації та цифрових технологій на правову відповідальність юристів, обговорюючи питання про те, як можна використовувати штучний інтелект (ШІ) у правничій практиці без ризику правових помилок, які можуть мати серйозні наслідки [4]. І. Кириченко акцентує увагу на питаннях захисту персональних даних та конфіденційності, що особливо важливо для юридичної сфери, де інформація є конфіденційною. Вона підкреслює необхідність вдосконалення українського законодавства для регулювання діяльності інноваційних технологій у праві [7]. О. Пономарьов [12] працює над питанням стандартів лінгвістичної точності в юридичних текстах. Він аналізує, як автоматизовані системи можуть дотримуватися правил юридичної термінології, зокрема під час перекладу, що особливо актуально для української правової системи. К. Лі досліджує мовні аспекти машинного перекладу в юридичній практиці [9]. Вона вказує на обмеження в точності перекладу правничих термінів і говорить про необхідність створення спеціалізованих мовних моделей, які б враховували правову специфіку.

Г. Кросс розробив кілька підходів до використання штучного інтелекту в юридичній практиці. Він досліджує можливості автоматичного аналізу та генерування юридичних текстів з акцентом на дотримання термінологічної точності [10]. Д. Сінгх сфокусований на алгоритмах машинного навчання для обробки природної мови (NLP) у правничій сфері, зокрема на моделюванні юридичних термінів та аналізі відповідності правових текстів мовним стандартам [13].

Наявні також етичні питання, які виникають при використанні інноваційних технологій у правничій діяльності. Наприклад, автоматизація

правових процесів може викликати побоювання щодо зниження якості професійної підготовки юристів та їхньої здатності критично аналізувати інформацію. Крім того, повна залежність від технологій у прийнятті юридичних рішень може поставити під сумнів об'єктивність та справедливість судових процесів, особливо коли алгоритми не враховують соціокультурні та етичні аспекти правової практики [2, 3, 6].

Для успішного інтегрування інноваційних технологій у юридичну практику необхідний системний підхід. По-перше, потрібні вдосконалені законодавчі та етичні стандарти, які регулювали б використання технологій у правовій сфері та забезпечували захист прав і інтересів клієнтів. По-друге, важливим є створення спеціалізованих інструментів для правничої діяльності, які враховують специфіку юридичної мови та термінології. Це можуть бути мовні моделі штучного інтелекту, які адаптовані до правової сфери, або алгоритми машинного перекладу, що спеціалізуються на юридичній термінології. Крім того, юридичні навчальні програми мають включати технологічну підготовку, щоб майбутні юристи були готові до роботи з новими інструментами [14, 15].

Отже, інноваційні технології мають значний потенціал для поліпшення якості юридичної практики, підвищення ефективності роботи та забезпечення дотримання мовних норм у правничій діяльності. Проте для повноцінного та безпечного використання цих технологій потрібно впроваджувати нові регуляторні та етичні стандарти, вдосконалювати технологічні інструменти, а також забезпечувати високий рівень підготовки правників. Лише завдяки комплексному підходу можна забезпечити ефективно та відповідальне застосування інноваційних технологій у правничій сфері, що відповідатиме потребам сучасного суспільства і водночас збереже етичні та професійні стандарти юридичної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. Правова відповідальність у сфері використання технологій штучного інтелекту. *Право України*. № 3. 2020. С. 45–50.
2. Бортун К.О. Професійне мовлення юристів: актуальні тенденції та напрями розвитку. Міжнародна наукова конференція «Українська гуманітаристика в координатах сучасності». 14–15 листопада 2024 року. Київ. С. 17–19.
3. Бортун К. Мовні засоби експресивності в жіночих періодичних журналах. Розвиток сучасної освіти і науки: результати, проблеми, перспективи. Том XIII: Утилітарна цінність наукових досліджень / [Ред.: Я. Ѓжесяк, І. Зимомря, В. Ільницький]. Конін – Ужгород – Перемишль. Херсон: Посвіт, 2022. С. 164–167.
4. Бромлі Дж. Автоматизація юридичної практики: виклики та можливості. *Journal of Legal Studies*. 15(2). 2019 С. 112–128.
5. Вілсон Т. (2020). Багатомовність у правничій сфері: виклики і рішення. *European Journal of Legal Studies*. 12(1). 2020. С. 87–104.
6. Гнатенко Каріна, Бортун Каріна Еволюція професійної комунікації юристів: нові форми мовлення в епоху цифрових технологій та їх вплив на

ефективність спілкування. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.). Полтава: ПДАУ, 2024. С. 232–236.

7. Кириченко І. Захист персональних даних у контексті новітніх технологій: український досвід. Вісник правознавства. № 4. 2021. С. 67–75.

8. Карловська М. Сприйняття нових технологій юристами: бар'єри і можливості. *Psychology of Law*. 4(2). 2022. С. 99–110.

9. Лі К. Машинний переклад у правничій сфері: потенціал і обмеження. *International Journal of Law and Technology*. № 14(1). 2018. С. 23–37.

10. Кросс Г. Технології штучного інтелекту в юридичній практиці: нові горизонти. *Legal Technology Review*. № 8(3). 2020. С. 45–60.

11. Мартін Р. Технологічна підготовка юристів: виклики сучасності. *Legal Education Review*. 25(1). 2019. С. 15–32.

12. Пономарьов О. Стандарти мовної точності у юридичних текстах: проблеми і рішення. *Юридичний вісник*. № 12. 2022. С. 89–97.

13. Сінгх Д. Обробка природної мови у правничій сфері: теорія та практика. *Journal of Artificial Intelligence and Law*. 2019. № 27(4). С. 345–367.

14. Bortun K., Chekaliuk V., Kravchenko O., et al., 2024. Detection of Typical Aggressive Lexical Markers through Authorisation of Publicistic Texts. *Forum for Linguistic Studies*. 6(6): 172–183. DOI: <https://doi.org/10.30564/fls.v6i6.7051>

15. Myroslava Chesakova, Karina Bortun, Viktoriia Lohvynenko, Valerii Molotai and Nataliia Tymoshyk. Enhancing Social Protection Policy for Internally Displaced Persons in the Context of War. vol.21.2023. available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a105/>

Горбань Роман Владиславович

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННПП НАВС

Тристан Михайло Володимирович

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник

Курас Дмитро Іванович,

професор кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС,
кандидат історичних наук, доцент

МЕХАНІЗМИ ПРЕВЕНЦІЇ У ПРАВООХОРОННІЙ ПРАКТИЦІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Концепція можливого запобігання злочинам уходить корінням у найдавніші часи. Але не заглиблюючись в історико-правові ретроспективи варто зазначити, що профілактика злочинності (або превентивна діяльність) на сьогоднішній день є однією з найбільш важливих складових роботи правоохоронних органів в усьому світі. Серед усіх інших нам вбачається

найбільш ємним та повним визначення превентивної діяльності, яке наведене авторами фундаментальної праці «Профілактика злочинів»: «Кримінологічне визначення профілактики злочинів, під якою розуміється особливий вид соціального управління, покликаний забезпечити безпеку правоохоронних цінностей, який полягає у розробці і реалізації цілеспрямованих заходів щодо виявлення і усунення причин та умов злочинності, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, схильних до протиправної поведінки» [1, с. 12].

У даному контексті не викликає сумнівів актуальність вивчення сучасного досвіду у питанні розробки та впровадження у роботі правоохоронних структур концепцій організації та здійснення превентивної діяльності. Тому метою даної роботи можна визначити вивчення підходів до організації та структурування систем превентивної діяльності у правоохоронній практиці різних країн світу.

Механізми превенції у правоохоронній практиці Німеччини базуються на багаторівневій системі заходів, спрямованих на запобігання злочинності та забезпечення громадської безпеки на федеральному, земельному та муніципальному рівнях. Так, наприклад, Федеральне управління кримінальної поліції виконує координаційну функцію, підтримує місцеві підрозділи, займається боротьбою з міжнародною злочинністю та охороною Конституції. Кожна федеральна земля має власну поліцейську систему, яка включає державну (земельну) окружну, повітову та муніципальну поліцію. Поліція земель поділяється на патрульну службу (поліція громадської безпеки), дорожню поліцію, спецпідрозділи оперативного втручання та кримінальну поліцію, що розслідує тяжкі злочини [2].

Превентивна діяльність у правоохоронній практиці в Німеччині ґрунтується на застосуванні системного аналізу цілої низки криміногенних факторів. Найбільш важливими можна виділити такі як: ідентифікація соціальних, економічних та культурних чинників злочинності, визначення та аналіз стереотипів поведінки громадян та багато інших. Превентивні заходи можуть бути простими (перевірка документів, зупинка транспортних засобів) та комплексними (обмеження пересування, поліцейське піклування) [3, с. 28-29].

У напрямках сьогоденної превентивної діяльності поліції Німеччини чітко проявляються тенденції до застосування новітніх технологій кримінального аналізу, розшуку а також система дій на випередження кримінально небезпечних дій. Таким прикладом може слугувати комплексна програма Predictive Policing, яка виступає у ролі основи для побудови превентивної стратегії поліції та спирається на систему комп'ютерних розрахунків, заснованих на цілій низці спеціальних програм. Основна мета застосування цієї стратегії – оцінити ступінь виникнення кримінального ризику та визначити найбільш важливі райони патрулювання та уваги поліційних підрозділів. Принципово важливим у превентивній політиці німецької поліції є відмова від побудови кримінальних прогнозів на основі простого створення хіт-листів потенційно небезпечних осіб. По-перше, у Німеччині це вважається загрозою персональним свободам, а по-друге, не розглядається як ефективний спосіб попередження злочинів. Основою для кримінального прогнозу є сукупність даних, яка враховує дані про минулі злочини у різних

територіальних районах, їхню частоту в різний час року та доби. Також враховуються такі фактори як соціальний склад того чи іншого міського району, купівельна спроможність мешканців, їхній сімейний стан, наявність дітей, робочий час чоловіка та дружини і, відповідно, час їхньої відсутності вдома, стан доріг, близькість автостради, якою можна швидко поїхати з місця злочину, прогноз погоди та багато іншого. Профілактичні заходи поліції можуть мати достатньо широкий спектр – від наявності поліцейських патрулів у потенційно небезпечному сьогодні районі до проведення масових поліцейських заходів. У землі Північна Рейн-Вестфалія навіть планують публікувати поліцейські прогнози, щоби попередити громадян про підвищений ризик квартирних грабунків або викрадень автомобілів [4].

Разом з цим важливою складовою превентивної діяльності поліції Німеччини є взаємодія з громадськістю. Яскравими прикладами тут є програми «Працівники орієнтовані на громадян» (Bürgerorientierte Polizeiarbeit) та «Поліція та громада пліч-о-пліч» (Bürgernahe Polizeiarbeit). Перша програма передбачала реорганізацію місцевої поліції у напрямі розширення компетенції органів поліції на місцях, спрощення бюрократичних процедур та залучення до органів поліції місцевих жителів а також залучення громад до превентивної діяльності поліції. Друга програма виходила з того, що превентивна діяльність є напрямом роботи не тільки поліції, але й усієї системи державної влади. Також ця програма включала пріоритет інтересів місцевих громад у питаннях безпеки, що формувало політику діяльності поліції, широке інформування громадян щодо роботи поліції та їхнє залучення до свідомої допомоги у правоохоронній діяльності [3, с. 28-29].

Інший підхід до основ превентивної діяльності можна спостерігати у Китаї. Враховуючи те, що правлячою партією у Китаї є комуністи, то одне з чільних місць в організації превентивної діяльності займає ідеологічна та соціальна робота. Поєднання виховання моральних цінностей, патріотизму та формування суспільної свідомості з кримінально-правовими та адміністративними механізмами впливу створюють базу для дотримання правопорядку. Важливе місце у цій системі займає робота з громадами, що особливо проявляється у роботі правоохоронних органів у сільській місцевості [5].

З іншого боку Китай активно впроваджує новітні технологічні досягнення, включаючи принципи Crime Prevention Through Environmental Design (CPTED), які передбачають зміну навколишнього середовища з метою зниження можливостей скоєння злочинів. Це включає організацію відкритих просторів, якість освітлення, контроль доступу, природний нагляд, а також інтеграцію сучасних технологій – відеоспостереження, датчиків руху та систем екстреного зв'язку. Разом з цим правоохоронні органи Китаю використовують кримінологічний аналіз, моніторинг криміногенної ситуації та наукові дослідження для розробки ефективних превентивних стратегій, що дозволяє своєчасно виявляти загрози та мінімізувати ризики злочинності [6, с. 235-236].

Однак китайська система поліцейської превенції не відмовляється і від суто тоталітарних методів, характерних для держав авторитарного типу. Тут широко застосовується (та заохочується державою) анонімне доносителство з

боку громадян, посилення каральної функції правоохоронних органів, застосування тяжких форм покарання аж до смертної кари, формування страху громадян перед державою [7].

Отже, ефективна профілактика злочинності ґрунтується на поєднанні сучасних технологій, наукового підходу, правового регулювання та активної взаємодії з громадськістю. Досвід Німеччини демонструє важливість системного аналізу криміногенних факторів, використання прогнозування злочинності й залучення громад до спільної роботи з поліцією. Китайський підхід, у свою чергу, поєднує ідеологічний вплив, зміну середовища та жорсткі адміністративні заходи, що характерно для авторитарних держав.

Загалом, практика зарубіжних країн свідчить, що превенція є не лише завданням поліції, а й усього суспільства, і її успішність залежить від комплектованості правоохоронців, гнучкості та здатності адаптуватися до нових викликів. Вивчення та впровадження найкращих міжнародних підходів може суттєво підвищити ефективність профілактики злочинності в будь-якій країні.

Список використаних джерел:

1. Профілактика злочинів: Підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін. ; за заг. ред. проф. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2011. 720 с.
2. Bundeskriminalamt. Warnhinweise. URL: https://www.bka.de/DE/ThreSicherheit/Warnhinweise/warnhinweise_node.html.
3. Булатін Д. О., Смола Р. М. До питання взаємодії із громадою під час здійснення превентивної діяльності поліцією в окремих країнах ЄС (Німеччина). Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України. Харків, 2021. 235 с.
4. Микита Жолквер, Катерина Бенке. Predictive Policing: досвід прогнозування злочинів у ФРН. URL: <https://www.dw.com/uk/predictive-policing/a-45494134>.
5. Keke P, Mengxi G, Huijun C, Jinyao T, Yuqiu X, Feng J. Rural policing in China: Criminal investigation and policing resources for police officers. Heliyon. 2023 Aug 4;9(8). URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10432220/>.
6. Зменшення можливостей вчинення злочинів: стратегічний підхід: монографія / за заг. ред. В. В. Голіни. Харків: Право, 2020. 287 с.
7. Державний нагляд за громадянами в Китаї справді лякає. DefenseOne. URL: <https://www.holosameryky.com/a/derzhavny-nahljad-za-hromadjannamy/4241462.html>.

Горлушко Марина Володимирівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 405 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Юлдашева Світлана Анатоліївна,

професор кафедри ділової української та іноземних мов НАВС, кандидат філологічних наук, доцент

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У СФЕРІ ОСВІТИ

Мовне питання в Україні завжди було тісно пов'язане з політикою. З моменту незалежності держава неодноразово намагалася вирішити його на законодавчому рівні, але реальні зміни відбулися лише після прийняття Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 16 липня 2019 року. Цей закон став важливим кроком до зміцнення незалежності України, об'єднавши суспільство навколо спільної мови, культури та національної ідентичності.

До 2019 року мовна політика була досить м'якою. Це дозволяло широке використання інших мов, зокрема російської, що стримувало розвиток української мови, освіти та культури. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ (з урахуванням положень Закону Української РСР «Про мови в Українській РСР» від 1989 року) гарантував кожному право вільно обирати мову навчання, включаючи українську та інші національні мови. Хоча це офіційно забезпечувало можливість здобувати освіту українською мовою, одночасне дозволення навчання іншими мовами не сприяло її пріоритетності.

Особливо багато суперечок викликав Закон України «Про засади державної мовної політики» від 3 липня 2012 року № 5029-VI. Він дозволяв здобуття освіти як українською мовою, так і мовами національних меншин або регіональними мовами. Це створювало підґрунтя для фактичного визнання російської мови другою державною, що суперечило статті 10 Конституції України.

Справжні зміни настали з ухваленням 25 квітня 2019 року Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» № 2704-VIII. Цей закон значно посилив статус української мови, особливо в сфері освіти. Він визначив українську мову не лише як засіб комунікації, а й як символ державності, національної єдності та культурної спадщини. Це стало відповіддю на довгу історію утисків української мови та політику мовного тиску з боку держав-агресорів.

Повномасштабне вторгнення російської федерації лише підсилило роль української мови як об'єднуючого чинника. Українська мова активно використовується в освіті, науці, офіційній документації, медіа та культурі. Закон «Про забезпечення функціонування української мови як державної» підкреслює, що вона є державним символом нарівні з прапором, гербом і гімном.

Нинішнє законодавство спрямоване на створення умов для повноцінного функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Вивчення

української мови є обов'язковим для всіх здобувачів освіти незалежно від національності. Це допомагає поширювати українську мову, але одночасно викликає виклики щодо прав тих громадян, які не вважають її рідною або не можуть її вивчати з особистих причин.

Отже, насамкінець варто зауважити, що правове регулювання державної мови в освіті залишається актуальним. Держава має не лише вимагати вивчення української мови, а й створити умови для цього, враховуючи інтереси національних меншин. Законодавство, зокрема Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», відіграє ключову роль у забезпеченні мовної політики, спрямованої на єдність, розвиток культури та міжнародну репрезентацію України.

Список використаних джерел:

1. Чорний І., Єльнікова Н. Правове регулювання української мови як державної в українській освітній сфері. Право і безпека. 2023. № 1. С. 88–98. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.08>.
2. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. 420 с.
3. Гриценко П. Українська мова: державна і державотворча. Український інформаційний простір. 2018. № 1. С. 32–42. DOI: <https://doi.org/10.31866/2616-7948.1.2018.141091>.

Грабовенко Владислава Юріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «ТКЗ» ННЕКІ НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович

професор кафедри теорії історії та філософії права, доктор юридичних наук, доцент

ДЕРЖАВНИЙ ПРИМУС І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ПЕРІОД ВІЙНИ: БАЛАНС МІЖ БЕЗПЕКОЮ ТА ПРАВАМИ ЛЮДИНИ

У період війни перед державою постає складне й відповідальне завдання – забезпечити національну безпеку, зберегти суспільний порядок, захистити територіальну цілісність і водночас зберегти фундаментальні права і свободи людини. Це завдання передбачає активне застосування державного примусу, який, у свою чергу, не повинен перетворюватися на засіб необґрунтованого обмеження прав людини. У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема балансу між законним примусом і юридичною відповідальністю, з одного боку, та захистом прав людини з іншого.

Метою є аналіз особливостей застосування державного примусу та юридичної відповідальності в умовах воєнного стану. Важливо визначити межі допустимих обмежень прав людини під час війни з огляду на принципи

правової держави та міжнародне право. Також робота спрямована на висвітлення необхідності збереження балансу між безпекою держави та дотриманням прав і свобод громадян.

Державний примус – це форма юридичного впливу, яка полягає у застосуванні владними органами передбачених законом заходів примусу з метою забезпечення правопорядку, виконання обов'язків, припинення протиправної поведінки та покарання за її вчинення [1, с. 18-20]. У мирний час держава дотримується принципу мінімального втручання, однак у період війни ситуація змінюється. Зростає потреба у швидких рішеннях, жорсткому контролю та обмеженні певних прав заради колективної безпеки [5, с. 9-11]. Військовий стан, як особливий правовий режим, надає державі ширші повноваження, зокрема у сфері мобілізації, обмеження свободи пересування, контролю над інформацією та комунікаціями, реквізиції майна тощо.

Втім, навіть у таких умовах, держава зобов'язана діяти в межах закону і не порушувати базові міжнародні стандарти прав людини. Україна, як правова держава, зобов'язана дотримуватись Конституції, норм міжнародного гуманітарного права, Женевських конвенцій, Європейської конвенції з прав людини. Обмеження прав у період війни можливе лише в суворо визначених випадках, із дотриманням принципів пропорційності, необхідності та законності. Наприклад, право на життя, заборона катувань, рабства, дискримінації не підлягають обмеженню навіть в умовах воєнного стану [3, с. 323-326].

Особливу роль у цей період відіграє механізм юридичної відповідальності. Під час війни він стає одним із найважливіших засобів державного реагування на правопорушення, особливо такі, що підривають обороноздатність країни, загрожують її суверенітету чи створюють загрози внутрішній безпеці. Водночас, система відповідальності не повинна перетворитися на репресивний інструмент. Важливо розмежовувати справедливе покарання та політичні переслідування, особливо у контексті обмеження свободи слова, діяльності журналістів, правозахисників, або цивільного населення.

В умовах війни державний примус може застосовуватись у формі адміністративних, кримінальних, військових санкцій, комендантської години, запровадження обов'язкової праці для забезпечення потреб армії, мобілізаційних заходів. Усі ці дії мають ґрунтуватися на законі та супроводжуватись механізмами контролю, правової перевірки та можливості оскарження. Важливо, щоб правозастосовна практика залишалась підконтрольною суспільству, через роботу омбудсмена, судову систему, громадський нагляд.

Український досвід останніх років показав як силу, так і вразливість правової системи під час збройного конфлікту. З одного боку, українська держава демонструє спроможність адаптуватися до нових реалій, модернізувати законодавство, забезпечувати ефективне функціонування військової юстиції, правозастосовних органів, системи внутрішньої безпеки [4, с. 99-102]. З іншого – фіксуються випадки зловживань владою, порушення прав цивільних, проблеми з компенсаціями, розглядом скарг, забезпеченням прозорості в діяльності органів влади. Саме тому надзвичайно

важливо, аби навіть у найтяжчі часи держава залишалася вірною принципам правової держави та верховенства права.

Міжнародна практика також вказує на те, що втрати довіри до влади найчастіше виникають не через сам факт жорстких заходів, а через їхню непрозорість, вибірковість та необґрунтованість [2, с. 47-51]. Коли суспільство бачить, що примус і відповідальність застосовуються відповідно до закону і без подвійних стандартів, воно, навпаки, здатне згуртуватися навколо держави і стати її надійною опорою.

Отже, державний примус і юридична відповідальність під час війни це не просто засоби стримування і контролю. Це – складові механізму збереження державності. Але цей механізм буде ефективним лише тоді, коли діятиме на засадах законності, прозорості та з повагою до людської гідності. Збереження балансу між безпекою і правами людини є викликом, що вимагає не лише правової компетентності, а й високої етичної відповідальності від усіх гілок влади.

Список використаних джерел:

1. Гайду С. О. Державно-правовий примус як метод реалізації політичної функції України в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. С. 18-23. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/4.pdf> (дата звернення 29.04.2025).
2. Горбова Н. А., Палюх А. Я., & Пархета В. І. Правовий захист та відновлення прав людини і основоположних свобод в умовах подолання наслідків війни. Київський часопис права. 2023. С. 47-52. URL: <https://doi.org/10.32782/klj/2023.1.7> (дата звернення 29.04.2025).
3. Дорошенко В.А. Правові механізми захисту прав людини під час війни. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. С. 323-326. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/74.pdf (дата звернення 29.04.2025).
4. Правова система України в умовах воєнного стану: збірник наукових праць / за загальною редакцією О. О. Кота, А. Б. Гриняка, Н.В. Міловської, М. М. Хоменка. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. 540 с. URL: https://lawmaking.academy/wp-content/uploads/KRTS_Pravova-systema-Ukrainy.pdf (дата звернення 29.04.2025).
5. Проблеми здійснення та захисту цивільних прав в умовах воєнного стану: монографія [Електронне видання] / за ред.: Є. О. Харитонова, О. І. Харитонові, К. Г. Некіт ; упор.-укл. Ю. С. Маршук ; НУ «Одеська юридична академія». Фенікс. Одеса. 2023. 336 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/23423> (дата звернення 29.04.2025).

Humeniuk Viktoriia

1st year psychology student, group 102, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs

Scientific Adviser:

Bohutskyi Vadym,

Associate Professor of the Department of Business Ukrainian and Foreign Languages, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

SOCIAL CHALLENGES OF CONTEMPORARY TIME THROUGH THE LENS OF PSYCHOLOGY

The modern world, with its rapid pace of change, technological progress and globalization, presents humanity with a multitude of complex social challenges. These challenges permeate all areas of our lives, affecting individual well-being, interpersonal relationships and the functioning of society as a whole. Psychology, as the science of human behavior and mental processes, plays a key role in understanding these challenges, developing strategies to overcome them and contributing to the creation of a healthier and more just world.

One of the most pressing challenges is the increase in anxiety and depression. The fast pace of life, the constant flow of information, social pressure, economic instability and the uncertainty of the future contribute to the emergence of feelings of overload, helplessness and despair. Psychological research shows that prolonged stress negatively affects cognitive functions, emotional state and physical health.

The number of people experiencing symptoms of anxiety, depression, panic attacks and other mental disorders is increasing. It is important to understand that mental health is an integral part of overall well-being and requires the same attention and support as physical health. Psychological interventions, such as cognitive behavioral therapy, mindfulness, art therapy, and others, can help people learn to effectively cope with stress, develop resilience, and improve their emotional state. It is also important to create a favorable social environment where people feel supported, understood, and accepted, where the stigma of mental illness is reduced, and where access to qualified psychological help is available to everyone who needs it.

Another important challenge is the polarization of society and the growth of social inequality. Globalization, economic changes, and political events lead to a deepening gap between rich and poor, between different social groups and cultures. This contributes to the growth of tensions, conflicts, and discrimination. Psychological research shows that social inequality negatively affects the psychological well-being of all members of society, regardless of their social status. People who feel socially excluded or discriminated against are more likely to experience mental health problems, low self-esteem and alienation.

To address this problem, comprehensive measures are needed that aim to reduce social inequality, ensure equal opportunities for all members of society and promote

social integration. An important role here is played by the development of empathy, tolerance and respect for diversity, as well as the formation of critical thinking that allows you to recognize manipulation and propaganda that incite hatred and hostility. Technological progress, while opening up many new opportunities, also creates new challenges for mental health and social relationships. The growing dependence on social networks, online games and other digital technologies can lead to social isolation, poor sleep quality, problems with concentration and the development of addictions.

Cyberbullying, fake news and manipulation of information online are also serious issues that need attention and solutions. Psychological research shows that excessive use of social media can lead to comparisons, feelings of envy and dissatisfaction with one's life. It is important to develop digital literacy to be able to critically evaluate information, protect oneself from the negative influence of the online environment and use technology to support social connections, learning and development, rather than isolation and self-destruction. It is also necessary to develop strategies that help people find a balance between online and offline activities, develop healthy habits of using technology and maintain lively communication with family and friends.

Climate change is another global challenge that has a significant impact on mental health. Extreme weather events such as floods, fires and hurricanes can lead to traumatic stress, anxiety and depression. People who have lost their homes, relatives or livelihoods as a result of climate disasters need psychological support and help in adapting to new living conditions. In addition, the awareness of the scale of the climate crisis can cause feelings of anxiety, helplessness and despair, especially among young people. It is important to maintain environmental awareness, promote the development and implementation of environmentally friendly technologies and encourage people to behave in an environmentally responsible manner. Psychological interventions, such as ecotherapy and activism, can help people cope with the anxiety associated with climate change and feel more actively involved in solving this global problem.

Thus, the social challenges of our time are complex and multifaceted problems that require a comprehensive and interdisciplinary approach. Psychology, as the science of human behavior and mental processes, plays an important role in understanding these challenges, developing strategies to overcome them, and contributing to the creation of a healthier, more just, and more sustainable world. It is important to remember that each of us can contribute to solving these problems by showing empathy, tolerance, responsibility, and a desire for positive change. Supporting mental health, developing social cohesion, responsible use of technology, environmental awareness, and intercultural competence are key areas in which we can work together to build a better future for ourselves and future generations.

References:

1. Children's Use of Race in Their Social Judgments: A Multi-Site, Multi-Racial Group Comparison. URL: <https://online.ucpress.edu/collabra/article/11/1/132489/209667/Children-s-Use-of-Race-in-Their-Social-Judgments-A?searchresult=1> (date of access: 20.04.2024).

2. Social challenges of contemporary psychiatry. URL: https://www.psychiatriki-journal.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=1376&Itemid=944&lang=en (date of access: 20.04.2024).

Гуменюк Вікторія Олегівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Петрова Ганна Миколаївна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС, кандидат філософських наук

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ РОЛАНА БАРТА І СУЧАСНІСТЬ

Ролан Барт (1915–1980) – видатний французький філософ, літературний критик і семіотик. Його творчість стала основоположною для структуралізму та постструктуралізму, а ідеї вплинули на розвиток сучасної гуманітарної думки, зокрема на літературознавство, культурологію, філософію та комунікації.

Барт здобув освіту у Сорбонні, де вивчав літературу та класику. Протягом життя багато хворів, що сприяло формуванню його споглядального стилю мислення. Працював викладачем у Франції, Румунії, Єгипті, пізніше – у Школі вищих досліджень у соціальних науках та Колеж де Франс.

Однією з ключових концепцій Барта є «смерть автора», викладена в однойменному есе 1967 року, яка полягає у тому, що значення тексту не визначається намірами автора, а формується в процесі читання. Це означає, що читач стає активним учасником створення сенсу, а текст набуває багатозначності та відкритості для інтерпретацій; така позиція підкреслює важливість читача в процесі інтерпретації тексту та відкриває нові можливості для аналізу літературних творів.

У праці «Міфології» (1957) Барт аналізує повсякденні явища та об'єкти масової культури, розкриваючи, як вони набувають ідеологічного значення через міфи. Дослідник показує, що навіть звичайні речі, як-от реклама чи спорт, можуть слугувати засобами передачі домінуючих ідеологій, маскуючи їх під природні або очевидні істини; такий аналіз дозволяє розкрити приховані механізми впливу культури на свідомість суспільства.

У книзі «S/Z» (1970) Барт розробив п'ять кодів, які допомагають аналізувати текст (так звана «теорія тексту»): герменевтичний (загадки), акціональний (дії), семіотичний (коннотації), символічний (опозиції) та культурний (знання). Ці коди дозволяють глибше зрозуміти структуру та значення літературного твору, підкреслюючи його багатозначність та відкритість до інтерпретацій.

У своїй останній книзі - «Camera Lucida» (1980) Барт досліджує природу фотографії, вводячи поняття «студіум» і «пунктум». «Студіум» описує

загальний культурний зміст зображення, тоді як «пунктум» – це особистий, емоційний елемент, який «проколює» глядача, викликаючи глибокі переживання. Цей аналіз дозволяє зрозуміти, як фотографія впливає на глядача та які емоції вона викликає.

Творчість Ролана Барта – надзвичайно важливий внесок у розвиток сучасної філософії, літературознавства, культурології та семіотики; без перебільшення, мислитель змінив спосіб, у який ми сьогодні читаємо, інтерпретуємо й осмислюємо реальність. Він не просто аналізував тексти, мову й культуру, а пропонував нове мислення – мислення, яке бачить знаки там, де їх не помічали, і яке розкриває владу ідеологій, що приховані у звичних формах спілкування, реклами, моди чи літератури. Барт продумонстрував, що мова ніколи не є «невинною» – вона завжди щось формує, нав'язує, інтерпретує. Його ідея «смерті автора» стала справжнім переворотом у теорії літератури, адже змістила центр сенсу з автора на читача, відкривши двері до плюралізму інтерпретацій. Підхід філософа до тексту як до мережі значень, а не як до фіксованої істини, дав поштовх до розвитку постструктуралізму й сучасної культурної критики.

Список використаних джерел:

1. A Summary and Analysis of Roland Barthes «The Death of the Author». Interesting Literature. URL: <https://interestingliterature.com/2021/10/barthes-death-of-the-author-summary-analysis/>
2. Roland Barthes. Wikipedia. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Roland_Barthes
3. «Camera Lucida» by Roland Barthes. Summary and Explanations. URL: <https://aestheticsofphotography.com/camera-lucida-roland-barthes/>

Денисенко Дмитро Миколайович

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 207 н.г. «Правоохоронна діяльність» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Овчаренко Леся Валеріанівна,
професор кафедри економіко-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат економічних наук, доцент

РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В ДОТРИМАННІ ПРАВОВИХ ЗАСАД КОНКУРЕНТНОЇ РОЗВІДКИ

Конкурентна розвідка в Україні набуває все більшого значення в контексті забезпечення економічної безпеки підприємства в ринковому середовищі. Її правове регулювання охоплює низку нормативно-правових актів та наукових досліджень, що визначають межі та умови її здійснення. Фундаментальним для легітимності будь-якої діяльності з конкурентної розвідки є законність джерел

інформації, вона повинна базуватися виключно на відкритих та загальнодоступних джерелах. Це означає використання офіційних публікацій державних органів: статистичні дані, звіти, нормативно-правові акти; інформації з відкритих реєстрів: єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, реєстри судових рішень, майнових прав тощо; медіа: аналітичні статті, інтерв'ю; інтернет-ресурси компаній: офіційні веб-сайти, річні звіти, прес-релізи, маркетингові матеріали; публічні бази даних та бібліотеки: наукові статті, дослідження, галузеві огляди; конференції, семінари, виставки: інформація, що надається учасникам та є у вільному доступі.

Збір інформації незаконними шляхами є прямим порушенням законодавства, зокрема статті 231 Кримінального кодексу України, яка передбачає відповідальність за незаконне збирання з метою використання або розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю. Санкції можуть включати штрафи, обмеження або позбавлення волі [1].

Комерційна таємниця охоплює відомості технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, за винятком тих, що відповідно до законодавства не можуть становити комерційну таємницю [2], які є невідомими і не є легкодоступними для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з чим мають комерційну цінність та щодо яких їхнім володільцем вжито належних заходів щодо охорони їх конфіденційності.

Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» є джерелом в регулюванні відносин між суб'єктами господарювання та запобіганні неправомірному використанню конфіденційної інформації. Неправомірним використанням комерційної таємниці вважаються, зокрема: протиправне одержання комерційної таємниці; використання комерційної таємниці без дозволу уповноваженої на те особи; розголошення комерційної таємниці без дозволу уповноваженої на те особи [3].

У випадках порушення цих норм правоохоронні органи проводять перевірки та досудові розслідування. Компанії, які стали жертвами незаконного збору або використання їхньої комерційної таємниці, мають право звертатися до суду з позовами про відшкодування збитків.

В умовах зростання цифрової конкуренції питання кібербезпеки та захисту інформаційних систем набувають особливої актуальності. Конкурентна розвідка в цифровому середовищі може легко перетворитися на кіберзлочин, якщо використовуються такі методи, як хакерські атаки з метою несанкціонованого доступу до інформаційних систем конкурентів; фішинг для отримання облікових даних співробітників; розповсюдження шкідливого програмного забезпечення для шпигування.

Правоохоронні органи активно працюють у сфері кіберзлочинів, розслідуючи випадки незаконного втручання в роботу інформаційних систем, крадіжки даних та інших правопорушень.

Правоохоронні органи відіграють велику роль в додержанні правопорядку, і перелічені завдання є ключовими складовими їхньої діяльності в контексті забезпечення законності в сфері конкурентної розвідки

Виявлення та попередження неправомірного збору та використання інформації здійснюється через моніторинг: правоохоронні органи здійснюють моніторинг інформаційного простору, звертаючи увагу на діяльність, яка може свідчити про незаконний збір інформації (наприклад, активність, що підпадає під ознаки шпигунства, хакерських атак, несанкціонованого доступу до баз даних). Профілактичні заходи є ще одним інструментом. Проведення роз'яснювальної роботи серед підприємців щодо законних методів збору інформації та відповідальності за порушення законодавства та організація навчальних семінарів та круглих столів з питань інформаційної безпеки та захисту комерційної таємниці. Здійснення оперативних розшукових заходів для виявлення осіб та організацій, які займаються незаконним збором інформації. Це може включати спостереження, контроль поштових відправлень, телефонних розмов та інших комунікацій (у встановленому законом порядку). Реагування на звернення: розгляд заяв та повідомлень від компаній та фізичних осіб щодо фактів незаконного збору або використання їхньої інформації.

Успішне використання конкурентної розвідки як ефективного інструменту залежить від відповідальності бізнесу та здатності правоохоронних органів чітко і справедливо застосовувати законодавство, розмежовуючи законні аналітичні практики від протиправних дій. Це сприятиме створенню чесного та прозорого конкурентного середовища в Україні.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України від 5.04.2001 р. № 2341-III (Дата оновлення 26.02.2025). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 09.05.2025).
2. Цивільний кодекс України від 16.01. 2003 № 435-IV (дата оновлення 09.04.2025) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 09.05.2025).
3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 №236/96-ВР (дата оновлення 16.10.2020) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 09.05.2025).

Дмитрук Анастасія Віталіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Пендюра Максим Миколайович,

завідувач кафедри теорії, історії та філософії права ННІПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ (ІПО) НА ПРАВОСВІДОМІСТЬ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

Інформаційно-психологічні операції (ІПО) є одним із найефективніших інструментів впливу під час військового конфлікту, зокрема в умовах повномасштабного російського вторгнення в Україну. ІПО спрямовані на зміну правосвідомості громадян через маніпуляції, викликання емоцій, посилення страхів і формування нової картини світу. Війна, як один із ключових дестабілізуючих факторів, суттєво впливає на правосвідомість, викликаючи соціальну напруженість, зневіру в правосуддя та державні інститути [1, с. 229; 2, с. 27; 3, с. 73].

ІПО включає дезінформацію, кібер-атаки, пропаганду, перебільшення або применшення фактів [2, с. 28; 3, с. 74].

Види ІПО [4; 5]

1. Короткотривалі ІПО – коментування ключових подій у вигідному для агресора руслі, залякування, створення паніки (наприклад, напередодні пам'ятних дат).

2. Довготривалі ІПО – постійний психологічний тиск для підриву довіри до уряду, зниження морального духу, дискредитація державних інституцій, послаблення міжнародної підтримки.

3. Локальні інформаційні кампанії – точкові впливи на окремі групи чи теми, що шукають «точки болю» у суспільстві.

Цілі ІПО під час війни [4; 5; 6]

1. Підрив довіри до українського уряду та Збройних сил України.

2. Сегментація Євросоюзу, руйнація інституцій НАТО.

3. Послаблення інституцій влади США.

4. Просування російської пропаганди на Близькому Сході та в Азії.

5. Поширення паніки, деморалізація населення.

6. Дискредитація мобілізації в Україні.

7. Залякування ядерною зброєю для тиску.

Основні механізми впливу ІПО [4; 5; 6]

1. Поширення фейків, дезінформації через державні ЗМІ, соцмережі, анонімні акаунти.

2. Кібер-атаки, злом акаунтів військових і публічних осіб, розміщення пропаганди.

3. Маніпуляції з інформацією про ракетні удари, евакуації, загрози.

4. Використання реальних кейсів для дискредитації (наприклад, порушення мобілізації).

5. Залякування і створення паніки через неправдиву інформацію.

Війна загострює як позитивні, так і негативні тенденції в правосвідомості. З одного боку, вона може посилити повагу до закону і відповідальність, а з іншого – сприяти нігілізму, зневазі до закону та терпимості до свавілля, особливо через стрес, обмеження прав і воєнний стан. Негативний вплив мають зовнішні фактори: інформаційний тиск, дезінформація, обмеження свободи, а також неефективність міжнародних інституцій, що підриває віру в справедливість і законність [7].

Постійний психологічний тиск через ІІСО, маніпуляції, фейки і пропаганду викликають зростання недовіри до уряду, військових і державних інституцій. Це призводить до тривожності, апатії, страху і сумнівів у діях влади, що послаблює суспільну згуртованість і підтримку легітимних інститутів.

Війна і інформаційні атаки впливають на морально-психологічний стан, особливо молоді, яка через емоційну вразливість і маніпуляції може втратити патріотичні цінності, розчаруватися у державі і навіть шукати виїзду за кордон. Водночас війна мобілізує частину суспільства на захист національних цінностей, але ця боротьба відбувається в умовах інформаційної війни, яка намагається посіяти розкол і сумніви.

Рекомендації для зменшення негативного впливу ІІСО [9, с. 124]

Створення комплексної системи захисту інформаційного середовища: впровадження правових, організаційних та технічних заходів для захисту інформаційних джерел від спотворення та кібератак. Психологічна підготовка і підтримка: регулярна робота з військовослужбовцями та населенням для формування стійкості до інформаційного впливу, виявлення і нейтралізація спроб маніпуляції. Активна протидія дезінформації: швидке виявлення і спростування фейків, контрпропаганда, використання національних і міжнародних медіаресурсів для формування правдивої інформаційної картини. Розвиток стратегічних комунікацій: координація дій державних органів, військових і громадських структур для формування єдиної інформаційної політики та зміцнення національної ідентичності. Захист критичної інфраструктури і систем зв'язку: впровадження сучасних технологій кібербезпеки, радіоелектронного захисту та контролю доступу до інформації. Організація дозвілля і виховна робота: підтримка морально-психологічного стану особового складу через культурні, освітні та соціальні заходи.

Ці кроки дадуть змогу знизити негативний вплив ІІСО, забезпечити непохитну думку суспільства по відношенню до держави в умовах інформаційної війни. Інформаційно-психологічні операції під час війни націлені на зменшення національного духу громадян, деморалізацію, поширення дезінформації та підрив довіри до влади. Вони впливають на правосвідомість громадян, створюючи розкол у суспільстві. Для запобігання негативного впливу потрібна діюча протидія: неможливість впливу на інформацію, психологічна підтримка громадянам, миттєве спростування фейків і координація дій влади. Це збільшить можливість зберегти єдність народу, довіру і стабільність у складних умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Марків О.Т. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки. 2018. Розділ 3. Інформаційно-психологічний, технологічний і силовий виміри гібридних експансій. С.229-242. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/25596/Markiv%20229-245.pdf>
2. Алещенко В.І. Психологічні аспекти інформаційної війни. «Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка», серія «Психологія», 2022, №50. С. 27-31. URL: <https://miljournals.knu.ua/index.php/visnuk/article/download/929/874/1818>
3. Маркова М.В., Марков А.Р. Інформаційно-психологічна війна проти населення України як сучасна реальність: стан проблеми і шляхи подолання наслідків. Інтегровані комунікації, 2016, №2. С. 73-83. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/6bd7/c09a8abd4c3706c01bf7e2f15e2aba1cd4dd.pdf>
4. Центр протидії дезінформації (ЦПД). Яка мета головних кремлівських ІПСО у війні проти України, 25.02.2023. URL: <https://cpd.gov.ua/articles/yaka-meta-golovnyh-kremlivskyh-ipso-u-vijni-proty-ukrayiny/>
5. Кузьменко Ю.В. Кампанія «ухилянт» та інші ІПСО, які РФ поширювала серед українців у 2024 році Ю.Кузьменко. Суспільне мовлення України (Suspilne). 30.12.2024. URL: <https://suspilne.media/914057-kampania-uhilant-ta-insi-ipso-aki-rf-posiruvava-sered-ukrainsiv-u-2024-roci/>
6. Нові російські підрозділи ІПСО активізують роботу в Європі, Штатах, на Близькому Сході та в Азії – ЦПД. Укрінформ. 10.05.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3971887-novi-rosijski-pidrozdili-ipso-aktivizuu-robotu-v-evropi-statah-na-blizkomu-shodi-ta-v-azii-cpd.html>
7. Черкас М.Є. Особливості формування правосвідомості в умовах правового режиму воєнного стану, №1(41). Право та інновації. 2023. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/957>
8. Бартельова А.А., Рудь О. Інформаційно-психологічні операції як основна загроза інформаційній безпеці держави. Наукові дослідження з питань психології, соціології та науки, №12, 2023. С. 188-190. URL: https://library.pp-ss.pro/index.php/ndippsn_20231212/article/view/bartelova/pdf
9. Смотрич Д.В., Браїлко Л. Інформаційна безпека в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, серія «Право», №77, 2023. С. 121-126. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/06/22-2.pdf>.

Дяченко Інна Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 402 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Старицька Ольга Олексіївна,

т.в.о. завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування ННПП Національної академії, кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В СВІТЛІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Нинішні умови існування суспільства ставлять перед Україною вкрай непрості питання її функціонування як держави. Зокрема, до них можна віднести переформатування судової та правоохоронної систем, а також пошук найкращих методів удосконалення чинного законодавства, зумовленого євроінтеграційними тенденціями. Значні зміни в соціально-політичному ладі країни, особливо в умовах воєнного стану, також викликають потребу в оновленні нормативної бази і підведення її під сучасні умови.

Процес розбудови української державності, на відміну від інших націй та країн, що зіткнулися з подібними викликами на межі 80-х та 90-х років, розвивався унікальним шляхом і був позначений власною специфікою. Розуміння цього має ключове значення, оскільки, по-перше, дозволяє усвідомити корені сучасних труднощів державотворення, а по-друге, дає змогу чіткіше окреслити стратегії, політичні ініціативи та економічні інструменти, що здатні реально вивести Україну з фінансової та політичної кризи, які зумовив воєнний стан. Для прикладу, актуальною проблемою сьогодення, що набуває дедалі більшої ваги, є значна залежність України від імпорту різноманітної продукції. Це стосується як стратегічно важливих товарів, так і енергетичних ресурсів, комплектуючих для вітчизняного машинобудування та продовольства [1, с. 71].

Державотворення України на етапі сьогодення – це час трансформації, що охарактеризований не тільки проголошенням її як демократичної, суверенної, правової країни, але й фактичного відображення цього на життєвому шляху свого народу. Як демонструє досвід країн Центральної та Східної Європи, необхідно докласти максимум зусиль, аби цей процес тривав найменше часу. Щоб суспільство якнайшвидше позбулося пережитків комунізму, олігархії та стало на сучасний ринковий шлях. На жаль, Україна поки що не досягла цього у повному об'ємі, що і зумовлює пошук корінь чи не всіх поточних проблем саме у цій царині.

Однак обмеження належної комунікації між народом та державою, а також несвоєчасне реагування на проблеми, які не пов'язані з військовим станом, породжують сумніви щодо сприйняття свого суспільства державою. Далеко не всі питання поточного функціонування країни та суспільства, які можна було б розв'язати шляхом застосування форм безпосередньої демократії, пов'язані із

процесом відбиття збройної агресії, що є важливою перепоною на шляху державотворення.

Насамперед, ключовою метою покращення взаємодії між владою та громадянами у такому контексті повинно бути формування більш прозорої, підзвітної системи суспільних відносин, яка бере до уваги інтереси та потреби людей. Це позитивно вплине на зміцнення демократичних засад, підвищення рівня довіри до органів влади, а також на більш результативне розв'язання соціальних та економічних викликів, що, зрештою, сприятиме досягненню цілей соціальної держави [2, с. 174].

Також значною перешкодою для розвитку процесів державотворення стає те, що в суспільстві, серед політичних сил і громадських об'єднань досі відсутнє єдине бачення майбутнього. Проте в умовах сьогодення українська національна ідея дедалі більше об'єднує націю. Складність викликів, з якими зіткнулась наша країна в перші роки незалежності, загострювалась економічною кризою, відчутним спадом промислового та сільськогосподарського виробництва. Необхідно запобігти цьому сьогодні, адже воєнний стан в країні може посилити ймовірність виникнення криз.

Не менш важливою складовою державотворення є питання мови, як ідеологічного інструменту. Мовне питання є вираженням ідейних пріоритетів партій, їхніх програмних засад, політичних гасел та морально-етичних норм. Розв'язання мовного питання невід'ємно пов'язане з ідеологічними позиціями в державі. Зокрема, підходи та методи до її реалізації відображають інтереси, світогляд, цінності та емоційний стан суспільства в країні. Крім того, мовне питання має тісний зв'язок із суспільною свідомістю та культурним становленням нації.

Ще однією наскрізною проблемою процесу функціонування держави є «неконтрольоване витікання за кордон інтелектуального та трудового потенціалу, ... що створює загрозу для безпеки країни та її державотворення у довгостроковому розрізі» [1, с. 70].

Варто зазначити і те, що євроінтеграція є фундаментом розбудови держави, що підтвердили всі європейські країни, які зараз є членами ЄС. Їхній поступ у економіці, політиці, праві, соціальній сфері та культурі свідчить про успішне державне будівництво та позитивний досвід у цьому руслі. Абсолютна більшість українців нині переконана у європейському векторі розвитку своєї країни, і якщо до початку повномасштабного вторгнення ще існували певні сумніви, то зараз жодних коливань немає [3, с. 213-214].

Отже, можемо дійти висновку, що Україна – країна, що зараз на шляху до цілковитого перезавантаження та розбудови власної державності. Для того, щоб цей процес пришвидшити, необхідно подолати поточні виклики у різних сферах та переформатувати наявну нормативну базу для того, щоб розвивати країну як демократичну соціальну державу на рівні із іншими світовими лідерами.

Список використаних джерел:

1. Дрок І. С. Огляд зовнішніх загроз України на сучасному етапі державотворення. Національна безпека: загрози та виклики: матеріали всеукра-

їнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (1 квітня-12 трав. 2024 р.). Львів – Торунь: Liha-Pres, 2024. С. 69-71.

2. Родіонов Є. О., Філіппова В. Д. Теоретичні засади соціальної взаємодії влади та суспільства в сучасних умовах державотворення. Вісник ХНТУ. 2023. №3 (86). С. 171-175.

3. Федіна Н., Шевченко С. Євроінтеграція як складова одиниця державотворення. Державотворення та правотворення в контексті євроінтеграції: збірник тез доповідей учасників учасників VIII Всеукраїнського круглого столу (м. Львів, 08 груд. 2022 р.). Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 211-214.

Дяченко Інна Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 402 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Науменко Сергій Геннадійович,

доцент кафедри економіко-правових дисциплін ННПП НАВС, доктор філософії в галузі права

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В БАНКІВСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Економічна конкуренція відіграє ключову роль в ринковій економіці як важливий елемент механізму її саморегулювання та водночас як невід’ємний елемент її функціонування. Нормативно-правові документи провідних країн світу приділяють значну увагу регулюванню конкурентних відносин в економіці та запобіганню монополізації. Уряди та антимонопольні органи Сполучених Штатів та Європейського Союзу постійно вдосконалюють нормативне забезпечення проконкурентної політики та проводять широку роз’яснювальну роботу серед суб’єктів господарювання та споживачів щодо необхідності підтримки економічної конкуренції та протидії монополіям.

На офіційному сайті Білого Дому зазначається, що здорова ринкова конкуренція є фундаментальною для функціонування економіки США. Основна економічна теорія демонструє, що коли фірмам доводиться конкурувати за клієнтів, це призводить до зниження цін, вищої якості товарів і послуг, більшої різноманітності та більшої кількості інновацій. Конкуренція має вирішальне значення не лише на товарних ринках, а й на ринках праці. Коли компанії конкурують, щоб залучити працівників, вони повинні збільшити винагороду та покращити умови праці [1]

У праві Європейського Союзу відносини у сфері захисту конкуренції були прописані ще положеннями Договору про заснування Європейського Співтовариства. Фундаментальні норми декларації Договору та спеціальні економічні розділи, зокрема розділ VI «Спільні правила щодо конкуренції», підрозділ 1 «Правила конкуренції» визначають економічну систему Спільноти як «економіку відкритого ринку з вільною конкуренцією та спільними

правилами конкуренції». Держави-учасники визнають, що усунення наявних перешкод потребує узгоджених дій, щоб гарантувати постійний розвиток, збалансовану торгівлю та чесну конкуренцію, систему, що забезпечує неспотворену конкуренцію на міжнародному та внутрішньому ринку [2].

Надалі принципи конкурентної політики були закріплені у відповідних договорах, регламентах чи директивах ЄС, головним чином в фундаментальному Договорі про функціонування Європейського Союзу з протоколами та деклараціями (статті 101-106).

Наведемо основний перелік нормативних документів ЄС в сфері захисту економічної конкуренції.

Політика в галузі конкуренції (англ. Competition policy)

НАЗВА	Дата прийняття/ набрання чинності	Статус
Директива 2014/104/ЄС Європейського парламенту та Ради від 26 листопада 2014 року про деякі правила, що регулюють дії щодо збитків відповідно до національного законодавства за порушення положень законодавства про конкуренцію в державах-членах та Європейському союзі	26.11.2014/ 25.12.2014	Чинна
Директива Комісії 2008/63/ЄС від 20 червня 2008 року щодо конкуренції на ринках телекомунікаційного термінального обладнання	20.06.2008/ 11.07.2008	Чинна
Директива Комісії 2002/77/ЄС від 16 вересня 2002 року щодо конкуренції на ринках мереж та послуг електронних комунікацій	16.09.2002/ 07.10.2002	Чинна
Директива Комісії 2006/111/ЄС від 16 листопада 2006 року про прозорість фінансових відносин між державами-членами та державними зобов'язаннями, а також про фінансову прозорість у межах певних зобов'язань	16.11.2006/ 20.12.2006	Чинна

Важливість та пріоритетність питання захисту конкуренції для українського права та суспільних відносин підкреслює зобов'язання держави забезпечувати захист конкуренції у підприємницькій діяльності, яке прописане в Конституції України. Також Конституція декларує, що в Україні не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція [3].

Фінансовий сектор, зокрема банківська діяльність, як одна з провідних та стратегічних галузей економіки, є також критично важливою для регулювання конкурентних та антимонопольних відносин.

На думку Світового банку глобальна фінансова криза відновила інтерес політиків і науковців до банківської конкуренції та ролі держави в політиці конкуренції (тобто політики та законів, які впливають на ступінь конкуренції банків). Дехто вважає, що зростання конкуренції та фінансові інновації на таких ринках, як субстандартне кредитування, сприяли фінансовій кризі. Інші занепокоєні тим, що криза та державна підтримка найбільших банків посилили банківську концентрацію, зменшивши конкуренцію та доступ до фінансування та потенційно сприяючи майбутній нестабільності через проблеми «морального ризику», пов'язані з установами, які є занадто великими, щоб збанкрутувати [4].

Як і в інших галузях, конкуренція в банківській системі є бажаною для ефективності та максимізації суспільного добробуту. Однак, завдяки його ролям і функціям, є деякі властивості, які відрізняють його від інших галузей. Важливо не лише переконатися, що банківський сектор є конкурентоспроможним та ефективним, але й стабільним.

Правову основу забезпечення конкуренції в банківській системі України становлять Конституція України, закони України щодо захисту економічної конкуренції та протидії монополізації, «спеціальне банківське законодавство», міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, а також інші нормативно-правові акти, що приймаються на виконання законів України.

Визначене законодавством України поняття недобросовісної конкуренції, а саме «будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності» [5], може мати місце та правозастосування в банківській діяльності, зокрема, за напрямками правопорушень в трьох «блоках» (видах) такої конкуренції:

- неправомірне використання ділової репутації;
- створення перешкод суб'єктам господарювання та досягнення неправомірних переваг у конкуренції;
- неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці [6].

У 2020 році Антимонопольний комітет України провів дослідження ринку банківських послуг у контексті порушення принципу конкурентного нейтралітету. Ключовий об'єкт дослідження - обґрунтованість існування виключних повноважень банків державного сектору на обслуговування окремих сегментів ринку. АМКУ визначив поточну ситуацію щодо конкуренції в банківському секторі як «не ідеальну» [7].

В банківському секторі ЄС та США частка державного (публічного, муніципального) капіталу є незначною або взагалі відсутня. Враховуючи цей факт, а також традиційну відданість приватному сектору в економічній культурі провідних країн світу, наявність привілеїв для держбанків вважається неприпустимою як в нормативних документах, так і в академічній літературі [8].

Висновок. Враховуючи європейський вектор руху країни необхідно прагнути вдосконалювати законодавство, зокрема, у сфері конкурентних та антимонопольних відносин.

Законодавче забезпечення економічної конкуренції в цілому в Україні є достатнім.

Зважаючи на відносно велику кількість банків в Україні на даний час та значну концентрації капіталу та клієнтської бази в провідних банках, зокрема, з державним капіталом конкуренцію в банківському секторі потрібно розвивати та вдосконалювати. Враховуючи те, що на лютий 2025 року частка чистих активів держбанків складає 53.3%, а частка держбанків у коштах населення 63.3% [8], вважаємо за доцільне посилення уваги Антимонопольного комітету України до регулювання та впливу на ринку банківських послуг з метою стимулювання конкурентних відносин, недопущення неправомірного використання конкурентних переваг, зокрема державними банківськими установами, недопущення монополізму в певних сегментах банківських послуг та стимулювання розвитку національного банківського сектору із приватним капіталом.

Таким чином, можна зробити висновок що рівень концентрації в банківській системі України підвищується з одночасним зниженням рівня конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Адміністрації США (Білий Дім). URL: https://www.whitehouse.gov/cea/written-materials/2021/07/09/the-importance-of-competition-for-the-american-economy/#_ftn1
2. Договір про заснування Європейської Спільноти (Договір про заснування Європейського економічного співтовариства): Міжнародний документ від, розділ VI, підрозділ 1. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_017#Text
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/stru#Stru>
4. Офіційний сайт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/gfdr/gfdr-2016/background/banking-competition>
5. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 № 236/96-ВР: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text>
6. Науменко С. Г., Лісовол О. М. Нормативно-правове регулювання конкуренції на ринку банківських послуг. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. Випуск 86: частина 2. Ужгород, 2024. С. 324-330. УДК 336.7 DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.49>. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2025/01/51.pdf>
7. Дослідження ринку банківських послуг: бар'єри на шляху розвитку конкуренції: Офіційний сайт Антимонопольного комітету України: URL:

<https://amcu.gov.ua/news/doslidzhennya-rinku-bankivskih-poslug-baryeri-na-shlyahu-rozvitku-konkurenciyi>

8. Огляд банківського сектору. Лютий 2025: Національний банк України.
URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Banking_Sector_Review_2025-02.pdf?v=12.

Калінюк Олена Олегівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 4-КП «Психологія» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Христюк Оксана Сергіївна,

старший викладач кафедри психології ННІПП НАВС, магістр психології

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ АКТИВІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ УЧАСТІ ОСОБИСТОСТІ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ

Становлення сучасного українського цифрового суспільства супроводжується зміною звичних форм соціальної взаємодії людей. Дедалі більша інтеграція соціальних мереж у повсякденне життя людини призводить не тільки до трансформації інформаційних та комунікаційних потоків, а й суттєво впливає на психологічні аспекти громадянської активності. Зокрема, на думку О. Агаркова, соціальні мережі формують новий тип самоідентифікації, що часто залежить від схвалення віртуального оточення і є динамічно змінним [1, с. 74]. Водночас, як стверджує О. Синовець, у таких мережах відбувається постійна самопрезентація особистості, що виконує функцію управління враженнями і є важливим фактором активної участі в соціальному житті [2, с. 25–33]. Дослідниця І. Петровська наголошує на тому, що громадянська ідентичність є динамічним конструктом, що формується в процесі взаємодії з соціальним середовищем, зокрема й у цифрових просторах [3]. Л. Котлова, І. Долінчук та Н. Хоменко зазначають, що саме потреба в соціальному схваленні, відчуття включеності в інформаційне середовище та практично постійний доступ до новин сприяють зростанню активності користувачів у суспільному житті [4]. Необхідно відмітити, що соціальні мережі можуть виступати не лише каналом комунікації, але й середовищем для укріплення чи, навпаки, фрагментації ідентичності, що має значення для громадянської участі. На думку дослідників, соціальні мережі сприяють залученню осіб до соціальних процесів через дію наступних психологічних механізмів:

1) Мотиваційна активація. Цифрові платформи допомагають задовольняти потребу особистості в самовираженні та визнанні.

2) Емоційний вплив. Психологічне залучення значною мірою зумовлене емоційною насиченістю контенту – історії, фото, відео створюють ефект

присутності, посилює ефект «інфекційної емпатії», що може як об'єднувати людей навколо спільних цінностей, так і радикалізувати їх [5].

3) Ефект соціального доказу. В умовах групової динаміки, репости та лайки можуть стимулювати включення в активізм, що не завжди є усвідомленим, оскільки активно діє феномен «групового зараження» [5].

4) Інформаційна доступність. За даними О. Синовець, доступність актуальної інформації у Facebook створює відчуття включеності у суспільні процеси, навіть якщо участь особи є суто віртуальною [2].

Відмітимо, що разом із позитивними ефектами соціальні мережі несуть низку психологічних загроз для становлення та розвитку особистості, її ментального здоров'я. Передусім мова йде про такі негативні явища, як: емоційне вигорання, інформаційна ізоляція, псевдоактивізм. Але, незважаючи на ризики, соціальні мережі, безперечно, мають гарний позитивний потенціал: сприяти формуванню горизонтальних зв'язків і мереж підтримки осіб; активізувати критичне мислення (за умови розвитку цифрової грамотності); запускати локальні громадські ініціативи, які можуть переростати у повноцінні громадські рухи. Ми підтримуємо позицію І. Петровської, яка вважає, що цифрові платформи можуть слугувати простором активного формування спільних ідентичностей, що є запорукою зрілого громадянського суспільства [3].

На основі проаналізованих теоретичних підходів та емпіричних даних можна сформулювати низку психологічних рекомендацій щодо ефективного й безпечного використання соціальних мереж у контексті громадянської участі:

1. Формування цифрової самосвідомості. Користувачам варто усвідомлювати, як їхня онлайн-активність суттєво впливає на самоідентифікацію та міжособистісну взаємодію, а отже слід рефлексувати над власними мотивами: участь має бути результатом внутрішнього переконання, а не зовнішнього тиску або групового наслідування.

2. Розвиток критичного мислення. Для уникнення впливу маніпулятивного контенту корисно застосовувати техніки когнітивного дистанціювання: ставити питання «Чому я вірю цій інформації?» або «Яка її мета?».

3. Підтримка емоційної стійкості. Рекомендується встановлювати часові межі для перебування в соціальних мережах, використовувати методи саморегуляції (дихальні вправи, міні-детокси), а також поєднувати цифрову активність із реальною взаємодією з іншими людьми.

4. Підвищення соціальної відповідальності. Варто культивувати онлайн-етикет, повагу до альтернативних думок, готовність до діалогу та підтримку конструктивної критики.

5. Перехід від онлайн до офлайн активності. Важливо перетворювати цифрову участь на реальні дії: участь у волонтерстві, громадських заходах, форумах, ініціативах, що сприятиме зміцненню громадянської ідентичності та знизить рівень фрустрації від «псевдоактивізму».

6. Використання соцмереж як платформи для спільних проєктів. Рекомендується застосовувати соціальні мережі не лише як засіб інформування, а як інструмент координації, співпраці, створення спільнот однодумців.

7. Активне залучення психологів до цифрової освіти особистості. Розробка тренінгів, семінарів і онлайн-курсів з цифрової гігієни, емоційної компетентності та стратегії участі в громадському житті має стати пріоритетом міждисциплінарної співпраці.

Отже, на сьогоднішній день соціальні мережі є потужним інструментом психологічної активізації участі громадян, передусім, молоді, в громадському житті українського суспільства. Вони можуть як сприяти залученню до громадянської активності, так і створювати ілюзію участі, породжуючи ризики фрагментації, радикалізації та емоційного виснаження. Критично важливо розвивати цифрову грамотність, емоційний інтелект і соціальну відповідальність користувачів для гармонійного функціонування цифрового суспільства та збереження ментального здоров'я особистості.

Список використаних джерел:

1. Агарков О. А. Індивідуальність в цифрову епоху: як соціальні мережі впливають на самоідентифікацію та соціальну поведінку особистості. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. Вип. 1. С. 73-79. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.1.12>

2. Synowies A. Формування ідентичності, самопрезентації та управління враженнями в соціальній мережі «facebook»: соціологічні аспекти. Соціальні комунікації: теорія і практика. Social Communications: Theory and Practice. 2020. Вип. 11(2). С. 25–33. DOI: <https://doi.org/10.51423/2524-0471-2020-11-2-2>

3. Петровська І. Р. Громадянська ідентичність як різновид організаційної ідентичності. Проблеми сучасної психології. 2017. Вип. 39. С. 244–256. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2018-39.244-256>

4. Котлова Л., Долінчук І., Хоменко Н. Психологічні особливості користувачів соціальних мереж. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2023. Вип. 6. С. 101-106. DOI: <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2023.6.16>

5. Del Vicario, M. et al. (2016). Echo Chambers: Emotional Contagion and Group Polarization on Facebook. Sci. Rep. 6, 37825; doi: 10.1038/srep37825.

Kara Anna

1st year law enforcement student, group 102, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs

Scientific Adviser:

Bohutskyi Vadym,

Associate Professor of the Department of Business Ukrainian and Foreign Languages, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

THE IMPORTANCE OF INTERPERSONAL COMMUNICATION IN A CRISIS SITUATION

In the modern world, the problem of communication has become extremely relevant. With the development of information technologies, social networks and globalization, the volume of information is growing rapidly, which significantly affects all spheres of society. Effective communication is not only an important component of personal development, but also a key factor in the successful functioning of social, political and economic systems. The main purpose of communication in the development of modern society is its integrative potential. On the one hand, communication is designed to systematically organize society, on the other hand, to strengthen its integrative potential. This is how the scientist Alain Touraine viewed communication. He believed that it allows us to program society for change and improvement. If its message is correctly formulated, we can achieve colossal results in the development of society in socio-economic, technological, and other areas.

The problem of communication is actively studied in various fields of science: sociology, psychology, linguistics, management and other disciplines. Particular attention is paid to the issues of interpersonal communication, intercultural dialogue and the impact of digital technologies on the information space. Scientists develop models of effective communication, methods for improving communication skills and study barriers that hinder productive interaction. Among the famous researchers of the problem of communication, one can single out such scientists as Karl Deutsch (research of political communication), Jurgen Habermas (theory of communicative action).

The purpose of the study is to analyze the role of communication in the development of society and its impact on various spheres of life. In the 1980s, the Japanese scientist E. Masuda defined communication not only as a means of information exchange, but also as an important economic category and social good that affects all spheres of life. He argued that the level of development of communications is an indicator of social progress, as it ensures faster implementation

of innovations, accelerates their dissemination and contributes to the development of automated systems that stimulate social change.

From this point of view, communication performs an important socio-cultural function, shaping the social worldview, style of thinking, as well as the idea of freedom and democracy. Masuda emphasized that the development of communications contributes to the formation of a new system of values, based on trust, sincerity and openness, which, in turn, changes both production processes and the level of social development in general.

The scientist also emphasized that communication is capable of transforming the social order, changing the principles of organizing society, contributing to the expansion of cultural relationships, the mass spread of the industrial way of life, as well as the unification and standardization of state ideologies.

The process of communication in society consists of a number of sub-processes of forming communication interaction, which is carried out within the framework of socio-communication activities in society, including traditional and new media technologies. These include awareness of the goal, formulation of messages, choice of a sign system and information transmission system; communication channel; form of content presentation; coding and decoding (conveying the idea of the idea to the recipient); message interpretation; perception; understanding as a reaction to the result of communication between the recipient and the sender. New trends in the field of implementing the communication process have found their reflection in integral models of social communication. Important factors of communication are its dynamism and constant evolution, which dictate certain defining rules for modern society and its possible changes.

The communication process in society includes a number of sub-processes that ensure the formation of communication interaction within the framework of social and communication activities. It covers both traditional and modern media technologies. The main stages of this process are: determining the goal, creating a message, choosing a sign system and a method of transmitting information, choosing a communication channel, determining the form of content presentation, encoding and decoding the message, its interpretation, perception, as well as understanding, which is the reaction of both the sender and the recipient.

Modern trends in the field of communication are reflected in integral models of social interaction. The key characteristics of the communication process are its dynamism and constant development, which determines the basic principles of the functioning of modern society and can influence its transformation.

Thus, communication is a special form of interaction between people through the transmission of information.

As a conclusion, it can be noted that in modern society we are familiar with variability. Changes in the ways of providing information and directions are constant. Protest, the importance of communication in modern society is difficult to overestimate. It is the main tool of progress. Communication is one of the leading roles not only in real space, but also in virtual space, where it is used for various purposes. It is very important that with rapid social development and growing opportunities for interaction, those basic price guidelines that emphasize the human dimension of the communication process remain stable.

References:

1. Role of Strategic Communication in Crisis Management and Business Continuity. URL: <https://beehivepr.biz/strategic-communication-in-crisis/> (date of access: 18.04.2024).
2. The Importance Of Interpersonal Communication In Healthcare. URL: <https://timian.co.uk/the-importance-of-interpersonal-communication-in-healthcare/> (date of access: 18.04.2024).
3. Why Interpersonal Communication Matters in the Workplace. URL: <https://au.indeed.com/career-advice/career-development/interpersonal-communication> (date of access: 18.04.2024).

Карасьова Дар'я Ігорівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 205 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Бортун Каріна Олександрівна,
доцент кафедри ділової української та іноземних мов ННІПП НАВС,
кандидат філологічних наук, доцент.

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ДОТРИМАННЯ МОВНИХ СТАНДАРТІВ В ЮРИДИЧНІЙ СФЕРІ

Інноваційні технології мають великий потенціал у юридичній сфері, але їх впровадження вимагає вдосконалення відповідних регуляторних норм та стандартів, що дозволило б використовувати технології з максимальною користю та мінімальними ризиками для професійної правничої діяльності. Вивчення теми застосування інноваційних технологій для дотримання мовних норм у юридичній практиці охоплює широкий спектр наукових напрямів та міждисциплінарних підходів, залучаючи правників, філологів, ІТ-фахівців і дослідників штучного інтелекту. Кожен із цих векторів аналізує різні аспекти щодо інтеграції технологій у правничу сферу (див. табл. 1).

Таблиця 1. Сучасні особливості інтеграції технологій у юридичну сферу

У правознавстві мова є не лише засобом спілкування, а й законодавчим інструментом, який генерує юридичне нормотворення: саме нормативність визначає правову визначеність, не допускає подвійного трактування. А використання цифрових інструментів під час підготовки документів допомагає уникнути мовно-правових помилок.

Варто наголосити, що юридичному дискурсу властиві висока формалізація, складна синтаксична будова й специфічна термінологія. Інноваційні рішення (AI-помічники, машинне навчання, мовні модулі) допомагають у перевірці граматики, стилю й відповідності сучасним формулярам. Інтеграція штучного інтелекту в юридичну практику відкриває нові ообрії для мовної стандартизації –наприклад, автоматичне виявлення термінологічних відхилень [2,5,9-10].

Юридична мова віддзеркалює культурні та ментальні особливості чинного законодавства. Водночас міжнародна взаємодія вимагає адаптації текстів до культурних норм (локалізація). Інноваційні платформи з міжкультурним фільтром враховують контексти різних правових систем і лінгвістичних підходів. Отже, забезпечення мовної нормативності в юридичній сфері сьогодні неможливе без синергії права, мовознавства, IT-технологій, психології сприйняття, а також врахування глобалізаційних та міжкультурних процесів. Інноваційні інструменти –не просто допомога, а необхідна умова ефективного і зрозумілого права в сучасному світі [1,3,8].

Отже, у сучасному правовому просторі дотримання мовних стандартів є не лише професійною вимогою, а й ключовим чинником забезпечення правової визначеності, справедливості та довіри до юридичних документів. Інноваційні інструменти – від автоматичних редакторів до штучного інтелекту – стають ефективними помічниками у підтримці мовної точності, термінологічної узгодженості та адаптації текстів для широкої аудиторії.

Використання таких засобів вимагає міждисциплінарного підходу, що поєднує знання з юриспруденції, філології, інформаційних технологій, психології сприйняття й міжкультурної комунікації. Саме така синергія відкриває нові можливості для створення якісного, зрозумілого та ефективного правового середовища.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. Правова відповідальність у сфері використання технологій штучного інтелекту. *Право України*. № 3. 2020. С. 45–50.
2. Бортун К.О. Професійне мовлення юристів: актуальні тенденції та напрями розвитку. Міжнародна наукова конференція «Українська гуманітаристика в координатах сучасності». 14–15 листопада 2024 року. Київ. С. 17–19.
3. Вілсон Т. (2020). Багатомовність у правничій сфері: виклики і рішення. *European Journal of Legal Studies*. 12(1). 2020. С. 87–104.
4. Гнатенко Каріна, Бортун Каріна Еволюція професійної комунікації юристів: нові форми мовлення в епоху цифрових технологій та їх вплив на ефективність спілкування. Мова і міжкультурна комунікація: теорія та практика: зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 14 листопада 2024 р.). Полтава: ПДАУ, 2024. С. 232–236.

5. Кириченко І. Захист персональних даних у контексті новітніх технологій: український досвід. *Вісник правознавства*. № 4. 2021. С. 67–75.
6. Карловська М. Сприйняття нових технологій юристами: бар'єри і можливості. *Psychology of Law*. 4(2). 2022. С. 99–110.
7. Кросс Г. Технології штучного інтелекту в юридичній практиці: нові горизонти. *Legal Technology Review*. № 8(3). 2020. С. 45–60.
8. Пономарьов О. Стандарти мовної точності у юридичних текстах: проблеми і рішення. *Юридичний вісник*. № 12. 2022. С. 89–97.
9. Bortun K., Chekaliuk V., Kravchenko O., et al., 2024. Detection of Typical Aggressive Lexical Markers through Authorisation of Publicistic Texts. *Forum for Linguistic Studies*. 6(6): 172–183. DOI: <https://doi.org/10.30564/fls.v6i6.7051>
10. Myroslava Chesakova, Karina Bortun, Viktoriia Lohvynenko, Valerii Molotai and Nataliia Tymoshyk. Enhancing Social Protection Policy for Internally Displaced Persons in the Context of War. vol.21.2023. available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a105>.

Котельчук Дар'я Володимирівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 304 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Романов Ігор Ігорович,

професор кафедри мовної підготовки НАВС, кандидат педагогічних наук,
доцент

THE ROLE OF THE FRENCH CONSTITUTIONAL COUNCIL IN THE IMPLEMENTATION OF LAW

Implementation of law entails more than the formal enactment of legal norms - it also requires effective institutions capable of ensuring their practical enforcement and protection. Constitutional control plays the role of the most effective mechanism of protection of a person from power, is a means of ensuring fundamental (constitutional) rights and freedoms of man and citizen, a factor in the transformation of the Constitution into current law. In France, for example, this function is performed by the Constitutional Council (Conseil constitutionnel), established by the Constitution of the Fifth Republic in 1958. Although originally conceived as a political safeguard against legislative overreach, the Council's role was transformed into an influential mechanism of control over the observance of constitutional rights, especially after the introduction of the QPC procedure in 2008.

The Constitutional Council in accordance with Article 56 of the Constitution of France was established in order to ensure equilibrium between the branches of power and the prevention of parliamentary arbitrariness [1]. Its main powers are the preliminary control of the constitutionality of laws (contrôle a priori), the verification of organic laws, as well as the supervision of elections and referendums.

Unlike many constitutional courts, the Council is not part of the judicial system in the traditional sense but operates as a specialized constitutional oversight body. It is comprised of nine members who are appointed for nine-year terms by the President of the Republic and the presidents of each of the Houses of Parliament (National Assembly and Senate). However, the way they are elected at times raises concerns about the independence of the body itself, which was also stated in the article-review of The Constitutional Council's «Association La Sphinx» decision of 1 April 2022 [2].

A significant stage in the development of the function of the Constitutional Council as a rights-protecting institution was the constitutional reform of 2008, which introduced the mechanism of Question Prioritaire de Constitutionnalité (QPC) - a priority constitutional issue. The QPC allows any party involved in legal proceedings to challenge a law for violating a right or freedom guaranteed by the Constitution. The way it works is that, when a party argues that a law violates his or her constitutionally guaranteed rights or freedom, the court must immediately decide whether the question should be admitted. The criteria for a QPC to be admitted are that the challenged legislative provision must apply to the litigation, it must not have already been declared as constitutionally valid by the Constitutional Council, and the question must be novel but not frivolous. If the court admits the question, it then sends it to the supreme jurisdiction of its order. QPC has greatly expanded access to constitutional jurisdiction. Unlike the previous model, where only political authorities could apply, every natural or legal person can now be the initiator. This gave the Constitutional Council a true "judicial function" in the context of protection of rights [3]. Despite this, access to constitutional justice is still somewhat limited due to the need for preliminary consideration in courts of general jurisdiction, which complicate the initiation of the verification of law and therefore limits the prompt protection of rights.

However, it should be noted about the practice of the Constitutional Council in the field of human rights. The Council has repeatedly recognized discriminatory norms that contradict the principle of equality enshrined in the Constitution and the Declaration of Human Rights and Citizen of 1789. For example, in the Decision No. 2017-651 QPC of 31 May 2017 it resolved an unconstitutional election norm (Paragraphs II and III of Article L. 167-1 of the Electoral Code), which restricted the right to equal participation in the election of the political parties and groups depending on if they were represented by parliamentary groups in the National Assembly or not [4].

In the Decision No. 2018-717/718 QPC of 6 July 2018, the Council considered the case of criminalization of assistance to illegal migrants. It ruled: «...the words «illegal residence» as provided for in the first Subparagraph of Article L. 622-4 of the French Code on the Entry and Residence of Foreign Nationals and the Right to Asylum, in its drafting from Law number 2012-1560 of 31 December 2012 relating to retention to verify the right to residence and modifying the offence to provide assistance to illegal residents to exclude humanitarian and disinterested actions, are unconstitutional» and as a conclusion it violates the principle of fraternity defined in Article 2 of the Constitution.

In the Decision No. 2017-695 QPC of 29 March 2018, the Constitutional Council recognized unconstitutional provisions of articles L. 228-5, L. 229-1, L. 229-4-4 and L. 229-5 of the Code of Internal Security, which restricted the possibility of individuals to challenge the creation of administrative security areas-in particular, the provisions that prevented the provisions, which hindered the provisions of the Safety Guarantees. This decision has become important in the context of increasing the balance between state security and person's rights [5].

Summarizing, the Constitutional Council of France contributes to the exercise of law, ensuring not only the formal compliance of the laws of the Constitution, but also the practical protection of human rights. The QPC mechanism allowed citizens to more actively protect their rights by integrating constitutional control into daily jurisprudence. Thus, despite some shortcomings, this body has become an effective law enforcement tool, which combines regulatory control with real influence on the protection of a person.

Список використаних джерел

1. General Overview. Conseil constitutionnel. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/en/general-overview>
2. Thomas Perroud, Jérôme Graefe. The French Constitutional Council's Problem with Impartiality. Verfassungsblog. URL: <https://verfassungsblog.de/the-french-constitutional-councils-problem-with-impartiality/>
3. Ruth Levush. The Constitutional Council and Judicial Review in France. The Library of Congress. URL: <https://blogs.loc.gov/law/2020/11/the-constitutional-council-and-judicial-review-in-france/>
4. Decision No. 2017-651 QPC of 31 May 2017. Conseil constitutionnel. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/en/decision/2017/2017651QPC.htm>
5. Decision No. 2017-695 QPC of 29 March 2018. Conseil constitutionnel. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/en/decision/2018/2017695QPC.htm>

Ксюк Катерина Миколаївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «ТКЗ» ННЕКІ НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович,
професор кафедри теорії історії та філософії права, доктор юридичних наук, доцент.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Правоохоронні органи – це державні установи діяльність яких спрямована на захист національної безпеки, забезпечення стану законності й правопорядку та на реалізацію інших законодавчо визначених функцій держави. Крім того, до завдань правоохоронних органів належить захист встановленого Конституцією

України суспільного ладу держави; прав і законних інтересів громадян, підприємств, організацій, установ, суб'єктів усіх форм власності; суверенітету та територіальної цілісності України.

Закон України «Про національну безпеку України» визначає такі основні сфери відповідальності правоохоронних органів:

державна безпека - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру;

громадська безпека і порядок - захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз.[7]

Не менш важливою є діяльність правоохоронних органів у період воєнного стану, коли виникають такі внутрішні загрози, як: криміналізація суспільства; воєнні злочини (порушення законів і звичаїв ведення війни); тероризм; військові злочини; злочини проти основ національної безпеки; порушення правопорядку та ін. Основним напрямом діяльності правоохоронних органів України в умовах дії правового режиму воєнного стану постає протидія внутрішнім загрозам воєнного стану, яка, зокрема, реалізується у формах: протидії злочинам проти основ національної безпеки України; протидії терористичним виявам; протидії злочинності та правопорушенням, спрямованим проти правового режиму воєнного стану; забезпечення правопорядку та громадської безпеки, з урахуванням викликів, обумовлених дією норм правового режиму воєнного стану [1].

Розглядаючи правову основу, Закон України «Про правовий режим воєнного стану» є одним із основних законодавчих актів, що встановлює правовий режим воєнного стану в Україні, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб. Відповідно до Закону правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, цей Закон та указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України. Закон також визначає, що воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження

конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Розглядаючи правову основу діяльності правоохоронних органів саме умовах воєнного стану, можна знайти кілька доповнень до законів, наприклад, 4 пункт, 8 статті Закону України «Про національну поліцію» визначає, що під час дії воєнного стану поліція діє згідно із призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України "Про правовий режим воєнного стану"; 24 пункт статті 23 визначає, що поліція бере участь відповідно до повноважень у забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану; а стаття 90-1 передбачає скасування дії громадського контролю за діяльністю поліції на період дії воєнного стану [5]. Особливо слід підкреслити посилення повноважень національної поліції, а саме в частині залучення до адміністративних процедур супроводження воєнних дій, зокрема забезпечення прилеглих до бойових дій територій та захисту їхніх мешканців.

Стаття 12-2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає, що в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та установи системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах повноважень та в спосіб, визначені Конституцією України та законами України, а повноваження судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах даного правового режиму обмежені бути не можуть [2]. Пункт 11 статті 24 Закону України «Про службу безпеки України» визначає сприяння правового режиму воєнного стану як один із обов'язків Служби безпеки України [6]. Однак важливо відзначити, що статтею 64 Конституції України встановлено, що попри те, що в умовах воєнного стану можуть бути запроваджені тимчасові обмеження прав і свобод із чітким строком дії, заборонено втручання в низку невід'ємних конституційних прав, наприклад, право на життя, недоторканність, судовий захист тощо.

Таким чином, діяльність правоохоронних органів в умовах воєнного стану залишається однією з основних сфер життєдіяльності держави і суспільства, спрямована на забезпечення державної безпеки, громадської безпеки, верховенства права і дотримання правопорядку. З метою реалізації визначених Конституцією та Законами України функцій на правоохоронні органи можуть покладатись додаткові спеціальні завдання, які пов'язані з особливостями діяльності конкретного правоохоронного органу в період воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Дручек О.В., Волуйко О.М., Вакаров В.В. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: особливості реалізації. URL: <https://kingu-visnyk.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/52/100>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

3. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
4. Терехов В. Ю. Діяльність правоохоронних органів в Україні під час війни. URL: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/3_2022/54.pdf
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/580-19>.
6. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
7. Про Національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

Лебедюк Анна Юріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Щербатюк Володимир Михайлович,

професор кафедри теорії, історії та філософії права ННІПП НАВС, доктор історичних наук, професор

ВІЛЬНЕ КОЗАЦТВО – ПРАВООХОРОННЕ ДОБРОВІЛЬНЕ ВІЙСЬКОВО-МІЛІЦЕЙСЬКЕ ФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ В НАЦІОНАЛЬНУ РЕВОЛЮЦІЮ 1917–1921 РОКІВ: ДОСВІД БОРОТЬБИ У ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС

Вільне козацтво є невід’ємною складовою історії Української національної революції 1917–1921 рр. та становлення правоохоронних органів України. Зародившись у березні 1917 р. у Звенигородському повіті на Київщині, Вільне козацтво виступило своєрідною національною військово-міліційною організацією в основу якої були покладені функції з охорони громадського порядку. Водночас, із наростанням революції організація втягувалася в соціальну боротьбу, а згодом – у відстоювання національної державності, протидіючи зовнішній агресії ворога. Досвід цієї боротьби є вагомим в сучасних умовах російсько-української війни та воєнного стану в Україні. Цим і обумовлена актуальність дослідження теми.

Послаблення державної влади, стихійність боротьби українського селянства за землю, гостра проблема з охорони громадського порядку у зв’язку із постійною військовою небезпекою, дали поштовх зародженню в Україні вільнокозачого руху [1, с. 46]. Селянство прагнуло насамперед мати захист від наростаючого кримінального насилля, боротьби проти анархії і безладдя.

Науковці зазначають, що створення перших вільнокозачих товариств ініціював авторитетний заможний селянин із с. Гусакове Звенигородського повіту Київської губернії 40-річний Никодим Смоктій та його однодумці.

Справу підтримав щойно створений місцевий Гусаківський курінь Вільного козацтва [2, с. 65]. В сучасній вітчизняній та зарубіжній історіографії досить широко висвітлені окремі аспекти теми, однак в цілому вона потребує подальшого наукового освоєння.

Протягом весни – початку осені 1917 р. вільнокозачих рух набув широкої популярності серед селянства і поширився по всій Україні. Окрім зазначених вище причин виникнення організації при її становленні давалася взнаки історична пам'ять широких верств населення, зокрема селянства, яка увібрала в себе традиції українського козацтва, ідеалізацію демократичності козацького устрою. Особливо це набувало актуальності в умовах Української революції і відновлювалось в діяльності Вільного козацтва. Формувався досвід боротьби за українську державність. Цей досвід став вагомим фактором впродовж всього ХХ ст., а нині – в сучасній російсько-українській війні.

У першій половині квітня 1917 р. відбувся Звенигородський повітовий з'їзд Вільного козацтва, де були прийняті його організаційні принципи та зазначалось, що товариство створюється для охорони порядку, протидії більшовизму і проросійських організацій. Засади діяльності формування затверджено на Всеукраїнському з'їзді Вільного козацтва 3 жовтня 1917 р. в Чигирині.

Цінним історико-правовим джерелом для дослідження організації є «Статут Вільного козацтва», затверджений у травні 1917 року. Він містить ключові положення та засади, за якими діяли вільні козаки [3].

Оснвою організації становила сотня із жителів одного села. У середньому ж сотня складалась із 200 козаків. Кінні сотні розподілялися на дві півсотні. Сотні однієї волості становили курінь. Курені утворювали полк, а полки – округи, що об'єднувались у кіш. Старшину сотні становили сотник, писар, скарбник, хорунжий (у тому випадку, якщо в сотні налічувалось 120 осіб) та бібліотекар. Курінна старшина обиралася сотнями волості й складалась з отамана, писаря, скарбничого, хорунжого та заступника отамана. Починаючи з сотні кожен підрозділ мав свій прапор [4, с. 192].

Вільне козацтво боролось з дезертирством при демобілізації військ в ході Першої світової війни, вживало всіх заходів, щоб не був порушений порядок та спокій населення, охороняло громадян, оберігало їх майно від пограбування [5, с. 351]. Можемо стверджувати, що у критичні моменти безвладдя організація стала опорою для місцевих громад.

Відзначимо, що українські політичні лідери, враховуючи зростаючий в Україні авторитет Вільного козацтва остерігалися того, що вільнокозачий рух набуде суто військового характеру. Вони вбачали загрозу у самовільних діях козацтва, яке вважаючи себе представником інтересів народу, без погодження з центральною владою почало наводити порядок у повітах за власним розсудом. Вважаємо за помилку та негативний досвід української влади, яка через побоювання, що Вільне козацтво перетвориться на неконтрольовану політичну та збройну силу, не підтримала його подальший розвиток. Ми переконані, що Вільне козацтво, джерелом поповнення якого було у першу чергу селянство, за умови надійної підтримки з боку УНР та Української Держави, вирішення земельного питання могло стати опорою у боротьбі за національну державність.

Водночас негативним фактором у розвитку вільнокозачого руху стало й розпочате австро-німецькими військами за підтримки керівництва української держави загальне роззброєння цивільного населення та відмова влади від добровольчих формувань. Невдалою стала спроба Генерального секретаріату УНР створити на початку 1918 р. реєстрове Вільне козацтво в умовах війни УНР з радянською Росією [6, с. 178, 179]. Вже 23 березня того ж року ухвалено рішення припинити розпочаті організаційні заходи, а 5 квітня військове міністерство УНР видало наказ про загальне скасування воєнізованих козацьких загонів [2, с. 203]. Розчарування козаків викликала й недостатня підтримка гетьманом П. Скоропадським, після приходу його до влади 29 квітня 1918 р. Тому частка вільних козаків в антигетьманському повстанні осені 1918 р. була значною.

Незважаючи на обставини, що склалися, діяльність Вільного козацтва не припинилася. Роздрібнені загони Вільного козацтва вели партизанську війну з німецькими та австрійськими військами і склали основу Звенигородського збройного повстання проти присутності в Україні означених військ [7, с. 96]. Згодом вільнокозачі загони взяли участь у відсічі агресії з боку російських більшовицьких військ, які вторглися 1918 р. в українські землі. В окремих регіонах загони Вільного козацтва не допустили присутності військ агресора. Зокрема в ніч з 21 на 22 лютого 1918 р. на станції Бобринська були розбиті частини 8-ї російської армії, що її очолював М. Муравйов. Так, оголосивши військовий стан у Звенигородському повіті, до відновлення влади УНР державний лад і правопорядок за підтримки козацтва забезпечував Тимчасовий революційний комітет з охорони порядку на Звенигородщині [7, с. 30, 56, 274].

Наукові розвідки та документи свідчать й про діяльність колишніх представників Вільного козацтва 1920–1921 рр., зокрема в підготовці Всеукраїнського антибільшовицького збройного повстання, яке зазнало поразки з ряду об'єктивних причин [8, с. 172–174].

Таким чином, Вільне козацтво є яскравим прикладом організованої самооборони українського народу, в обставинах, коли влада в Україні була нестабільною, державних сил правопорядку майже не існувало, ширився військовий стан в умовах розгортання агресії з боку російських більшовиків. Це все зумовило до об'єднання широких верств українського населення у військові формування Вільного козацтва, що свідчить про традицію єднання українського народу в умовах небезпеки. Так само, як і більше ста років тому, сьогодні ми спостерігаємо, як українці продовжуючи свої давні потуги у боротьбі за свободу і державність, консолідуються для збереження територіальної цілісності України і зі зброєю в руках відстоюють українську державність.

Список джерел і літератури:

1. Щербатюк В.М. Становлення Вільного козацтва в контексті зростання національної свідомості українських селян (літо 1917–весна 1918 рр.): сучасна історіографія проблеми. Вісник Черкаського університету. 2010. № 182. С. 46–54.

2. Лободаєв В.М. Революційна стихія. Вільнокозацький рух в Україні 1917–1918 рр.: Наукове видання. Київ: Темпора, 2010. 672 с.
3. Статут «Вільного козацтва на Україні. Вісник Генерального Секретаріату Української Народної Республіки. 1917. № 4. 9 грудня.
4. Шевченків край: історико-етнографічне дослідження / В. Щербатюк (кер. авт. кол.), О. Березовський, С. Верговський, та ін. Київ: Наук. думка, 2009. 546 с.
5. Щербатюк В.М. Історія регіонів України: Лисянщина / В.М. Щербатюк. Київ: Логос, 2002. 428 с.
6. Авхутська С.О. Участь реєстрового Вільного козацтва у війні проти більшовицької Росії (грудень 1917 – січень 1918 рр.). Гуржіївські історичні читання: збірник наукових праць. Черкаси: Вид. Чабаненко Ю.А., 2015. Вип. 10. С. 177–179.
7. Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / В. Щербатюк (кер. авт. кол.), О. Беззубець, К. Безрідна, О. Березовський та ін. Київ: Наук. думка, 2004. 408 с.
8. Щербатюк В.М. Організаційно-оперативні заходи Державного Центру УНР з підготовки Всеукраїнського повстання 1921 р.: сучасна вітчизняна історіографія. Юрид. часопис Нац. акад. внутр. справ. 2016. № 1 (11). С. 162–176.

Легенчук Діана Юріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 403 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Старицька Ольга Олексіївна,

кандидат юридичних наук, доцент, т.в.о. завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування ННІПП НАВС

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПРАВООХОРОННІЙ СФЕРІ НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Одним із вагомих питань розвитку сучасного суспільства є проблематика гендерної рівності. Особливо актуальним в нашій державі це питання постало після набрання курсу на європейські цінності та адаптацією вітчизняного законодавства до нових міжнародних стандартів. Зокрема, це простежується у ч. 3 ст. 24 Конституції України, де зазначено, що рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і

матерям [1]. Враховуючи зазначені тенденції в 2005р. було прийнято Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», а також низку підзаконних нормативно-правових актів, у тому числі і відомчого характеру.

Яскравим прикладом реалізації гендерно-орієнтованих стратегій є їх втілення у лавах національної поліції України, зокрема і через наявний механізм їх забезпечення. Як влучно зазначає Н.В. Галіцина «...ознаками механізму забезпечення гендерної рівності в органах Національної поліції України є: 1) правова регламентованість; 2) системність, логічність і функціональний зміст; 3) динамізм і стабільність; 4) цілеспрямованість; 5) гарантованість; 6) процедурний характер забезпечення; 7) постійний характер й ефективність» [2, с.113].

Однак, як і у будь-якій іншій сфері, не дивлячись на проголошені тези та наявне законодавство, питання щодо проявів гендерної рівності у сфері правоохоронної діяльності все ще залишаються актуальними. Відтак, наскрізними моментами, що найчастіше вказуються як дискримінаційні, є: кар'єрного характеру, зокрема такі, що пов'язані з добором на посади, процедурою проходження служби, обмеженням у деяких напрямках діяльності; особистісного характеру, такі, що стосуються домагань під час несення служби, прояву сексизму, комбінацією сімейних обов'язків та професійної діяльності; службового характеру, зокрема щодо питань зовнішнього форменого вигляду, особливостями залучення до чергувань, забезпечення інших умов несення служби [3].

Варто також наголосити і на тому, що особливо актуальним питання проявів гендерної рівності та недискримінації у правоохоронній сфері постало у зв'язку із запровадженням в Україні правового режиму воєнного стану, що зумовило оновлення наявної законодавчої бази та приведенням фактичних обставин у відповідності до нормативів. Зокрема, як вказує А.П. Стахура, це стосувалося таких сфер як: «збільшення уваги до організаційних змін, що проявляється в забезпеченні жінок-поліцейських одностроєм та спорядженням з урахуванням анатомічних особливостей, створенням відповідних санітарно-гігієнічних умов на місцях несення служби; унормування правил добору на вакантні посади виключно через прозору процедуру конкурсного відбору; чітке дотримання вимог законодавства про працю в умовах посиленого варіанта несення служби; просвітницька робота в органах і підрозділах поліції щодо важливості підтримки гендерного балансу; створення спеціалізованого підрозділу у складі центрального органу управління поліцією з метою оперативного реагування на випадки дискримінації за ознакою статі та інших проявів гендерної нерівності; поліпшення психологічного забезпечення поліцейських; формування пропозицій та рекомендацій для правоохоронних інституцій зарубіжних держав на основі національного досвіду» [3].

Таким чином. Можемо дійти висновку, що не дивлячись на проголошені європейські цінності, питання гендерної рівності та недискримінації все ще є наскрізним каменем для розвитку сучасного суспільства. Переосмислення умов існування, безумовно, є рушійним поштовхом і для розвитку, що яскраво

проявляється в діяльності національної поліції, переорієнтацією на задоволення належних умов в процесі несення служби.

Список використаної літератури:

1. Конституція України [текст]: офіц. текст: [прийнята на 5 сесії Верховної Ради від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР]. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Галіцина Н.В. Механізм забезпечення гендерної рівності в органах національної поліції України. Юридичний науковий електронний журнал. № 5. 2020. С. 113 – 120.
3. Стахура, А.П. Забезпечення гендерної рівності у національній поліції України під час дії воєнного стану: основні тенденції. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування, № 9. 2023. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-9-01-03>

Лукашенко Надія Дмитрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 201 н.г. «Менеджмент» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Кудінов Вадим Анатолійович,
завідувач кафедри інформаційних технологій ННІ права та психології НАВС, кандидат фізико-математичних наук, доцент

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ «ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПОРТАЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ»

Останніми роками в країні здійснюється реформа Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України. Створено Національну поліцію України (далі – НПУ) як центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. При цьому діяльність поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України згідно із законом [1]. Для належного виконання цих завдань НПУ використовує різноманітні інформаційно-пошукові системи спеціального призначення. Загальні проблеми нормативно-правового забезпечення зазначених систем розглянуті у роботах [2, 3].

Станом на сьогодні серед цих систем найбільш потужною є інформаційно-комунікаційна система «Інформаційний портал Національної поліції України» (далі – ІПНП), Положення про яке затверджено наказом МВС України [4].

ІПНП – це сукупність технічних і програмних засобів, призначених для обробки відомостей, що утворюються у процесі діяльності НПУ та її

інформаційно-аналітичного забезпечення. ІПП містить у своєму складі десятки різноманітних інформаційних підсистем (далі – ІПС).

Метою даної роботи є проведення аналізу сучасного стану правових засад функціонування ІПП.

Відповідно до Положення про ІПП її терміни вживаються у значеннях, наведених у Законах України «Про інформацію», «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронні довірчі послуги», «Про електронні комунікації».

Розглянемо складові ІПП, функціонування яких регламентується відповідними наказами МВС України. Станом на сьогодні їх 14, а саме:

1. ІПС «Гарпун». Мета: забезпечення оперативного реагування та прийняття ефективних управлінських рішень щодо розшуку транспортних засобів та номерних знаків (Наказ МВС України від 13 червня 2018 р. № 497).

2. ІПС «Єдиний облік». Мета: забезпечення формування інформаційних ресурсів поліцією під час реєстрації заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події (Наказ МВС України від 14 червня 2019 р. № 508).

3. ІПС «Атріум». Мета: вжиття профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, щодо яких установлено адміністративний нагляд, а також контролю за прибуттям осіб, звільнених з місць позбавлення волі, до обраного ними місця проживання і поставленням на облік раніше судимих осіб (Наказ МВС України від 11 грудня 2019 р. № 1032).

4. ІПС «СЛІД». Мета: організація інформаційно-аналітичного забезпечення поліції про об'єкти, вилучені під час проведення слідчих (розшукових) дій (Наказ МВС України від 16 березня 2020 р. № 257).

5. ІПС «Дорожньо-транспортна пригода». Мета: забезпечення формування інформаційних ресурсів поліцією під час обліку дорожньо-транспортних пригод (Наказ МВС України від 15 липня 2020 р. № 533).

6. ІПС «Custody Records». Мета: покращення стандартів захисту прав затриманих осіб унаслідок запровадження електронної фіксації всіх дій щодо затриманої особи під час перебування під контролем поліції (фіксація, накопичення, зберігання) та пошуку інформації про затриманих осіб з моменту фактичного затримання (Наказ МВС України від 24 травня 2022 р. № 311).

7. ІПС «Електронний кабінет ювенального поліцейського». Мета: забезпечення формування поліцією інформаційних ресурсів під час обліку дітей, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу (Наказ МВС України від 27 грудня 2022 р. № 855).

8. ІПС «Облік кривдника». Мета: забезпечення формування поліцією інформаційних ресурсів під час обліку осіб, які вчинили домашнє насильство (кривдників) (Наказ МВС України від 16 січня 2023 р. № 8).

9. ІПС «Адміністративна практика». Мета: забезпечення формування інформаційних ресурсів поліцією щодо обліку адміністративних правопорушень, крім адміністративних правопорушень у сфері безпеки дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, та порушень правил зупинки, стоянки, паркування транспортних засобів, у тому числі зафіксованих

у режимі фотозйомки (відеозапису), та осіб, які їх учинили (Наказ МВС України від 13 березня 2023 р. № 180).

10. База даних «Розшук». Мета: забезпечення формування інформаційних ресурсів поліцією під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (Наказ МВС України від 28 червня 2023 р. № 534).

11. ІПС «Електронна розшукова справа». Мета: забезпечення формування інформаційних ресурсів поліцією під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (Наказ МВС України від 05 липня 2023 р. № 553).

12. ІПС «СОСТА». Мета: забезпечення формування поліцією інформаційних ресурсів з обліку організованих груп та/або злочинних організацій, злочинних спільнот та сфер злочинної діяльності (Наказ МВС України від 08 листопада 2023 р. № 902).

13. База даних «Дозвіл на використання об'єктів і приміщень, призначених для провадження діяльності з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів». Мета: відповідає назві бази даних (Наказ МВС України від 27 листопада 2024 р. № 792).

14. ІПС «Облік звернень територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, органів Служби безпеки України або розвідувальних органів України про призовників, військовозобов'язаних, резервістів. Мета: відповідає назві ІПС (Наказ МВС України від 10 лютого 2025 р. № 80).

Таким чином, в результаті проведеного аналізу визначено станом на сьогодні правові засади функціонування інформаційно-комунікаційної системи «Інформаційний портал Національної поліції України».

Список використаних джерел:

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 лип. 2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 379.

2. Кудінов В. А. Проблеми нормативно-правового забезпечення функціонування інтегрованих інформаційно-пошукових систем Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції. Протидія злочинності: теорія та практика: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 19 жовт. 2016 р.). Київ: Нац. акад. прокуратури України, 2016. С. 330–332.

3. Кудінов В. А. Удосконалення правового регулювання функціонування інтегрованих інформаційно-пошукових систем Національної поліції України. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 11 квіт. 2019 р.). Харків: Харківський нац. ун-т внутр. справ, 2019. С. 152–154.

4. Про затвердження Положення про інформаційно-комунікаційну систему «Інформаційний портал Національної поліції України»: Наказ МВС України від 03 серп. 2017 р. № 676. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1059-17#Text> (дата звернення: 08.05.2025).

Лук'яненко Марія Юріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Пендюра Максим Миколайович,

завідувач кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС,
кандидат юридичних наук, доцент

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА ПРІОРИТЕТИ

Трансформація функцій держави в умовах євроінтеграції включає декілька напрямків, а саме: політичні реформи, міжнародні відносини, вдосконалення економічної ситуації, соціальні та культурні аспекти, безпекові аспекти, а також реформа державного управління. Політичні реформи – успішна євроінтеграція потребує від України суттєвих змін як у політичній системі в цілому, так і в законодавстві. Україна повинна провести широкомасштабні політичні реформи, зокрема в судовій системі, боротьбі з корупцією та вдосконаленні громадянського суспільства; міжнародні відносини – зовнішньополітична ситуація та відносини з іншими країнами можуть також впливати на процес євроінтеграції; економічна ситуація – підготовка економіки до стандартів ЄС включає вдосконалення управління, зниження рівня корупції, лібералізацію економіки та її адаптацію до конкурентних ринкових умов; соціальні та культурні аспекти – зміни, пов'язані з євроінтеграцією, можуть супроводжуватися соціальними викликами, такими як зміни в стандартах життя, економічна нестабільність та культурний вплив; безпекові аспекти – геополітична ситуація в регіоні, зокрема війна в Україні, є додатковим серйозним чинником, який впливає на процес євроінтеграції [1, с. 56]

У сфері державного управління в Україні має бути створено сучасну систему управління, яка не лише відповідає стандартам ЄС, а й спроможна долати виклики сьогодення. Ключові завдання реформи:

1. Підвищення спроможності державного апарату. Мають бути залучені професіонали, здатні впроваджувати реформи на всіх рівнях.
2. Чітка координація між органами влади. Злагоджена взаємодія між міністерствами, парламентом і місцевими органами управління є критично важливою для реалізації євроінтеграційних зобов'язань.
3. Прозорість і довіра. Європейська інтеграція потребує відкритої комунікації з громадськістю та врахування її думки.

Європейський Союз чітко визначив, що реформа державного управління є одним із фундаментальних критеріїв для вступу. В Україні цей напрямок потребує посилення, й вже зараз закладаються основи для майбутніх успіхів [2]

Пріоритетними напрямками діяльності держави в умовах євроінтеграції є адаптація законодавства, економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин, політична консолідація та зміцнення демократії, інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки. Ключову роль відіграє адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу – це

процес приведення національного правового порядку України у відповідність із законами, правилами і стандартами, що існують у країнах-членах ЄС та встановлюються ЄС. Основною метою адаптації є забезпечення відповідності національного законодавства України європейським нормам та стандартам, що дозволяє Україні дотримувати міжнародні зобов'язання та сприяє інтеграції країни в європейські структури [3, с. 237] Одним із ключових викликів у процесі адаптації законодавства України до *acquis communautaire* є необхідність збалансування специфічних правових традицій і практик країни з вимогами правової системи ЄС. Це потребує уважного підходу та ретельного аналізу впливу запропонованих законодавчих змін на нормативно-правове середовище України. Іншим викликом є необхідність забезпечення ефективної імплементації та виконання прийнятого законодавства. Це потребує розвитку відповідних інституційних та адміністративних рамок, зміцнення спроможності державних органів, відповідальних за імплементацію та забезпечення виконання законодавства, а також залучення організацій громадянського суспільства та приватного сектору до моніторингу та звітності щодо виконання законодавства [3, с. 234]

Економічна інтеграція та розвиток торговельних відносин між Україною і Європейським Союзом. Сутність цього завдання полягає у необхідності лібералізації та синхронізованому відкритті ринків ЄС та України; взаємному збалансуванні торгівлі; запровадженні спільного правового поля і єдиних стандартів у сфері конкуренції та державної підтримки виробників. Важливою складовою процесу також є впровадження зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом. Політична консолідація передбачає неухильне поглиблення політичного діалогу і поліпшення загальної атмосфери політико-дипломатичних відносин між Україною та ЄС. Вона спрямована на гарантування політичної стабільності в Україні і на всьому Європейському континенті; забезпечення мирного розвитку та плідного співробітництва всіх європейських націй; зміцнення демократичних засад в українському суспільстві. Інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки передбачає прагнення ЄС спільно з Україною розширити співпрацю та взаємодію у галузі безпеки і оборони, що має стати для нашої держави гарантією національної безпеки [4]

Вступ до європейської спільноти надасть Україні можливості для сталого політичного та соціально-економічного розвитку, залучення іноземних інвестицій, розширення експортних ринків, технологічного розвитку та модернізації економіки. Процес реформ та адаптації до європейських стандартів є для України викликом, але ці реформи поступово формують основу для стійкого економічного зростання, забезпечення правової держави та покращення якості життя громадян України [5, с. 378] Однак найголовнішим кроком на шляху до членства в ЄС на сьогодні залишається відновлення та захист територіальної цілісності держави та перемога над сусідом-агресором. Перед Україною стоять важливі завдання повоєнного відновлення і відбудови країни, однак це не має стати перешкодою на шляху до євроінтеграції [5, с. 388]

Отже, Європейська інтеграція є потужним інструментом, що зумовлює глибоку трансформацію функцій Української держави в аспекті економічної, політичної, соціальної сфери, а також сфері безпеки та державного управління. Ключовими пріоритетами в цьому процесі є адаптація законодавства до норм ЄС, зміцнення інституту спроможності, верховенства права та боротьби з корупцією. Успішна реалізація цих завдань сприятиме інтеграції України до Європейського Союзу та покращенню добробуту громадян.

Список використаних джерел:

1. Патюк Є.С. Трансформація України до Європейських та Євроатлантичних стандартів у контексті російсько-української війни. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка С. 56. URL: <https://security.bulletin.knu.ua/article/view/3191/2673>
2. Державне управління та досвід інших країн у євроінтеграції: уроки для України. Реформа державного управління. URL: <https://par.in.ua/information/publications/398-derzhavne-upravlinnia-ta-dosvid-inshykh-krain-u-uevrointehratsii-uroky-dlia-ukrainy>
3. Кучинська О.Ю. Законодавча мозаїка: поняття адаптації Українського права до норм Європейського Союзу. Юридичний вісник. С. 234-237. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v6_2023/30.pdf
4. Юрковський Д.Ю. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет зовнішньополітичної діяльності України. Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток», № 10, 2013 URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=761>
5. Асірян Р.Р., Перепелиця К.О., Асірян С.Р. Перспективи вступу України до ЄС. Юридичний науковий електронний журнал. Розділ 11 Міжнародне право. С.378-388. URL: http://lsej.org.ua/5_2023/95.pdf.

Лях Аліна Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 101 н.г. «Судова експертиза»
ННЕКІ НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович,
професор кафедри теорії історії та філософії права, доктор юридичних наук, доцент.

ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ УКРАЇНИ, ЯК НЕЗАЛЕЖНОЇ ДЕРЖАВИ

З давніх давен люди замислювались над питаннями про причини і шляхи виникнення держави. Створювалось безліч теорій, які по різному відповідали на це питання. Багато з цих теорій пояснюється історичними і соціальними умовами, в яких жили та працювали їх автори, різноспрямованістю ідеологічних та філософських позицій, якими вони керувались. Держава - це

явище багатогранне і жодна з теорій не може повністю пояснити причини її виникнення [1].

До основних теорій походження держави відносять: міфологічну, релігійну, патріархальну, патерналістичну, патримоніальну, договірну, теорію насильства, психологічну, органічну, марксистську, теорія інцесту, іригаційну, демографічну, расову, кризову та спортивну. Кожна з теорій розкриває один з можливих варіантів виникнення держави. Проте загальну картину можна отримати лише синтезувавши всі ці теорії, врахувавши при цьому цілий комплекс чинників, що впливають на розвиток і становлення держави у суспільстві.

Під час виборів 1990 року Верховної Ради УРСР і місцевих рад народних депутатів до влади прийшли представники різних громадських організацій. В умовах демократизації суспільства першим кроком до здобуття Україною незалежності стало прийняття 16 липня 1990 р. Верховною Радою УРСР Декларації про державний суверенітет України – політико-правового акта проголошення державного суверенітету України.

Прибічники теологічної теорії вважають, що утворення нашої держава є наслідком волі божої. Так, спираючись на Декларацію про державний суверенітет, Українська РСР взяла на себе повноваження самостійно вирішувати питання науки, освіти, культурного та духовного розвитку української нації [2]. Проте варто зазначити, що представники радянської влади були затятими фанатами атеїзму та обмежували вплив релігії на території Радянського Союзу. Можливо саме це було одним з факторів утворення незалежної України, зі своєю культурою та духовними цінностями.

Три дні серпневого путчу 1991 року стали останньою спробою законсервувати Радянський Союз у тому вигляді, в якому він існував майже 70 років. Організований нашвидкуруч «Державний комітет з надзвичайного стану» (ГКЧП – російська аббревіатура) не лише не зміг усунути від влади президента СРСР Михайла Горбачова, проте і пришвидшив розпад Союзу. Тодішні республіки, серед них і Україна, не підтримали переворот та використали його як можливість позбутись домінування Москви [3].

В контексті згаданих подій, можемо констатувати, що однією з теорій виникнення України як незалежної держави, є теорія насильства. Ця теорія пов'язує причини утворення держави із зовнішнім та внутрішнім насильством. Звернемося до тексту Акта проголошення незалежності України в якому говориться: «Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року...». Враховуючи такі обставини, Верховна Рада Української РСР була змушена терміново діяти оголосивши про незалежність [4].

Органічна теорія походження держави говорить про те, що уряд у державі відіграє ту ж роль, що і мозок у тілі людини. Багато визначень характеризують державу, як систему взаємопов'язаних спеціалізованих органів. Якщо один з цих органів не працює, то весь організм (держава) не може коректно функціонувати[5].

Договірна теорія говорить нам проте, що держава виникла внаслідок досягнення певних домовленостей між людьми. Прояв цієї теорії ми можемо чітко побачити в проведенні референдуму 1991 року, на якому майже всі

громадяни підтримав вихід з СРСР та утворення незалежної, суверенної держави.[6]

Багатофакторна теорія вважає утворення держави результатом взаємодії багатьох чинників, наприклад: географічний, демографічний, економічний, технологічний, психологічний, соціальний та інші. Зазираючи в далеку історію формування України як вільної, суверенної і незалежної держави, можна сказати, що протягом всього існування українців як нації, продовжувалась жорстока боротьба за свої права, свободу, культуру та цінності. Ця боротьба продовжується й до тепер за світле майбутнє нас та наших дітей [5].

Таким чином, серед основних теорій виникнення незалежної України варто виділити: теологічну, теорію насильства, органічну, олігархічну та багатофактору.

Список використаних джерел

1. Теорія держави та права: навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарева, О. Д. Тихомирова. Київ: НАВС, Освіта України, 2017. 320. URL: https://www.naiuu.kiev.ua/files/kafedru/tdp/navch_pos_tdp.pdf

2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 / Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1990, N 31, ст.429. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>

3. Серпневий путч 1991 року: як Україна використала шанс на Незалежність /Я. Полянська, Радіо Свобода, 2016. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27932236.html>

4. Про проголошення незалежності України: Постанова Верховної Ради Української РСР від 24. 08. 1991 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 38, ст.502 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>

5. Теорія держави та права: підручн./ Крестовська Н.М. URL:<https://studies.in.ua/krestovska-nm-teorija-derzhavy-i-prava/1508-24-osnovn-teoryi-pohodzhennya-derzhavi.html>

6. <https://naurok.com.ua/prezentaciya-teoriya-viniknennya-derzhavi-299928.html>.

Мальованик Анастасія Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 405 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник

Петрина Володимир Несторович,

доцент кафедри економіко-правових дисциплін ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук,

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Термін «організаційно-правова форма» (господарювання, юридичної особи чи суб'єкта господарювання) досить часто вживається в законодавчих актах. Так, ми можемо зустріти його в статтях 55, 62, 120, 121, 135, 336 ГКУ, статтях 81, 83, 89, 90, 108 ЦКУ, статтях 3, 9, 16 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» тощо. Проте, законодавчі акти не дають визначення поняття «організаційно-правова форма» (господарювання, юридичної особи чи суб'єкта господарювання). Це визначення міститься в підзаконному нормативно-правовому акті, а саме в Державному класифікаторі України «Класифікація організаційно-правових форм господарювання». ДК 002:2004, затверджену наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28.05.2004 № 97 (надалі - «ДК 002:2004»). Згідно з п. 2.1 ДК 002:2004 організаційно-правова форма господарювання – це «форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо» [1].

«Організаційно-правова форма юридичної особи визначається відповідно до класифікації організаційно-правових форм господарювання, затверджені центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері технічного регулювання» [2], тобто відповідно до ДК 002:2004. ДК 002:2004 передбачає 64 організаційно-правові форми суб'єктів господарювання.

Поділ суб'єктів господарювання на організаційно-правові форми має важливе прикладне значення, адже: а) в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань мають міститися відомості про організаційно-правову форму суб'єкта господарювання»; б) «найменування юридичної особи повинно містити інформацію про її організаційно-правову форму» [2]; в) зміна організаційно-правової форми юридичної особи вважається її реорганізацією у формі перетворення [3].

Серед організаційно-правових форм господарювання, передбачених ДК 002:2004, зазначена ціла низка таких суб'єктів, які, насправді, не здійснюють господарську діяльність і згідно із законом не можуть бути віднесені до суб'єктів господарювання. Так, наприклад, в ДК 002:2004, який називається «Класифікація організаційно-правових форм господарювання», до організаційно-правових форм господарювання віднесені «орган державної влади, суди, орган місцевого самоврядування» [1], в той час, як ст. 8 ГКУ чітко встановлює, що «держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування не є суб'єктами господарювання» [4].

Низка організаційно-правових форм господарювання, передбачених ДК 002:2004, насправді, не відрізняються одна від одної за жодною ознакою організаційно-правової форми суб'єкта господарювання, що дається в ДК 002:2004. Так, наприклад, немає жодної різниці за вищезазначеними

параметрами між приватним підприємством та товариством з обмеженою відповідальністю, в той час як вони вважаються окремими організаційно-правовими формами і в ДК 002:2004 їм присвоєні різні коди. Так, в основу поділу на організаційно-правові форми в ДК 002:2004 часто покладаються не певні ознаки в організаційній структурі, а просто вид діяльності, яким займається той чи інший суб'єкт господарювання: наприклад, товарна біржа, фондова біржа тощо.

В ДК 002:2004 зазначені такі організаційно-правові форми господарювання, яких не існує в реальності. Це, наприклад, кооперативні банки, які в українській природі не існують і є продуктом абстрактного уявлення про дійсність, закріпленого в законодавстві.

В українському праві, а саме в ДК 002:2004, визначено 63 організаційно-правові форми юридичних осіб-суб'єктів господарювання. Водночас в праві країн з розвинутою ринковою економікою існує усього одна організаційно-правова форма юридичних осіб-суб'єктів господарювання – корпорація (англ. corporation).

Верховна Рада України прийняла низку законів та розглядає низку законопроектів, направлених на гармонізацію правових норм українського права з нормами права країн Європейського Союзу. Особливо важливе значення відіграє Закон України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період», яким передбачається скасування такої окремої організаційно-правової форми юридичних осіб, як підприємства. Проте, необхідно проводити подальше реформування законодавства України та, зокрема, скасувати об'єднання підприємств, а натомість, запровадити в праві України таку організаційно-правову форму господарювання, як партнерство, що існує в праві європейських та інших економічно розвинутих країн та поширена на практиці.

Список використаних джерел:

1. Класифікація організаційно-правових форм господарювання. Державний класифікатор України ДК 002:2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0097609-04#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань. Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

3. Цивільний кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

4. Господарський кодекс України. Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

Микитенко Інеса Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 301 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Задорожна Анастасія Петрівна,

доцент кафедри цивільного права НАВС, кандидат юридичних наук,
доцент

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Електронне правосуддя в цивільному процесі є однією з ключових складових цифрової системи правосуддя загалом. У широкому розумінні воно охоплює впровадження та використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на всіх етапах судового провадження з метою підвищення ефективності, доступності, прозорості та оперативності правосуддя. В умовах реформування судової системи України, а також з огляду на євроінтеграційні процеси, становлення електронного правосуддя є не лише актуальним, а й необхідним кроком до забезпечення права на справедливий суд відповідно до стандартів Європейського Союзу.

В Україні електронне правосуддя поступово запроваджується через систему «Електронний суд» як компонент Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС). Електронний суд – це автоматизована система, яка дозволяє його зареєстрованому учаснику направляти в електронному вигляді позовну заяву та додані до неї документи, інші процесуальні документи по справі, обмін документами (надсилання та отримання документів) в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу, а також фіксування судового процесу і участь учасників судового процесу у судовому засіданні в режимі відеоконференції, а також надсилання судових повісток та судових повідомлень судом, та інших процесуальних документів. [1, с. 100]. Такий формат сприяє спрощенню доступу до правосуддя, зменшенню бюрократичного навантаження та прискоренню розгляду справ.

Система електронного судочинства, як спосіб організації державної влади за допомогою інформаційних мереж покликана забезпечувати функціонування органів влади в режимі реального часу та робить його максимально простим і доступним для громадян [1, с.100].

Нормативне підґрунтя функціонування електронного правосуддя в Україні створює, зокрема, Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2], який визначає правовий статус електронного документа та закріплює його рівність із паперовим документом за юридичною силою. Це положення має фундаментальне значення для визнання та прийняття електронних доказів і процесуальних документів у цивільному процесі.

Запуск спеціалізованого додатку «eСуд» став вагомим кроком для судочинства України в цілому. Перевагами функціонування ЄСІТС є

ефективність, прозорість і значна економія коштів та людських ресурсів [3, с.81].

Однак, нині електронне судочинство стикається з низкою серйозних викликів, які необхідно подолати для його успішного впровадження та функціонування. Одним із головних є забезпечення високого рівня кібербезпеки та захисту персональних даних, оскільки судові процеси містять чутливу інформацію, яка повинна бути надійно захищена від несанкціонованого доступу та кібератак. Крім того, є проблема забезпечення рівного доступу до електронних судових послуг для всіх громадян, включаючи людей з обмеженими можливостями та мешканців віддалених регіонів, де інфраструктура інтернет-зв'язку може бути не досить розвиненою. Також важливою перешкодою є недостатній рівень підготовки та навчання суддів та працівників судових установ для роботи з новітніми цифровими технологіями, що може призводити до низької ефективності використання електронних систем [5, с.7].

Проте електронне судочинство не позбавлене і недоліків щодо його правових аспектів та практичного функціонування. Подальша реформа та вдосконалення системи електронного судочинства матимуть позитивний вплив на судову систему в Україні і сприятимуть ефективності, доступності правосуддя [4, с.211].

Загалом, для втілення повноцінного «Електронного суду» необхідна реалізація таких можливостей, як: забезпечення двосторонньої комунікації між судом, учасниками судового процесу та усіма іншими заінтересованими особами за допомогою засобів сучасних електронних інформаційно-комунікаційних технологій; визнання електронних інформаційних ресурсів та електронних транзакцій повноцінними доказами в судовому процесі; вчинення усіх процесуальних дій в електронному форматі. В Україні є усі передумови для впровадження «Електронного суду» як форми судового процесу [6, с.325].

Таким чином, розвиток електронного правосуддя має позитивні перспективи. Зокрема, йдеться про удосконалення законодавства з урахуванням європейських стандартів, подальше технічне забезпечення судів, підвищення кваліфікації суддів та працівників апарату судів у сфері цифрових технологій, а також поширення позитивного досвіду застосування електронного правосуддя в країнах ЄС. За умови системного підходу до вирішення наявних проблем електронне правосуддя здатне стати ефективним інструментом модернізації цивільного процесу в Україні.

Список використаних джерел

1. Стрижкова В. М. Електронне правосуддя: міжнародний досвід та перспективи впровадження в Україні: монографія. Київ: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. 188 с. URL: [https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Strizhkova19Mono/Strizhkova19Mono%20\(6\).pdf](https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/02/Strizhkova19Mono/Strizhkova19Mono%20(6).pdf) (дата звернення 08.05.2025).

2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. *Відомості Верховної Ради України*. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення 08.05.2025).

3. Васильєва-Шаємова Ж. В., Кожемякіна К. С. Електронне судочинство у цивільному процесі України: тенденції розвитку та вплив карантину. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №3. С. 78-82. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-3/15> (дата звернення 08.05.2025).

4. Скочиляс-Павлів, О. В. Сучасний стан електронного судочинства в Україні. *Київський часопис права*. 2024. №1. С. 207-212. URL: <https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/425/411> (дата звернення 08.05.2025).

5. Парасюк В. М., Онишко О. Б., Бориславський Р. А. Теоретико-правові засади електронного судочинства в цивільному процесі України: сучасні виклики. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2025. № 1. С. 3-8. URL: <http://journals.lvduvs.lviv.ua/index.php/law/article/view/950/924> (дата звернення 08.05.2025).

6. Гетьман А. П., Атаманова Ю. Є., Мілаш В. С. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет: монографія / за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. Харків: Право, 2016. 360 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/Yefremova/4_3.pdf (дата звернення 08.05.2025).

Молокова Ангеліна Русланівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 308 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Сидоренко Наталія Олександрівна,

викладач кафедри цивільно-правових дисциплін НАВС

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: НАЦІОНАЛЬНИЙ КОНТЕКСТ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ

Право на справедливий суд є фундаментальним елементом правової держави та гарантією захисту прав і свобод людини. У контексті європейської інтеграції України та приведення національного законодавства до права Європейського Союзу особливого значення набуває дотримання права на справедливий суд, закріпленого у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (1950) та висвітленого у рішеннях Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Незважаючи на існуючі національні правові механізми реалізації права на справедливий суд, в Україні досить часто фіксують порушення принципу доступу до правосуддя, порушення розумних строків розгляду справ у судах, випадки зловживання процесуальними правами тощо. Саме тому аналіз положень національного законодавства у контексті їх відповідності міжнародним стандартам є надзвичайно актуальним.

Право на справедливий суд закріплено у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує кожному право на

справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом [1].

Гарантії реалізації права на справедливий суд у цивільному процесі – це сукупність юридичних, процесуальних та організаційних засобів, закріплених у національному та міжнародному праві, які забезпечують кожній особі можливість ефективного, неупередженого, публічного та своєчасного розгляду її цивільної справи незалежним судом, створеним відповідно до закону [6, с. 47].

У національному праві це право реалізується через призму норм, закріплених зокрема, у ст. 55, 124 Конституції України, та у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України), який встановлює такі процесуальні принципи, як рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом (ст. 6 ЦПК України); змагальність сторін (ст. 12 ЦПК України); забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом (ст. 17, 351, 388 ЦПК України) [2].

Важливою гарантією є також доступність суду. ЄСПЛ неодноразово наголошував, що «право на суд» охоплює не лише формальне визнання права, а й практичну можливість його реалізації (справа «Голдер проти Сполученого Королівства») [3].

Водночас аналіз актів судової практики дозволяє дійти висновку, що перешкодами у реалізації права на справедливий суд є, зокрема, порушення розумних строків розгляду справи судом; недовіра до системи правосуддя; зловживання учасниками справи процесуальними правами та уникнення відповідальності у зв'язку із такими порушеннями через небажання суддів застосовувати заходи процесуального примусу.

Так, практика ЄСПЛ вказує на системні порушення, пов'язані із надмірно тривалим часом розгляду справ судами (до прикладу, рішення ЄСПЛ у справі «Свіргун проти України», 2012 р.) [4].

Міжнародні стандарти, розроблені ООН та Радою Європи, містять чіткі орієнтири для національних правових систем. Зокрема, Основні принципи незалежності судових органів вимагають, аби судді могли виконувати свої функції без зовнішнього тиску [5].

Таким чином, для приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів необхідне вдосконалення норм процесуального права, вироблення дієвих механізмів їх реалізації.

Гарантії права на справедливий суд у цивільному процесі України регламентовані положеннями національного законодавства, однак стан їх практичної реалізації демонструє необхідність розроблення надійних механізмів їх захисту.

Таким чином, на нашу думку, варто впровадити ефективний механізм моніторингу дотримання розумних строків розгляду справ; посилити гарантії незалежності та безсторонності суддів, зокрема, шляхом удосконалення процедури їх призначення і звільнення, формувати правову культуру населення, зокрема, і щодо обізнаності про їх процесуальні права щодо механізмів захисту їх прав та законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення 08.05.2025 р.).
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>.
3. Справа «Голдер проти Сполученого Королівства», рішення від 21 лютого 1975 року, Серія А N 18. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-57496%22%5D%7D> (дата звернення 08.05.2025 р.).
4. Справа «Свіргун проти України», рішення від 13 березня 2012 року № 2929/05.
5. Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями 40/32 та 40/146 Генеральної Асамблеї від 29 листопада та 13 грудня 1985 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_201#Text (дата звернення 08.05.2025 р.)
6. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України: Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. Київ: Вид. дім «Ін Юре», 2005. 624 с.

Мосієнко Марина Сергіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 302 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Семенов Віктор Васильович,

доцент кафедри криміналістики ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук,
доцент

МЕТОДИ ВИЯВЛЕННЯ ПІДРОБКИ ПІДПИСІВ У ДОКУМЕНТАХ

У сучасних умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови Україна стикається з новими викликами у сфері права, безпеки та психологічної стійкості громадян. Одним із ключових аспектів, що має як юридичне, так і психологічне значення, є автентичність підписів у документах. Підробка підписів – це не лише злочин, а й серйозний дестабілізуючий фактор у сфері правовідносин, що підриває довіру до державних інституцій, правоохоронної системи, а також формує атмосферу недовіри в суспільстві.

В умовах цифровізації документального обігу та зростаючої ролі електронних підписів, фальсифікація підписів стає дедалі витонченішою, що потребує системного вдосконалення методів їх виявлення. Правопорушники дедалі частіше використовують сучасні технічні засоби, включаючи високоточні плотери, графічні редактори, програмне забезпечення для векторизації зображень, а також різноманітні методи перенесення зображень

підписів «перемальовування, копіювання на просвіт, використання копіювального паперу, фотоцинкографія» [1]. У цьому контексті важливо не лише виявляти факт фальсифікації, але й розуміти психологічний мотив дій злочинців, які навмисно прагнуть знецінити юридичну дійсність через маніпуляцію письмовими свідченнями.

«Техніко-криміналістичне дослідження документів (ТКДД) – вид криміналістичних експертиз, що сформований на основі розробки теоретичних і спеціальних методів, запозичених з природничих і технічних наук з метою вирішення завдань, які виникають при дослідженні документів – речових доказів в кримінальних провадженнях і цивільних справах» [2].

Техніко-криміналістичне дослідження документів (підписів) є важливою ланкою у системі заходів забезпечення правопорядку. Його мета – точне встановлення справжності підпису, виявлення ознак штучного відтворення, а також визначення інструментів і засобів, що були використані для створення підробки. У цьому процесі застосовуються методи порівняльного аналізу, мікроскопічного дослідження, аналізу рухів пишучого інструменту, а також комп'ютерного моделювання. Особливо ефективними виявляються портативні аналізуючі комплекси, як-от REQUILA-4005M, що дозволяють проводити дослідження на місці й виявляти навіть найменші аномалії в структурі підпису.

Значне місце у сучасній криміналістиці посідає використання мікроскопа МБС-10, що дозволяє виявити ознаки механічного втручання у структуру документа, а також спектроскопія, за допомогою якої визначається хімічний склад чорнила. Це дає змогу експертам відрізнити нанесення підпису оригінальним інструментом від копійованого або надрукованого підпису або «Виявлення підробленого підпису, який був створений із застосуванням плоттера, (наприклад, з використанням програми CorelDRAW)» [3, с. 359].

Застосування біометричних систем, які аналізують динаміку письма – тиск, нахил, швидкість написання – значно розширює можливості ідентифікації, особливо в межах електронного документообігу.

Виявлення підроблених підписів є елементом у забезпеченні достовірності документального обігу та функціонування правової системи. Підробка підпису часто виконується з використанням складних технічних засобів, що потребує від експертів високого рівня професійної підготовки та застосування сучасного обладнання – від мікроскопів зокрема модель МБС-1 і спектроскопів до комп'ютерного аналізу й біометричних систем. Завдяки розвитку криміналістичних технологій стає можливим не лише встановити факт фальсифікації, а й ідентифікувати спосіб її виконання, що відіграє вирішальну роль у доведенні вини у судовому процесі.

Під час воєнного стану в Україні підробка документів стає особливо небезпечною через послаблення контрольних механізмів і збільшення вразливості системи обігу документів. Цей процес може охоплювати різні категорії документів, такі як фінансові звіти, медичні картки, юридичні угоди та посвідчення особи. В умовах воєнного стану, зокрема в періоди переміщення населення або втрати доступу до документів, зростає ймовірність використання підроблених або незаконно отриманих документів для шахрайських цілей, що на далі використання, яких стає злочином.

Особливої уваги потребує підробка підписів, оскільки це стосується важливих юридичних та фінансових операцій. Операції, які часто використовуються в угодах, а також у випадках, коли потрібно підтвердити особу чи її наміри. Під час воєнного стану зростає ризик несанкціонованих дій, адже відсутність належного контролю може сприяти злочинності.

Підвищення якості криміналістичних експертиз, запровадження новітніх технологій, підготовка спеціалістів з урахуванням аспектів – усе це сприяє не лише захисту прав особи, а й зміцненню правової культури та довіри громадян до інституцій держави. Синергія права, правоохоронної діяльності та психології у боротьбі з підробками підписів – це не лише вимога часу, а й необхідна умова стабільного розвитку правової держави, яка захищає кожного свого громадянина, забезпечуючи як юридичну безпеку, так і психологічний спокій.

Список використаних джерел:

1. Техніко-криміналістичне дослідження документів: встановлення змін, текстів, підробок. Освіта.UA. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10638/> (дата звернення: 09.05.2025).
2. Техніко-криміналістичне дослідження документів. Studies. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10638/> (дата звернення: 09.05.2025).
3. І. Гора., В. Колесник, І. Попович. Актуальні питання судової техніко-криміналістичної експертизи документів. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Т. 2, № 75. С. 163–170.

Оганов Артур Тамазівич

аспірант кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС

Науковий керівник:

Кушакова-Костицька Наталія Вадимівна, професор кафедри теорії, історії та філософії права ННПП Національної академії наук України, доктор юридичних наук, професор

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ РАДИ ЄВРОПИ В УДОСКОНАЛЕННІ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постійний швидкоплинний розвиток суспільства та широке розмаїття суспільно-правових відносин потребують оперативної адаптації та удосконалення законодавства. Тому, питання удосконалення правоохоронної діяльності, або реалізації державою правоохоронної функції залишається актуальною для будь-якого суспільства. Чисельні виклики сьогодення, з якими стикається більшість країн світу зобов'язують влади до швидкого реагування задля збереження стабільності, громадського порядку і, відповідно гармонійного розвитку суспільства.

Для України, як європейської держави, важливим вбачається продовження реалізації трансформаційних процесів започаткованих з часів здобуття незалежності і набуття членства у Раді Європи – провідної європейської

організації у сфері демократії, верховенства права та прав людини. Захист прав людини є фундаментальною цінністю для Ради Європи і співпраця з Україною забезпечує те, що громадяни України мають можливість користуватися та захищати свої права й свободи належним чином [1, с 4].

Процес приєднання нашої держави до Організації розпочався з підготовки до вступу, чому передували відповіді на консультації, а також виконання процедурних питань, передбачених Статутом Ради Європи.

Важливим документом, що визначає регіональні стандарти в галузі прав та свобод людини є Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод (Конвенція або ЄКПЛ). Становлення і розвиток європейських стандартів з прав людини фактично розпочались з прийняттям ЄКПЛ. Адже Конвенція передбачила не тільки зміст і обсяг прав людини, але й механізм захисту цих прав і визначила коло суб'єктів звернення до ЄСПЛ. Тому ці стандарти є не просто певною декларативною нормою, а реальним дієвим механізмом притягнення держави до відповідальності за порушення прав людини [2 с. 596]

З набуттям чинності для України у вересні 1997 р. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод відкрилася можливість використання судового механізму захисту визнаних міжнародним правом загальних стандартів політичних, економічних, соціальних і культурних прав та свобод людини.

З початком повномасштабного вторгнення Україна заявила про частковий відступ від зобов'язань за Конвенцією. При цьому, відповідно до ст. 15 Конвенції Україна неодноразово подавала відповідні повідомлення до Генерального секретаря Ради Європи впродовж 2015–2021 років під час проведення Антитерористичної операції на сході України, та починаючи із 2022 року, у зв'язку із оголошеним воєнним станом [3, с 5]. У цьому зв'язку рекомендації та настанови Ради Європи та її органів є ключовими для розуміння, тлумачення та роз'яснення дій, що можуть розглядатися, як порушення прав, але в розумінні Конвенції не є такими.

Важливим джерелом удосконалення правоохоронної діяльності може бути досвід Ради Європи. Використання кращих практик організації можливо через такий механізм співпраці, яким є План дій Ради Європи для України. Цей механізм був запроваджений і реалізується з 2005 року. План дій Ради Європи для України – це стратегічний програмний документ, який має на меті сприяти зусиллям країни, спрямованим на узгодження свого законодавства, інституцій та практики з європейськими стандартами у сфері прав людини, верховенства права й демократії [4].

Така співпраця розрахована на підтримку у виконанні своїх зобов'язань як держави-члена Ради Європи. Пріоритетні напрямки Плану дій визначаються з урахуванням рішень Європейського суду з прав людини, рішень і рекомендацій Комітету міністрів, Парламентської асамблеї Ради Європи, Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи, Комісара Ради Європи з прав людини.

У сферах, що стосуються верховенства права і прав людини, відповідно, правоохоронної діяльності значення мають висновки та рекомендації Європейської комісії «За демократію через право» (Венеціанська комісія), Консультативної ради європейських суддів, Європейської комісії з питань

ефективності правосуддя, Консультативної ради європейських прокурорів, Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, Групи держав проти корупції (GRECO), Комітету експертів Ради Європи з питань оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Групи експертів Ради Європи з заходів стосовно протидії торгівлі людьми (GRETA) тощо. Тобто, щодо практично усіх основних напрямків правоохоронної діяльності Рада Європи володіє необхідною базою знань та інструментарієм для їх використання.

Пріоритетність питань відображає першочергові завдання та потреби в реалізації реформ, визначених урядом у відповідних національних стратегічних документах, у тому числі в рамках процесу європейської інтеграції.

З точки зору РЄ важливим є продовження підтримки у питаннях імплементації Європейської конвенції з прав людини в умовах війни, а також повоєнному періоді. Потребуватиме уваги й виконання рішень ЄСПЛ щодо України, особливо справ, що підпадають під процедуру посиленого нагляду.

Особливу увагу доцільно приділяти системному аналізу рішень ЄСПЛ, співвідношенню національного законодавства і Конвенції, надалі застосовувати Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права та тлумачити національне законодавство в дусі практики Суду.

Реалізації цих завдань можуть сприяти експертні консультації та методологічна підтримка органам державної влади з питань політики, нормативно-правової бази, промоції передової практики, обміну досвідом, підвищення обізнаності. Важливою є також підготовка фахівців у закладах вищої освіти, зокрема на юридичних факультетах та в університетах, включення спеціальних навчальних програм у сферу національних та міжнародних механізмів захисту прав людини.

Список використаних джерел:

1. Взаємодія Ради Європи та України в захисті прав людини: навч.-метод. посібник / Р. Ф. Харитонов, Ю. Ю. Акіменко, А. М. Гриб, О. К. Канєнберг-Сандул, В. В. Форманюк ; Нац. ун-т «Одес. юрид. академія». Одеса: Фенікс, 2023. 68 с.
2. Цебенко С. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод і протоколи до неї. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8/2022. С. 596–568. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/135>.
3. Рада Європи, Європейський суд з прав людини. Посібник зі статті 15 Європейської конвенції з прав людини. URL: https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_15_ukr.
4. Council of Europe Action Plan for Ukraine «Resilience, Recovery and Reconstruction» 2023-2026. CoE Search – Public Search. URL: <https://search.coe.int/cm?i=0900001680a96440>.

Палеха Владислав Олександрович

аспірант кафедри теорії, історії та філософії права НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович,

професор кафедри теорії, історії та філософії права НАВС, доктор юридичних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ РОЗУМІННЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ

Цифрова трансформація в Україні отримала новий імпульс після 2022 р. та стала стратегічним пріоритетом для держави, особливо в умовах безпрецедентних викликів, включаючи повномасштабні воєнні дії на нашій території. Цей процес розглядається як ключовий фактор підвищення стійкості держави, покращення взаємодії з громадянами та модернізації державного управління. Період 2022-2025 рр. є особливо важливим, оскільки зусилля з цифровізації були значно прискорені у відповідь на військові дії країни-агресора. Війна стала каталізатором, підкресливши необхідність введення у обіг цифрових рішень для підтримки функціонування держави та надання послуг переміщеному населенню. Це створює унікальний контекст для вивчення цифрової трансформації в умовах кризи.

Наразі існує тенденція до зміщення акценту з простої диджиталізації існуючих процесів до більш фундаментального переосмислення функцій держави та її взаємодії з громадянами за допомогою цифрових технологій.

Як зазначає О.А. Баранов, цифрова трансформація – це соціальна трансформація, яка відбувається на основі максимального використання цифрових технологій таких як: ІКТ, мережа Інтернет, Інтернет-технології, Індустрії 4.0, штучного інтелекту, робототехніки, обробки BigData, хмарних обчислень, електронних комунікацій та багатьох інших видів [1, с. 67]. Він також акцентує увагу на тому, що цифрова трансформація проводиться з метою нейтралізації цивілізаційних викликів та відбувається на основі максимального використання цифрових технологій [1, с. 72].

Влучним є також наукова позиція Г.М. Дергачової та Я.О. Колешні про те, що цифрова трансформація не обмежується лише впровадженням цифрових технологій, а базується на них. Вони підкреслюють, що трансформація такого роду все частіше стає об'єктом наукових досліджень, але досі не є усталеним її термінологічний апарат, процесу здійснення та інші питання реалізаційного характеру. [2, с. 281].

Цифрова трансформація глибоко впливає на спосіб функціонування держави, зокрема на надання послуг, внутрішні урядові процеси, а також розробку й впровадження державної політики. У сфері надання послуг цифрові технології змінюють спосіб, у який держава взаємодіє з громадянами та бізнесом. Зростає кількість онлайн-порталів, мобільних додатків та автоматизованих сервісів. Спостерігається чітка тенденція до підвищення ефективності, доступності та зручності у наданні державних послуг.

Україна досягла значного прогресу та стала одним із світових лідерів у розвитку цифрової трансформації, а саме розвитку цифрових державних послуг, увійшовши до п'ятірки лідерів за індексом EGDІ [3]. Швидкий прогрес України, робить її цікавим прикладом для вивчення та потенційною моделлю для інших країн. Незважаючи на величезні виклики війни, Україна не лише зберегла темпи цифрової трансформації, але й досягла помітних успіхів, що свідчить про сильну відданість та ефективні стратегії [4].

Цифрова трансформація держави передбачає автоматизацію процесів, прийняття рішень та надання електронних послуг з метою підвищення доступності, ефективності, прозорості та безпеки. Це є інструментом модернізації державного управління та впровадження нових моделей, що базуються на співпраці з населенням та державно-приватному партнерстві. Концепція електронних перетворень та змін виходить за межі простої диджиталізації, передбачаючи фундаментальну зміну у взаємодії держави з громадянами та бізнесом, що зумовлено необхідністю ефективності та стійкості, особливо під час війни. Тлумачення підкреслює не лише впровадження технологій, але й системні зміни управління, зосереджуючись на людиноцентричності та покращенні надання послуг.

Одним із яскравих прикладів успішної цифрової трансформації в Україні є реалізація низки інноваційних проєктів, що мали безпосередній вплив на повсякденне життя громадян, бізнесу та держави. Ці проєкти не лише підвищили ефективність державних послуг, але й сприяли розвитку нових технологій, залученню інвестицій та покращенню прозорості у багатьох секторах. У рамках цифрової трансформації Україна продемонструвала здатність реалізовувати масштабні рішення, що відповідають сучасним вимогам і потребам суспільства. Перелік таких успіхів є переконливим свідченням ефективності стратегії цифрової трансформації держави, зокрема, екосистема «Дія» є флагманським успіхом, пропонуючи понад 140 цифрових послуг та охоплюючи мільйони користувачів. Система «BankID» сприяла безпечній дистанційній ідентифікації для доступу до фінансових послуг [5]. Електронна платформа публічних закупівель «Prozorro» [6] підвищила прозорість та заощадила значні державні кошти. «Дія.Сіті» забезпечує сприятливе середовище для ІТ-компаній, сприяючи інноваціям та залучаючи інвестиції [7]. Ці проєкти демонструють здатність України впроваджувати масштабні цифрові рішення, які мають відчутний вплив на громадян, бізнес та економіку, навіть під час війни.

Таким чином, можемо підсумувати, що цифрова трансформація є не просто технологічним оновленням, а фундаментом для розвитку сучасної, ефективної та демократичної держави у ХХІ ст. Глибоке розуміння цього процесу, з урахуванням як досягнень, так і викликів, є критично важливим для формування успішної системи державного управління в Україні.

Список використаних джерел:

1. Баранов О.А. Соціальна та цифрова трансформації: Джерело правових проблем. Інформація і право. № 3 (38)/2021. С. 59-73.

2. Дергачова Г. М., Колешня Я. О. Цифрова трансформація бізнесу: сутність, ознаки, вимоги та технології. Економічний вісник НТУУ «КПІ». 2020. С. 280-288.

3. Country Information - Ukraine (EGOVKB): <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/180-Ukraine>

4. Harvard center for international development: Ukraine's Digital Transformation: Innovation for Resilience. URL: <https://www.hks.harvard.edu/centers/cid/voices/ukraines-digital-transformation-innovation-resilience> (дата звернення: 10.06.2025).

5. BankID — система для ідентифікації. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/bank-id> (дата звернення: 10.06.2025).

6. Prozorro – система публічних закупівель. URL: <https://prozorro.gov.ua/>

7. Digital State UA. Ukraine's IT Powerhouse: Innovation Without Limits. URL: <https://digitalstate.gov.ua/news/it-outsourcing/ukraines-it-powerhouse-innovation-without-limits> (дата звернення: 10.06.2025).

Пантелєєва Мірабель Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Науковий керівник:

Бортун Каріна Олександрівна,

доцент кафедри ділової української та іноземних мов навчально-наукового інституту права та психології Національної академії внутрішніх справ кандидат філологічних наук, доцент

МАНІПУЛЯТИВНІ СТРАТЕГІЇ В ОНЛАЙН-ДИСКУСІЯХ: МОВНИЙ АСПЕКТ ТРОЛІНГУ

Онлайн-комунікація стала невід’ємною частиною сучасного суспільства, радикально трансформувавши способи взаємодії між людьми. Віртуальні платформи, такі як соціальні мережі, форуми, месенджери й блоги, дозволили комунікації вийти за межі простору та часу, забезпечивши миттєвий доступ до інформації та думок інших людей. Соціальні мережі стали потужною платформою впливу на свідомість аудиторії. Алгоритми рекомендацій формують т. зв. «інформаційні бульбашки», в яких користувачі отримують лише ті точки зору, що відповідають їхнім переконанням, що сприяє поляризації суспільства.

Можливість спілкуватися анонімно створила умови для появи тролінгу, хейту, кібербулінгу, що впливає на психологічне здоров’я учасників онлайн-дискусій і підриває культуру ведення діалогу. Інтернет-комунікація має великий вплив на мову, стиль спілкування, виникають нові жанри (меми, твіти), активно використовуються емоційні маркери – емодзі, аббревіатури, скорочення. Отже, психологічний вплив – це спрямована передача інформації від однієї

людини до іншої з метою зміни психологічних характеристик, поведінки та інших особливостей партнера зі спілкування [3].

У сучасному інформаційному суспільстві тролінг постає як специфічний соціально-психологічний феномен, що здатний чинити негативний вплив як на окрему особистість, так і на цілі соціальні групи. Його характерною рисою є здатність руйнувати будь-яку комунікативну позицію або стратегію, використовуючи деструктивні, часто приховані, форми тиску. Тролінг сьогодні вважається не лише формою агресивного інтернет-спілкування, а й потужним інструментом маніпулятивного впливу [1, 2].

Дослідники виокремлюють кілька ключових стратегій психологічного впливу, що застосовуються в межах подібної комунікації: імперативну, розвивальну та маніпулятивну. Імперативна стратегія передбачає зовнішній тиск без глибокого втручання у внутрішній світ особистості й зазвичай ефективна в екстремальних умовах. Розвивальна стратегія спрямована на довготривале формування нових установок і переконань через тривалий діалог і поступову зміну свідомості. Найбільшу увагу заслуговує маніпулятивна стратегія, яка, як правило, залишається непомітною для людини, що стала її об'єктом [4, 5].

У цьому випадку маніпулятор не веде відкритого переконування, а демонструє схожість позицій із тими, на кого здійснюється вплив. Маніпуляція відрізняється від переконання тим, що вона відбувається у вигляді одностороннього інформаційного тиску, уникає відкритого діалогу й реалізується через нав'язування великої кількості повідомлень (меседжів), розповсюджених у масовому середовищі через різні канали. У такій ситуації опонент, якщо він і з'являється, зазвичай не виступає рівноправним учасником комунікації, а радше виконує роль пасивного об'єкта впливу.

Отже, феномен маніпуляції в онлайн-просторі набуває особливої небезпеки в умовах інформаційного перевантаження та обмеженого часу на осмислення отриманої інформації. Маніпуляції впливають не лише на окремого користувача, а й на формування громадської думки в цілому, створюючи ілюзію об'єктивності, за якою ховається вигода певних груп. Тому розуміння механізмів маніпуляції та розвиток медіаграмотності є ключовими навичками сучасного суспільства, що прагне зберегти свободу думки та незалежність суджень в умовах інформаційного тиску.

Список використаних джерел

1. Бортун К.О. Цифрова грамотність як невід'ємна складова освіти студентів економічних спеціальностей. *Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. 24-25 жовтня 2024 року: Харків: НТУ «ХП», 2024. С. 48–52.

2. Лінник К.О., Бортун К.О. Перспективи розвитку цифрових правових сервісів на основі штучного інтелекту (ШІ) для україномовних користувачів. *Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності*:

матеріали круглого столу, м. Харків, 12 грудня 2024 р./ МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків. ХНУВС, 2024. 249 с.

3. Руда О. Г. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. Київ, 2012. 232 с. URL: **Ошибка! Недопустимый объект гиперссылки.**(режим доступу: 03.05.2025)

4. Попова Н. В., А. В. Катаєв, Л. В. Базалієва, О. І. Кононов, Т. А. Муха Маркетингові комунікації: підручник. Харків: «Факт», 2020. 315 с.

5. Шевченко Вікторія Різновиди маніпуляцій в онлайн-медіа і соцмережах URL: <https://obraz.sumdu.edu.ua/index.php/journal/article/view/233/238> (режим доступу: 03.05.2025)

6. Myroslava Chesakova, Karina Bortun, Viktoriia Lohvynenko, Valerii Molotai and Nataliia Tymoshyk. *Enhancing Social Protection Policy for Internally Displaced Persons in the Context of War*. vol.21.2023. available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a105/>

7. Bortun, K., Chekaliuk, V., Kravchenko, O., et al., 2024. Detection of Typical Aggressive Lexical Markers through Authorisation of Publicistic Texts. *Forum for Linguistic Studies*. 6(6): 172–183. DOI: <https://doi.org/10.30564/fls.v6i6.7051>.

Пантелєєва Мірабель Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 103 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Пендюра Максим Миколайович,

завідувач кафедри теорії, історії та філософії права ННІПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВА ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Правовий режим воєнного стану в Україні регулюється комплексом нормативно-правових актів, серед яких ключову роль відіграють Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами) [1] та Закон України «Про оборону України» [2]. Саме ці закони визначають поняття воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові основи діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, а також гарантії прав і свобод людини та громадянина і прав та законних інтересів юридичних осіб.

На підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану», було видано Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року про введення воєнного стану в Україні, який того ж дня був затверджений Законом України № 2102-

IX [3]. Введення воєнного стану є результатом збройної агресії російської федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року.

Конституційні (конституційно-правові) гарантії.

Згідно з частиною першою Стаття 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначає перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які можуть бути тимчасово обмежені у зв'язку із введенням воєнного стану [1]. Ці обмеження спрямовані на забезпечення національної безпеки та громадського порядку в умовах збройної агресії. Указом Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року було конкретизовано, що тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися права і свободи, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [3]. Відповідно до ст. 20 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» визначається, що відповідно до Конституції України, не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені ч. 2 ст. 64 Конституції України. А також згідно з ст. 22 того ж закону, введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання, а за ст. 23 передбачено відшкодування збитків, завданих під час введення воєнного стану фізичним особам.[1]

Найдієвішим засобом забезпечення прав та свобод людини є судові гарантії. Конституція України гарантує здійснення правосуддя виключно судами і під час війни. Передача цих функцій іншим органам чи створення надзвичайних та особливих судів не допускається [4]. Тому суди продовжують здійснювати правосуддя, але вже з врахуванням реальної ситуації та щоденного ризику військових дій. На цьому також наголошує і стаття 26 Закону № 389-VIII, зокрема: правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами, які створені відповідно до Конституції України; скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється; створення надзвичайних та особливих судів не допускається [1]. Хоча воєнний стан не впливає на перебіг процесуальних строків, він може бути поважною причиною для їх поновлення або продовження.

До позасудових гарантій належать: презумпція невинуватості та наявність інституту уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (Омбудсман) [5], бо саме він відіграє важливу роль у системі гарантування прав і свобод людини і громадянина, особливо в період дії воєнного стану. Він здійснює свою діяльність на підставі звернень громадян України, іноземців, осіб без громадянства чи їх представників, народних депутатів України, а також за власною ініціативою. До основних функцій Уповноваженого належать: відкриття провадження у справі про порушення прав і свобод; роз'яснення заходів, що їх має вжити особа, яка подала звернення; направлення звернення за належністю до компетентних органів та контроль за їх розглядом; а також участь у підготовці доповідей з прав людини для міжнародних організацій. В умовах воєнного стану особлива увага приділяється моніторингу дотримання рівних прав і свобод, прав національних меншин, політичних і релігійних поглядів. Важливим аспектом діяльності Омбудсмана є його доступність, спрощена процедура подання скарг, надання онлайн-консультації та зустрічі з

представниками громадянського суспільства та ЗМІ. Він також бере участь у конференціях з міжнародного гуманітарного права та інформує про порушення норм МГП з боку агресора.[5, с.12-16.]

На територіях, де введено воєнний стан, для забезпечення дії Конституції та законів України, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян можуть утворюватися тимчасові державні органи – військові адміністрації. Рішення про їх утворення приймається Президентом України за поданням обласних державних адміністрацій або військового командування. Одним із основних завдань військових адміністрацій є забезпечення безпеки, підтримка громадського порядку, захист конституційних прав і свобод людини і громадян. Начальники військових адміністрацій забезпечують на відповідній території додержання Конституції і законів України, виконання актів Президента України та відповідних органів виконавчої влади [1] Існують ще громадські організації які відіграють важливу роль у моніторингу, документуванні та захисті прав людини під час збройного конфлікту. Вони надають юридичну допомогу постраждалим від російської агресії, здійснюють моніторинг порушень прав людини, допомагають військовослужбовцям та їхнім родинам, а також захищають громадських активістів і працівників медіа [7] Громадські організації також сприяють удосконаленню законодавства у сфері прав людини та контролюють діяльність правоохоронних органів. Вони надають гуманітарну та психологічну підтримку постраждалим, поширюють об'єктивну інформацію та сприяють формуванню свідомого громадянства [8, с.27-29.]

Поряд із внутрішньодержавними, в системі гарантій прав та свобод людини і громадянина є місце і для міжнародно-правових гарантій.

Фактично це – документи, які ратифіковані в Україні і складають частину нашого законодавства, а саме: Загальна декларація прав людини (1948), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), а також - невід'ємною частиною є створення міжнародних органів та установ, основною метою діяльності яких є захист прав та свобод людини, а саме: Міжнародний суд ООН, Європейська комісія з прав людини, ЄСПЛ, Суд ЄС, Європейська комісія, Європейський Омбудсмен, Комітет міністрів РЄ, Комісар РЄ з прав людини, ПАРЄ, Європейський комітет з соціальних прав, Європейський комітет запобігання катуванням, тощо [6, с.24.]

Як висновок, можна зазначити, що правовий режим воєнного стану в Україні, хоч і передбачає тимчасове обмеження певних конституційних прав і свобод, водночас містить низку важливих гарантій для забезпечення прав людини. Основу цих гарантій складають Конституція України, а також законодавство про правовий режим воєнного стану. Ключову роль у забезпеченні прав людини відіграють державні інституції, такі як військові адміністрації, судова система, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, кожна з яких має свої функції та повноваження у цій сфері. Внутрішньодержавні механізми доповнюються міжнародно-правовими інструментами захисту прав людини. Серед них варто виділити міжнародні договори, які безпосередньо закріплюють права людини, а також міжнародні

інституції, покликані забезпечувати їх реалізацію та сприяти їх захисту. Забезпечення належного рівня захисту прав людини в умовах воєнного стану є не лише юридичним обов'язком держави, а й важливим фактором підтримки національної єдності та стійкості у боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність України.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
2. Закон України «Про оборону України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
3. Указ Президента №64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 07.05.2025).
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-вр. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 07.05.2025).
5. Майданник О.О. Інститут омбудсмана у механізмі забезпечення прав людини в Україні. Адвокат. 2010. № 7. С. 12-16. (дата звернення: 07.05.2025).
6. Рябовол Л.Т. Гарантії прав та свобод людини і громадянина у зарубіжних країнах. Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2020 р.). Харків, 2020. С. 22-25. (дата звернення: 07.05.2025).
7. АрміяINFORM ; URL: <https://armyinform.com.ua/2023/01/14/gromadski-organizacziyi-yaki-zahyshhayut-pravaukrayincziv-v-umovah-voyennogo-stanu/> (дата звернення: 07.05.2025).
8. Про стан розвитку громадянського суспільства України в 2021 році та його зміни на початку 2022 року: матер. щоріч. доп. / В. Потапенко та ін. ; за заг. ред. Ю. Каплан. Київ: НІСД, 2022. 56 с. (дата звернення: 07.05.2025).

Pantelieieva Anastasiia

1st year law enforcement student, group 102, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs

Scientific Adviser:

Bohutskyi Vadym,

Associate Professor of the Department of Business Ukrainian and Foreign Languages, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

COMMUNICATION AS A SECURITY COMPONENT OF HUMAN ACTIVITY

Communication is a multifaceted phenomenon that encompasses various aspects of human interaction, from the personal to the global level. Your theoretical research is necessary for several reasons. First, communication includes various forms and methods of information transfer, and the rapid development of digital technologies requires the creation of new effective ways of interaction, as well as the search for tools to improve information exchange. Secondly, in order to understand the main mechanisms of communication, it is important to create effective models of the communication process. Thirdly, the development of new communication strategies is better to improve the quality of interaction, reduce the risks of misunderstandings and conflicts [1, p. 72].

Communication is constantly changing and developing, which creates certain rules for modern society and its transformation possibilities. Its importance is difficult to overestimate, especially in the conditions of the information society. The ability to effectively work for a person's success in various spheres of life [2]. The main task of communication is to promote the cohesion of society and its development. Scientist A. Turenne believed that communication is able to direct society to change and improvement, and its correct organization can lead to significant achievements in socio-economic, technological and other spheres.

The role of communication in the development of society has a dual character: on the one hand, it is a tool of development, and on the other, society itself forms certain communicative ties. As noted by Ye. Romanenko, communication is a powerful mechanism for creating systems that affect economic activity, intercultural relations, historical processes, and the social structure of society [3].

Scientist R. Mintz seeks the role of communication in accelerating social evolution. He notes that «communication in modern society is characterized by constant expansion, acceleration and globalization» [3]. The researcher emphasizes that the daily interaction between people worsens the development of society, helping it to progress. At the same time, communication itself is changing, becoming more large-scale and influential. More and more people join the communicative processes, thanks to which it is possible to solve both local and global problems. In addition, it allows rethinking known issues taking into account modern conditions.

Communication is dynamic and constantly evolving, setting certain rules for society. In the information environment, there is especially the ability to interact effectively. A person's success in many areas of life depends on his ability to find a common language with others.

The main purpose of communication in the modern world is its integrative potential. On the one hand, it contributes to the organization of society, on the other hand, it strengthens its unity [3]. This opinion was also held by the scientist A. Touraine, who believed that the correct use of communications can direct society to positive changes. If its mission is clearly formulated, it is possible to achieve significant progress in socio-economic, technological and other spheres.

Social communication plays an important role in the life of modern society and every person. It simultaneously or indirectly covers our entire sphere of life and activity. Thanks to social communication, the relationship between generations is ensured, social experience, culture and other assets are preserved and transmitted. As a means of organizing communication, it is also a management tool that reflects the functioning of the social mechanism.

In the process of social communication, four main interrelated tasks are performed:

- unification of individuals into social groups and communities, as well as integration of these communities into a single system of society;
- internal division of society into groups, communities, social organizations and institutions;
- delineation of different social groups and communities in the process of their interaction and communication, which contributes to a deeper awareness of their uniqueness and more effective performance of their own functions;
- creation of conditions and key components for the development, adoption and implementation of management decisions [4].

In general, modern society is constantly changing, and together with it, the methods of information transmission are transformed. However, the importance of communication cannot be overestimated, because it remains the main driver of progress. It is important to understand that communication plays a key professional role not only in the real world, but also in the digital space, where it is used for various purposes. In the conditions of rapid technological development, it is important to preserve the values that emphasize the human dimension of communication.

References:

1. Kryvenko V. V. Komunikatsiia: poniattia, sutnist, zmist. Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. 2024. Vyp. 84, chastyna 1. pp.71-77.
2. Marketynhovi komunikatsii: pidruchnyk / N. V. Popova ta in. Kharkiv: Fakt, 2020. 315 p.
3. Romanenko Ye. Komunikatsiia yak neobkhidna skladova rozvytku suchasnoho suspilstva. Demokratychne vriaduvannia. 2012. Vyp. 9. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr> (date of access: 24.04.2024).

4. Krasniak O., Amons S. Sotsialni komunikatsii: osoblyvosti ikh zaprovadzhennia v period viiny. Ekonomika ta suspilstvo. 2023. Vyp. 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-35> (date of access: 24.04.2024).

Півень Софія Іванівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 207 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯ ЙОГО ЗАВЕРШЕННЯ

Повномасштабна агресія проти України поставила перед правоохоронною системою нові виклики, пов'язані з необхідністю перегляду правових механізмів, посиленням превентивної функції та адаптацією до дії особливого правового режиму [2, с. 131].

У період дії правового режиму воєнного стану правоохоронна діяльність набуває чітко вираженої адміністративно-правової спрямованості, оскільки зростає значення оперативного реагування на порушення публічного порядку, забезпечення комендантської години, контролю за пересуванням громадян, роботою об'єктів критичної інфраструктури. У таких умовах змінюються підходи до реалізації управлінських функцій правоохоронних органів: збільшується кількість адміністративних проваджень, посилюється превентивна складова діяльності, запроваджуються нові механізми регулювання правового статусу громадян і суб'єктів господарювання [1, с. 78; 3].

Нормативно-правова база, що регламентує адміністративну діяльність правоохоронних органів, зазнає суттєвих змін. Зокрема, вводяться тимчасові обмеження на права і свободи громадян, які мають відповідати критеріям необхідності, пропорційності та законності. Окремі адміністративно-правові процедури трансформуються: посилюється адміністративний контроль, фіксація правопорушень відбувається в умовах спрощених процесуальних режимів, а розгляд справ — із урахуванням зміненої юрисдикції. Такі зміни потребують системного перегляду правозастосовної практики та підвищення кваліфікації персоналу в межах публічного адміністрування.

У сфері адміністративного впливу особливого значення набуває превентивна діяльність: патрулювання, контроль за дотриманням адміністративно встановлених правил, фіксація порушень та оперативне реагування на інциденти. У поєднанні з новими викликами — такими як масові переміщення населення, загрози публічній безпеці, інформаційна дезорієнтація — правоохоронна система виконує функцію стабілізуючого чинника, що діє в

межах адміністративно-правової моделі врядування. Ефективність такої діяльності залежить від якості нормативної регламентації, міжвідомчої координації та чіткості процедур.

У контексті воєнного стану особливої ваги набуває міжвідомча взаємодія в межах єдиної системи забезпечення національної безпеки. Координація дій Національної поліції, підрозділів ДСНС, Нацгвардії та військових адміністрацій є необхідною умовою ефективного контролю за дотриманням адміністративних обмежень, евакуаційними заходами, реагуванням на публічні інциденти. Така взаємодія реалізується через спільні штаби, мобільні групи та спрощені регламентні процедури, що дозволяє адаптувати управлінські рішення до динаміки загроз без втрати правової визначеності.

Правоохоронна система в умовах дії воєнного стану постає як складовий елемент безпекового сектора, що виконує критично важливу функцію захисту публічного порядку, запобігання мародерству, паніці, інформаційним диверсіям і масовим правопорушенням. За оцінкою авторів О. Дручек, О. Волуйка та В. Вакарова, особливістю сучасного етапу є «розширення повноважень підрозділів Міністерства внутрішніх справ та залучення нових суб'єктів до виконання правоохоронних завдань» [1, с. 46]. Це супроводжується трансформацією звичних механізмів реагування, які здійснюються в умовах обмеження конституційних прав.

Забезпечення прав і свобод людини в умовах воєнного стану є критично важливим завданням адміністративної діяльності правоохоронних органів. Як зазначено у матеріалах міжкафедрального круглого столу, навіть за надзвичайних умов система має діяти в межах законності, що потребує належної підготовки кадрів і наявності ефективних механізмів контролю, зокрема інститутів омбудсмена та незалежного моніторингу [4, с. 24].

Післявоєнна відбудова вимагає стратегічного перегляду функціонального призначення правоохоронної системи. Перехід від воєнного стану до умов мирного життя повинен супроводжуватися розробкою спеціальних нормативних актів, що регулюють процедури демілітаризації, амністії, реінтеграції та взаємодії з міжнародними організаціями [2, с. 137].

Усі перелічені аспекти свідчать про необхідність цілісного підходу до реформування правоохоронного сектору, враховуючи як безпекові потреби, так і вимоги демократичного врядування. При цьому особливе значення має досвід міжнародного права у сфері захисту цивільного населення під час збройних конфліктів, включаючи норми міжнародного гуманітарного та прав людини.

У підсумку, ефективність правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення залежить від здатності системи оперативно адаптуватися до кризових викликів, забезпечуючи стабільність, законність і довіру громадян.

Список використаних джерел:

1. Дручек О., Волуйко О. Правоохоронна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану в Україні: особливості реалізації. Вісник Київського інституту Національної гвардії України. 2024. № 3. С. 77–84.

2. Фоменко А.Є. Правозастосування в умовах воєнного стану: виклики для національної правової системи. Актуальні проблеми правозастосування. 2025. № 1. С. 131–138.

3. Бухтіярова І.Г. Молокова А.Р. Особливості діяльності патрульної поліції в період воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. Випуск 6. С. 632-637. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.103>

4. Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану: зб. матеріалів міжкафедрального круглого столу (Кривий Ріг, 22 берез. 2024 р.) / Донецький держ. ун-т внутр. справ. Кривий Ріг, 2024. 98 с. URL: <https://dnuvs.ukr.education/wp-content/uploads/2024/10/zbirnyk-tez.pdf> (дата звернення: 10.05.2025).

Плакса Софія Іванівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 207 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП, кандидат юридичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

24.02.2022 року-для більшої частини світу це лише черговий день, а для українців ця дата наповнена страху, болю та ненависті, цей ранок, коли майже всі українці прокинулися від вибухів у рідному місті назавжди закарбується в пам'яті кожного з нас, як день повномасштабного вторгнення росії на територію України та введенням воєнного стану по всій території України Указом Президента України [5].

Враховуючи військовий стан, запроваджується особливий режим, який обмежує конституційні права громадян і значно посилює важливість правоохоронних функцій держави, але згідно з Конституцією України кожна людина має невід'ємне право на життя, яке не може бути порушено [1]. У цьому контексті адміністративне право відіграє ключову роль у забезпеченні оборони та правопорядку, регулюючи повноваження виконавчої влади, місцевого самоврядування та правоохоронних органів.

Правовий режим воєнного стану України детально регламентований Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану», вводиться низка надзвичайних заходів: створюються тимчасові органи державної влади – військові адміністрації – в тих громадах, де місцеві ради чи голови не можуть виконувати свої повноваження в зв'язку з бойовими діями чи окупацією, а також за інших обставин для організації оборони і безпеки [4]. Наприклад, стаття 4 Закону передбачає, що у населених пунктах із призначенням військової адміністрації їхні голови та ради «не здійснюють покладені на них Конституцією та законами

України повноваження» [4]. При цьому військові адміністрації формуються за участі військових та правоохоронців, що ілюструє «розширення правоохоронної функції» в умовах війни.

Умови воєнного стану передбачають також суттєві обмеження прав і свобод. Зокрема, закон дозволяє вводити комендантську годину, обмежувати пересування осіб і транспортних засобів, обмежувати масові заходи тощо [4]. Такі заходи спрямовані на захист держави, але потребують законодавчої основи і балансування з правами. Водночас Закон «Про правовий режим воєнного стану» суворо вимагає, щоб дії всіх органів влади, включно з військовими і самоврядними, здійснювалися «ексклюзивно на підставі, в межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України та законами України» [4].

Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» основними функціями військових адміністрацій під час воєнного стану є: Оборонно-мобілізаційна діяльність: вони координують взаємодію з військовими підрозділами, сприяють призову резервістів і добровольців, забезпечують бронювання робочих місць для військовозобов'язаних, готують молодь до служби у ЗСУ та проводять заходи з цивільного захисту. Управління територією та забезпечення життєдіяльності: військові адміністрації виконують делеговані бюджетні та адміністративні функції. Вони складають місцевий бюджет, контролюють його виконання, встановлюють і коригують ставки місцевих податків. Під час війни ці завдання доповнено надзвичайною увагою до соціальної інфраструктури: адміністрації організують постачання паливом, електроенергією, водою, контролюють водопостачання і якість питної води. Вони також координують ліквідацію наслідків обстрілів, ремонт доріг і мостів, управління комунальним майном тощо. Взаємодія з правоохоронцями та військовими структурами: військові адміністрації тісно співпрацюють з правоохоронними органами на місцях створюються штабні групи, де представники адміністрації, силових структур і органів місцевого самоврядування приймають оперативні рішення. Безпекові заходи: військові адміністрації наділені правом запроваджувати і контролювати режим воєнного стану на своїх територіях [4]. Це включає введення комендантської години, організацію пунктів пропуску та блокпостів, контроль за пересуванням цивільних осіб, перевірку документів та пересувань у прикордонних та прифронтових зонах. Інформування населення і протидія дезінформації: військові адміністрації забезпечують регулярне інформування громадян про ситуацію в регіоні, перелік доступних послуг та допомоги. Через офіційні сайти, пресслужби і телеграм-канали адміністрації розповсюджують оперативні повідомлення про небезпеку, евакуацію чи надання допомоги [3].

Як приклад, Ізюмська районна ВА (Харківщина): після звільнення влітку 2022 р. активно працювала над соціально-економічним відновленням громади. Вона інформувала бізнес і населення про міжнародні програми підтримки: зокрема, повідомила про програму «ERP», що надавала компенсації до \$20 000 на відновлення малого бізнесу. РДА також організувала розподіл гуманітарної допомоги серед постраждалих сіл Ізюмщини [2].

Після припинення воєнного стану функції МВА поступово повернуться до органів місцевого самоврядування. Закон передбачає, що МВА діють протягом всього періоду воєнного стану та ще 30 днів після його скасування [4; 5].

Протягом цього часу адміністрації передають місцевим радам актуальні напрацювання (бюджети, проекти відбудови, реєстри ВПО тощо). По завершенню воєнного стану голови МВА скликають сесії міських/сільських рад, надають звіти і передають документи щодо захищеності громад. Поступово відновлюється робота виборних органів і комунальних служб під контролем громади. Важливим завданням переходу є забезпечити безперервність надання послуг та збереження напрацьованої системи підтримки населення на місцях у мирний час.

Отже, військові адміністрації мають особливий правовий статус у системі державної влади України, що регулюється Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Їхня місія полягає в забезпеченні безпеки, підтримці громадського порядку, захисті конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також у реалізації заходів оборонного характеру під час введення воєнного стану. Вони утворюються як тимчасові державні органи, призначені для швидкої реакції на виклики війни і забезпечення безперебійного функціонування критичної інфраструктури в умовах надзвичайних обставин.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. В Ізюмській РДА обговорили дотримання законності під час мобілізації. *Ізюмська районна військова адміністрація*. 2024. URL:<https://www.izyumrda.gov.ua/>
3. Яра О. С., Світличний О. П. Функції правоохоронних органів України в умовах режиму воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 3. С.128-131
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII // *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 28. Ст. 250.
5. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. *Офіційний вісник Президента України*. 2022. №

Плотян Дарина Сергіївна

аспірант кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС

Науковий керівник:

Старицька Ольга Олексіївна,

Т.в.о. завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА ФОРС-МАЖОРНИХ ОБСТАВИНИ НА НАЦІОНАЛЬНУ СУДОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Військова агресія росії проти України та подальше введення воєнного стану вкрай негативно вплинуло на виконання суб'єктами господарювання своїх договірних зобов'язань. У зв'язку з цим багато підприємств для звільнення від штрафних санкцій вимушені звертатися за підтвердженням форс-мажорних обставин, порядок затвердження яких встановлено у Регламенті засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затвердженим Рішенням Президії ТПП України від 18 грудня 2014 р. № 44(5) зі змінами та доповненнями [5].

Відповідно до частини другої ст. 14-1 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні» та п. 3.1 Регламенту ТПП форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливають виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди тощо), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативними актами [1; 5].

Згідно норм чинного законодавства сертифікат про форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), виданий уповноваженою особою або регіональною торгово-промисловою палатою України, є належним доказом та підтверджуючим документом таких обставин.

Обставини непереборної сили настають лише за наявності таких чотирьох умов:

1) обставини форс-мажору мають носити винятковий характер і знаходяться за межами впливу сторін, а документи подані для такого засвідчення мають вказувати про надзвичайність таких обставин;

2) їх настання або наслідки неможливо було передбачити, зокрема на момент укладення відповідного договору, перед терміном настання зобов'язання або до настання відповідного обов'язку, а саме мати непередбачуваний характер;

3) обставина (подія) або її наслідки мають вказувати на невідворотність (непереборність);

4) обов'язкова наявність причинно-наслідкового зв'язку між обставиною/подією і неможливістю виконання своїх конкретних зобов'язань (за договором, контрактом, угодою, законом, нормативним актом, актом органів місцевого самоврядування тощо) [5].

Торгово-промислова палата України офіційним листом №2024/02.0-7.1 від 28 лютого 2022 р. підтвердила, що військова агресія Російської Федерації проти України, яка стала підставою введення воєнного стану в Україні з 24 лютого 2022 р., є надзвичайними, невідворотними та об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності або фізичних осіб за договором, окремим податковим чи іншим зобов'язаннями, виконання яких настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили) [6].

Неможливість виконання зобов'язань за договором (контрактом) ускладнилося або навіть стало взагалі неможливим через тимчасову окупацію регіонів або внесення до переліку можливих бойових дій відповідно до Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 р. № 309 [4].

Також вагомими обставинами у виконанні зовнішньоекономічних договорів стала заборона на повітряні та морські перевезення на території України, а також часті ракетні обстріли цивільної інфраструктури, повітряні тривоги, запровадження комендантської години, обмеження щодо проведення грошових розрахунків, що спонукали до функціонального обмеження виконання сторонами своїх належних обов'язків.

Підприємства України опинилися у складному становищі через вищевказані обставини і вимушено змінювали логістичні ланцюги постачання, хоча в деяких випадках це було дуже дорого, а ціна постачання була більше за ціну договору. Інколи, авансові платежі за поставку закривали витрати на транспортування, але значна частина договорів була розірвані. При цьому, зазначене не звільнило суб'єктів від сплати штрафних санкцій за несвоєчасне завершення експортно-імпортних операцій за зовнішньоекономічними договорами.

Поряд з цим, правлінням Національного банку України на час дії воєнного стану встановлено граничні строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів на підставі відповідних контрактів. Так, граничний строк розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, що були здійснені після 05 квітня 2022 р. становить 180 календарних днів, а для операцій, що проведені у строк до 05 квітня 2022 р., граничний строк розрахунків становить 365 календарних днів, як і було у мирний час [3].

У той же час, відповідно до ст. 13 Закону України «Про валюту і валютні операції», у разі якщо виконання договору зупиняється у зв'язку з виникненням форс-мажорних обставин, перебіг строку розрахунків, та нарахування пені зупиняється на весь період дії форс-мажорних обставин та поновлюється з дня, наступного за днем закінчення дії таких обставин [2].

Підтвердженням виникнення та закінчення дії форс-мажорних обставин є відповідна довідка уповноваженої організації (органу) країни розташування

сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) або третьої країни відповідно до умов цього договору (контракту).

В Україні сертифікат про настання форс-мажорних обставин є законною підставою для звільнення підприємства від відповідальності за порушення ним вимог валютного законодавства через військове вторгнення на територію України та його наслідки.

При цьому, Верховний Суд в постанові від 07.06.2023 у справі № 912/750/22 зазначав, що: «лист Торгово-промислової палати України №2024/02.0-7.1 від 28.02.2022, на який в касаційній скарзі посиляється скажник як на аналогію сертифікату про посвідчення форс-мажорних обставин, не можна вважати сертифікатом у розумінні статті 141 Закону України «Про торгово-промислові палати в Україні», а також такий лист не є документом, який був виданий за зверненням відповідного суб'єкта (Відповідача), для якого могли настати певні форс-мажорні обставини». Також, у пресі здійснення правосуддя, варто врахувати положення постанов Верховного Суду від 01.06.2021 у справі №910/9258/20 та від 14.06.2022 у справі №922/2394/21, де вказано, «що форс-мажорні обставини не мають преюдиційного характеру і при їх виникненні сторона, яка посиляється на них як на підставу неможливості належного виконання зобов'язання, повинна довести їх наявність не тільки самих по собі, але і те, що вони були форс-мажорними саме для даного конкретного випадку» [7].

Таким чином, підприємці України намагаються у законний спосіб виконати поставлені перед ними зобов'язання, а держава, у свою чергу, намагається у законний спосіб захистити їх шляхом видання підтверджуючих документів про форс-мажорні обставини та звільняючи у такий спосіб від штрафних санкцій з боку іноземних контрагентів, але при цьому варто врахувати, що вирішення питання носить індивідуальний характер і потребує відповідного доведення у суді.

Список використаних джерел:

1. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України від 02 грудня 1997 № 671/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text>.
2. Про валюту і валютні операції: Закон України від 21 червня 2018 № 2473-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2473-19>
3. Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану: Постанова Правління Національного Банку України від 24 лютого 2022р. № 18 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0018500-22#Text>.
4. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затверджений Наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 р. № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1668-22#Text>.
5. Регламент засвідчення Торгово-промисловою палатою України та регіональними торгово-промисловими палатами форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили), затверджений Рішенням Президії ТПП України від 18 грудня 2014 р. № 44(5) зі змінами та доповненнями URL: <https://uccr.org.ua/media/filemanager/force/reglament.pdf>.

6. Лист Торгово-промисловою палатою України від 28 лютого 2022 р. №2024/02.0-7.1 URL: <https://uccr.org.ua/press-center/uccr-news/protsedura-zasvidchennia-fors-mazhornikh-obstavyn-z-28-02-2022>.

7. Постанова Верховного Суду від 07.06.2023 у справі № 912/750/22 URL: <https://iplex.com.ua/doc.php?regnum=111457121&red=100003d1471dfce8c582d901e68bef0d14f4a1&d=5>.

Полянський Микола Миколайович

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 201 н.г. «Правоохоронна діяльність» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бортун Каріна Олександрівна,
доцент кафедри ділової української та іноземних мов ННПП НАВС,
кандидат філологічних наук, доцент

РИТОРИКА В ПРАВООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ: РОЛЬ «ПОЛІЦІЇ ДІАЛОГУ»

У контексті демократизації українського суспільства та реформування сектору безпеки риторика набуває практичного значення як ключовий інструмент правозастосовної діяльності, зокрема в роботі поліції. Зростання протестної активності, військові виклики, поляризація суспільства потребують не лише юридичної підготовки, а й комунікативної грамотності, мовленнєвої майстерності, риторичної обізнаності правоохоронців.

Особливе місце у цій трансформації посідає підрозділ поліції діалогу – структура, створена у відповідь на суспільний запит на деескалацію, а не силовий тиск. Її діяльність ґрунтується на принципах риторичного впливу, діалогу, партнерства. Саме слово, а не кийок, стає головною зброєю. Мовлення – це не лише засіб передачі інформації, а й інструмент впливу, навчання, переконання. Його ефективність залежить від таких чинників [1, 2, 6] (унаочнено подаємо в Табл. 1).

Таблиця 1. Чинники, що формують ефективність мовлення

Правильна побудова мовлення, відповідність ситуації, емоційна гнучкість – це складові мовленнєвої майстерності, що стає незамінною у професійній діяльності юриста чи поліцейського. Нагадаймо, що до 2014 року українські правоохоронці зазвичай використовували підхід «силового стримування» до

масових заходів. Це призводило до численних конфліктів і посилення недовіри з боку населення, що свідчить про те, що суспільство вимагає нової поліції, яка не буде «силою режиму», а стане партнером громадянина [3].

Скандинавський досвід дав Україні взірць: у Швеції (з 2001 р.) та Данії (ще з 1993 р.) комунікаційна поліція довела, що діалог із громадянами не лише запобігає ескалації, а й зміцнює інституційну легітимність поліції. Головні принципи цього підходу: профілактика замість репресії, етичний вплив через мовлення, а не наказ, інформування як елемент безпеки (роз'яснення намірів поліції), різноманітність мовленнєвих стратегій залежно від емоційного фону натовпу. Ця модель визнає право на протест, спрямовує діалог на конструктивний канал, а не на придушення [4].

В Україні підрозділи «поліції діалогу» фіксують свою появу завдяки тісній співпраці з Консультативною місією ЄС. Процес супроводжувався: розробкою нових стандартів підготовки, участю у навчальних програмах за участі експертів з Швеції, Данії, Німеччини, концептуальним переосмисленням ролі поліцейського: не контролер, а фасилітатор. Зокрема сама назва «поліція діалогу» стала інструментом формування нової парадигми: вона знижує рівень конфліктності ще до початку контакту. І є позитивним вектором не лише до складової риторики, але й до комунікації загалом. Замість «команди» – звучить «аргумент», замість «примусу» – «пояснення», замість «формальної відповіді» – «людяна мова з відкритою позицією» [4].

Кожен день із життя поліцейських є випробування риторичної майстерності: потрібно бути переконливим, але не агресивним, водночас рішучим, але не репресивним. Поліція діалогу розвиває репертуар мовленнєвих інструментів, орієнтованих на досягнення розуміння, зниження конфлікту та підтримку правопорядку.

Риторика як мистецтво переконливого й ефективного мовлення відіграє важливу роль у професійній комунікації працівників правоохоронної сфери. В умовах сучасних викликів, зокрема зростання соціальної напруги, протистоянь і масових заходів, зростає потреба не в силовому, а в комунікативному врегулюванні ситуацій. У цьому контексті модель «поліції діалогу» постає як інноваційний і гуманістичний підхід, що базований на риторичній ненасильству, відкритості та співпраці.

Правильно вибудоване мовлення, риторична гнучкість, вміння слухати й вести переговори – усе це стає ключовими інструментами ефективного поліцейського в демократичному суспільстві. Отже, розвиток риторичних компетентностей має бути невід'ємною складовою професійної підготовки правоохоронців, а «поліція діалогу» – не лише тактикою, а частиною нової культури безпеки, що базована на довірі та партнерстві з громадськістю.

Список використаних джерел:

1. Каріна Гнатенко, Каріна Бортун Культура професійного мовлення юристів: сучасні тенденції розвитку. Збірник наукових праць студентів та магістрантів навчально-наукового інституту української філології та журналістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана

Огієнка. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Вип. 14. С. 12–14.

2. Тилилим А., Бортун К. Вимоги до культури професійного мовлення під час захисту у суді. *Litteris et Artibus: Нові горизонти: збірник матеріалів Всеукраїнської наук.-практ. конф.*. Випуск IX/ за заг. ред. О.В. Тригуби. Кременець: ВЦ КОГПА ім. Тараса Шевченка, С. 32–37.

3. Українські правоохоронці вивчають скандинавську модель забезпечення публічної безпеки. URL: https://mvs.gov.ua/press-center/news/Ukrainski_pravoohoronci_vivchayut_skandinavsku_model_zabezpechennya_publichnoi_bezpeki_FOTO_108_26 (режим доступу 03.05.2025)

4. Юридична газета online. URL: <https://yur-gazeta.com/interview/sini-zhileti-yak-i-dlya-kogo-pracyue-policiya-dialogu-v-ukrayini.html> (режим доступу 03.05.2025)

5. EUAM Ukraine. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/new-public-order-concept-citizens-should-feel-they-can-always-count-on-the-police-3/> (режим доступу 03.05.2025)

6. Bortun, K., Chekaliuk, V., Kravchenko, O., et al., 2024. Detection of Typical Aggressive Lexical Markers through Authorisation of Publicistic Texts. *Forum for Linguistic Studies*. 6(6): 172–183. DOI: <https://doi.org/10.30564/fls.v6i6.7051>

7. Myroslava Chesakova, Karina Bortun, Viktoriia Lohvynenko, Valerii Molotai and Nataliia Tymoshyk. Enhancing Social Protection Policy for Internally Displaced Persons in the Context of War. vol.21.2023. <https://refpress.org/ref-vol21-a105/>

Поспішна Анастасія Сергіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 307 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович,

професор кафедри теорії історії та філософії права, доктор юридичних наук, доцент.

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСОБИ ЗА СВДЧЕННЯМИ СВДКІВ

На сучасному етапі розвитку правоохоронних органів розкриття кримінальних правопорушень часто пов'язане з проблемою ідентифікації особи яка вчинила кримінальне правопорушення. Тому, доволі важливою складовою в розслідуванні стає спілкування з свідками які могли бачити лице правопорушника або запам'ятати якісь певні його яскраво виражені ознаки (риси) зовнішності – будь-які дані про особу отриманні в цьому спілкуванні

можуть становити змістовну частину для формування образу особи яку потрібно встановити [2].

Хоч свідчення свідків і доволі важливі в даній ситуації але потрібно розуміти, що навіть в такому випадку не можна стверджувати, що їх показання є достовірними та не є навіяними будь-ким.

Почнемо з того, що на свідчення особи може впливати нервовий стан в зв'язку з подією яка сталась, навіювання людей (навіть правоохоронців), проблеми психологічного характеру (маються на увазі психічні розлади) тощо. Отриману інформацію не слід вважати за таку, що є правдивою але й відкинути її повністю не можна.

Під час того як ми ідентифікуємо особу за ознаками зовнішності не слід задавати уточнюючих питань які можуть збити особу з думок та зруйнувати портрет правопорушника який був зафіксований в неї в голові. Тут мається на увазі не задавати питання по типу «Можливо у злочинця було овальне лице?» та все інше в подібному роді, бо це може створити в особі помилкові спогади на які особа буде орієнтуватись далі відкинувши те, що вона насправді бачила. Свідки можуть бути схильні підлаштовуватись під очікування слідства, боячись зробити помилку чи виглядати некомпетентними. Ви можете задати питання про форму обличчя але аж ніяк не називати якусь виняткову форму, свідок має самостійно зорієнтуватись, в іншому випадку це вплине на показання. Також може бути таке, що свідок почув показання іншого свідка щодо особи розшукуваного, тому потрібно їх вчасно розмежувати, щоб показання однієї особи не накладались один з одним в голові іншого свідка [1, с. 258].

Важливо також розуміти, що на показання свідка щодо ідентифікації особи може вплинути тяжкий емоційний стан в якому свідок плутається в думках і постійно змінює власні покази боцімто він згадав, що насправді в підозрюваного форма очей не така як він говорив на початку. В такому випадку рекомендується дати свідку заспокоїтись для отримання більш правдивих показань, але в такому випадку також важливо щоб ніхто не міг вплинути на думки свідка. Як я вже зазначала раніше це може вплинути на думки свідка і важливі дані щодо особи будуть втрачені.

Не слід також відкидати і такий факт який може вплинути на показання свідків - час який минув після події яка сталась: бувають випадки коли свідок може почати забувати інформацію вже через кілька годин, тому з часом показання свідка можуть ставати менш надійними[3].

Важливу роль в ідентифікації особи також відіграє суб'єктивність сприйняття свідка. Це стається на фоні того, що люди по різному сприймають події які стаються залежно від свого досвіду, емоційного стану та інших факторів. Тому свідки можуть переоцінити свою впевненість або навпаки – сумніватись в власних спогадах – навіть в тому випадку якщо їх спогади точні.

Незважаючи на те, що показання свідків можуть відігравати вирішальну роль у розшуку особи яка вчинила кримінальне правопорушення, їхня надійність часто ставиться під сумнів через психологічні, емоційні та соціальні чинники, які впливають на точність людської пам'яті, через що пошук правопорушника може дещо ускладнитися та затягнутись в подальшому.

Список використаних джерел:

1. Сачко В. І. Криміналістика: навч. посіб. / В. І. Сачко. Київ: НАВС, 2021. 258 с. Режим доступу URL:<https://elar.navs.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3c7fca67-acd5-4e4e-97e0-39fe396c1fa5/content>, вільний. Ідентифікація особи за зовнішніми ознаками.
2. Кара Лейні та Елізабет Лофтус. Свідчення очевидців та упередження пам'яті. LibreTextsUkrayinska URL: <https://ukrayinska.libretexts.org/>
3. Криміналістична Габітологія. Криміналістика. Мультимедійний навчальний підручник. URL: <https://arm.navs.edu.ua/books/criminalistics/info/lec10.html>

Пустова Катерина Василівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 215 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Мазур Вікторія Вікторівна, професор кафедри цивільно-правових дисциплін ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

СПОСОБИ ПРИЙНЯТТЯ СПАДЩИНИ

Здійснення спадкового права є однією з ключових сфер цивільно-правового регулювання, яка забезпечує спадкоємцям можливість реалізувати свої майнові права після смерті спадкодавця. Центральним елементом цього процесу є волевиявлення спадкоємця – свідоме та вільне рішення особи прийняти або відмовитися від спадщини. Прийняття спадщини чи відмова від неї виступають правочинами, що мають важливе юридичне значення та тягнуть за собою низку правових наслідків. Законодавство України передбачає різні способи вираження волі спадкоємця.

За загальними принципами цивільного права особи набувають суб'єктивних цивільних прав з власної волі. Право на спадкування не є тотожним самому спадкуванню, а є правом на вступ у ті юридичні відносини, які в сукупності становлять спадкування. Прийняття спадщини – це не обов'язок спадкоємця, а його право, яке потребує певних форм його виявлення. Тобто право на спадкування виникає в день відкриття спадщини в осіб, визначених у заповіті, або на підставі закону в разі відсутності заповіту, визнання його недійсним чи не охоплення заповітом усієї спадщини. Заяву про прийняття спадщини доцільно розглядати в широкому розумінні як спосіб здійснення волевиявлення шляхом повідомлення нотаріуса про прийняття спадщини та у вузькому – як письмовий документ, оформлений у порядку, встановленому чинним законодавством. Тобто заява про прийняття спадщини в широкому розумінні – це акт прийняття спадщини як правочин, а у вузькому розумінні – матеріальна форма вираження акту прийняття спадщини. У науковій літературі також простежують поділ процесу здійснення права на спадкування на різні етапи: а) відкриття спадщини; б) прийняття спадщини; в)

поділ спадщини; г) оформлення свідоцтва про право на спадщину [1, с. 97]. Так, відповідно до ст. 1269 ЦК України прийняття спадщини здійснюється шляхом подання відповідної заяви. Адже «прийняття спадщини – акт виключного значення, оскільки саме в момент прийняття спадщини настає спадкове правонаступництво зі зворотною силою до часу відкриття спадщини».

Дослідження судової практики свідчить про широке розуміння форми акту прийняття спадщини. Прийняття спадщини можливе у два способи: шляхом мовчазного прийняття (ч. 3 ст. 1268 ЦК України) або шляхом подання заяви про прийняття спадщини (ч. 1 ст. 1269 ЦК). Не допускається прийняття спадщини з умовою чи із застереженням [2].

Щодо мовчазного способу прийняття спадщини (шляхом подання заяви), то він полягає в тому, що спадкоємець, який постійно проживав разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом шести місяців із часу відкриття спадщини він не заявить про відмову від неї. Малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, якщо вони не відмовилися від прийняття спадщини протягом шести місяців шляхом подачі заяви до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. Незалежно від часу прийняття спадщини вона належить спадкоємцеві з часу її відкриття. Але не варто забувати і про випадки, коли на спадкоємця покладається обов'язок звернутися до нотаріуса або іншої уповноваженої особи відповідно до ч. 1 ст. 1297 ЦК України.

Наступним способом прийняття спадщини є: шляхом подачі заяви про прийняття спадщини. Він полягає в тому, що спадкоємець, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно зі спадкодавцем, має особисто подати до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини. Прийняття спадщини має відповідати вимогам, визначеним законом. Зокрема, воно повинно бути безумовним і без застережень. Відповідно до ч. 2 ст. 1268 Цивільного кодексу України, не допускається прийняття спадщини з умовами чи застереженнями. Умови – це обставини, за яких спадкоємець пов'язує своє рішення щодо прийняття спадщини. Наприклад, спадкоємець не може заявити, що прийме спадщину лише в разі відмови іншого спадкоємця або якщо виконавцем заповіту буде визначена певна особа. Застереження – це обставини, що дозволяють спадкоємцеві, який прийняв спадщину, на свій розсуд визначати порядок спадкування чи впливати на обсяг прав інших спадкоємців [2]. Наприклад, спадкоємець не може вказати, що, оскільки він є єдиним спадкоємцем, саме йому повинні перейти транспортні засоби, що належать до спадщини. Ці вимоги щодо безумовності та відсутності застережень тісно пов'язані з попереднім описом процедури прийняття спадщини. Вони забезпечують ясність і однозначність волевиявлення спадкоємця. Прийняття спадщини не може бути підпорядковане умовам чи застереженням, оскільки це ускладнює юридичні відносини і суперечить основним принципам спадкування. Як вже зазначалося раніше, прийняття спадщини може здійснюватися через мовчазне прийняття або подання заяви, і в будь-якому випадку воля спадкоємця має бути чітко виражена та безумовна [3].

Спеціальними правилами регулюється прийняття спадщини малолітніми, неповнолітніми та недієздатними особами. Заяву про прийняття спадщини від імені малолітньої або недієздатної особи подають їх батьки (усиновлювачі) або опікун. У разі, коли спадкоємцями є малолітні особи, батьки повинні разом із заявою подати документи, що підтверджують їх повноваження як представників малолітньої особи, наприклад, свідоцтво про народження чи паспорт. Якщо спадкоємець є недієздатною особою, її опікун має подати до нотаріуса судове рішення про визнання особи недієздатною і розпорядження про призначення опікуном. Особа, яка досягла 14 років, має право подати заяву про прийняття спадщини без згоди своїх батьків або піклувальника. Заяву про прийняття спадщини можна відкликати протягом встановленого строку для її подання – до шести місяців з моменту відкриття спадщини. Це право має як сама особа, яка подала заяву, так і батьки чи опікун малолітньої чи недієздатної особи. Важливо, що причини відкликання заяви не мають значення, і таку заяву можна відкликати у встановлений термін. Щодо питання, чи можуть батьки чи піклувальники неповнолітнього прийняти спадщину, якщо він проти цього заперечує, то відповідно до Цивільного кодексу України, це неможливо. Закон забороняє здійснення правочинів батьками або піклувальниками без згоди неповнолітньої особи. Неповнолітня особа віком від 14 до 18 років може самостійно реалізувати це право за згодою батьків, піклувальника і органів опіки та піклування. Також необхідно згадати і про право на обов'язкову частку у спадщині вразливої версти населення (застосовується у разі наявності заповіту) згідно зі ст. 1241 ЦК України.

Цивільне законодавство України передбачає чітко визначені способи прийняття спадщини, яка включає в себе як: а) шляхом подання заяви або на просторах інтернету, як заявницький; та б) мовчазний спосіб прийняття спадщини. Особливості кожного способу вимагають уважного ставлення до процедурних деталей та правових норм для забезпечення справедливого і законного розподілу спадкового майна між спадкоємцями.

Список використаних джерел:

1. Косяченко К. Актуальна проблематика реалізації спадкових прав. С. 94-100. URL: <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/cpls/3/cpls311.pdf>.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-41. Ст. 356.
3. Довідка, щодо прийняття спадщини «Юридичне бюро Лещишина Ростислава». URL: <http://article.leschishin.org/art006.php#gsc.tab=0>.

Романюк Анна Русланівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 114 н.г. «Правоохоронна діяльність» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бортун Каріна Олександрівна,
доцент кафедри ділової української та іноземних мов ННПП НАВС,
кандидат філологічних наук, доцент

МОВА ВОРОЖНЕЧІ В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: РІЗНИЦЯ МІЖ ТРОЛІНГОМ ТА КІБЕРБУЛІНГОМ

У сучасному цифровому середовищі соціальні мережі стали не лише платформами для спілкування, самовираження й обміну інформацією, а й простором, де дедалі частіше проявляється мова ворожнечі, агресія та порушення етичних норм спілкування. Зі зростанням впливу онлайн-комунікації особливого значення набуває дослідження таких явищ, як тролінг та кібербулінг – форм вербальної агресії, що мають різну природу, мету й наслідки, але часто сприймаються суспільством як подібні або взаємозамінні.

Тролінг зазвичай асоціюється з провокативними або іронічними коментарями, метою яких є виклик емоційної реакції. Кібербулінг – це систематичне приниження, цькування або переслідування в онлайн-середовищі, що може мати серйозні психологічні наслідки для жертви. Чітке розмежування цих понять є важливим як для розуміння механізмів мережевої агресії, так і для розробки ефективних механізмів її попередження, зокрема в освітньому, правовому й соціальному контекстах.

Мова ворожнечі – це будь-яка комунікація, зокрема, у вигляді зображень, відео, пісень тощо, у мові, письмі чи поведінці, що є агресивною або такою, що використовує принизливі чи дискримінаційні висловлювання стосовно особи чи групи просто на основі того, ким вони є. Дискримінація буває за ознакою релігійної чи етнічної належності, національності, раси, кольору шкіри, походження, статі, стану здоров'я, сексуальній орієнтації, гендерної ідентичності чи за іншими ознаками [1, 3].

Тролінг – це поширене явище в мережевому середовищі, що полягає у публікації провокаційних коментарів із метою спричинити конфлікт або емоційну реакцію з боку інших користувачів. Натомість хейтерство має інше підґрунтя: ідеться про постійну критику, яка зазвичай зумовлена заздрістю до чужих досягнень, неприязню чи упередженням. Обидва явища пов'язані з проявами агресії, однак хейтери зазвичай обирають конкретну «жертву», яку переслідують, тоді як тролі діють без персональної прив'язаності – їм головне сам факт провокації.

Варто наголосити, що в деяких осіб, які систематично вдаються до тролінгу чи хейтерства, можуть бути виявлені психоемоційні відхилення або розлади особистості. Найчастіше такі дії здійснюються анонімно – ховаючись за вигаданими нікнеймами, люди почуваються безкарними, що знижує рівень соціальної відповідальності. Водночас популярність особи часто провокує

хвилю хейту – і це може бути ознакою того, що досягнення людини викликають емоційну реакцію у суспільстві.

Утім, найнебезпечнішою формою цифрової агресії вважається кібербулінг – цілеспрямоване і тривале цькування з використанням цифрових пристроїв і платформ. Це можуть бути залякування, погрози, шантаж, розповсюдження неправдивої або компрометуючої інформації, злам акаунтів тощо. Вплив кібербулінгу на жертву є глибоко деструктивним: підвищується тривожність, з'являються відчуття страху, сорому, вини, що може спричинити психологічну травму або навіть суїцидальні думки.

Ігнорувати такі дії – неприпустимо. У випадку кібербулінгу необхідно діяти рішуче: блокувати агресора, звертатися за допомогою до дорослих (батьків, вчителів), не замовчувати проблему. У разі серйозних погроз чи систематичного переслідування варто звернутися до психолога та правоохоронних органів, зокрема кіберполіції. Українське законодавство передбачає відповідальність за цькування в онлайн-просторі, зокрема й за замовчування таких фактів.

Розглянемо основні відмінності між тролінгом та кібербулінгом: тролінг має на меті викликати емоційну реакцію або спровокувати конфлікт для власного задоволення чи розваги, він може бути одноразовим без постійного впливу на конкретну особу. Також може створювати дискомфорт або роздратування, але не призводить до серйозних психологічних наслідків.

Тоді як кібербулінг передбачає цілеспрямоване переслідування та приниження конкретної особи з метою завдання психологічної шкоди. Він є систематичним та тривалим, часто повторюваним протягом тривалого часу. Може мати серйозні психологічні наслідки для жертви, включаючи депресію, тривожність та соціальну ізоляцію. Отже, мова ворожнечі в соціальних мережах проявляється як через тролінг, так і через кібербулінг, об'єднуючи їх у використанні образливих та провокаційних повідомлень для завдання психологічного дискомфорту іншим користувачам. Тому для ефективної протидії мові ворожнечі важливо розрізняти ці форми поведінки та застосовувати до них відповідні заходи.

Список використаної літератури:

1. Бортун К.О. Цифрова грамотність як невід'ємна складова освіти студентів економічних спеціальностей. Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри: Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф.. (Харків, 24-25 жовт. 2024 року). Харків: НТУ «ХПІ», 2024. С. 48–52.

2. Лінник К.О., Бортун К.О. Перспективи розвитку цифрових правових сервісів на основі штучного інтелекту (ШІ) для україномовних користувачів. Застосування інформаційних технологій у правоохоронній діяльності: матеріали круглого столу, м. Харків, 12 грудня 2024 р./ МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків. ХНУВС, 2024. 249 с.

3. Організація Об'єднаних Націй. Україна. URL: <https://ukraine.un.org/uk> (дата звернення 05.03.2025).

2. Андрущак О. Тролінг, хейтерство, кібербулінг – що це таке і «з чим його їдять»? І чи «їдять» взагалі? URL: <https://ij.ogo.ua/ya-zhurnalist/troling-heysterstvo-kiberbuling-shho-tse-take-z-chim-yogo-yidyat-chi-yidyat-vzagali/> (дата звернення 05.03.2025)

3. Myroslava Chesakova, Karina Bortun, Viktoriia Lohvynenko, Valerii Molotai and Nataliia Tymoshyk. Enhancing Social Protection Policy for Internally Displaced Persons in the Context of War. vol.21.2023. available at: <https://refpress.org/ref-vol21-a105/>

4. Bortun, K., Chekaliuk, V., Kravchenko, O., et al., 2024. Detection of Typical Aggressive Lexical Markers through Authorisation of Publicistic Texts. Forum for Linguistic Studies. 6(6): 172–183. DOI: <https://doi.org/10.30564/fls.v6i6.7051>

Руска Анна Андріївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 403 н.г. «Право» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Старицька Ольга Олексіївна,

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування навчально-правового інституту права та психології НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РЕАЛІЗАЦІЮ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

Сучасний процес інформатизації суспільства зумовлює необхідність застосування цифрових технологій не лише для особистих потреб, а й для розвитку цифрових технологій у державному управлінні. Швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) став поштовхом глобальних змін у суспільстві, політиці та економіці. Діджиталізація охоплює майже всі сфери діяльності держави, впливаючи на спосіб реалізації її основних функцій – політичних, економічних, соціальних, оборонних тощо [1].

Водночас широке впровадження цифрових технологій у сфері управління супроводжується додатковими викликами та загрозами, що впливають із їхніх можливостей. Серед них – блокування діяльності органів влади, несанкціонований доступ до персональних даних, збережених в електронних системах, а також інші форми кіберзлочинності. Тому ефективне застосування цифрових технологій у публічному управлінні потребує дотримання низки важливих умов [2].

Основні напрями впровадження цифрових технологій є:

1. Електронне урядування. Це комплекс заходів, що передбачає використання ІКТ у діяльності органів влади, з метою підвищення ефективності та прозорості управління. Приклади: електронний документообіг, портали публічних послуг, електронна демократія.

2. Електронні сервіси для громадян. Онлайн-реєстрація бізнесу, електронні рецепти, цифрові посвідчення – усе це покращує доступ до послуг та зменшує корупційні ризики [3].

3. Відкриті дані. Публікація державних даних сприяє громадському моніторингу та підзвітності влади.

4. Кібербезпека. На тлі зростаючих загроз (кібератак, дезінформації) розбудова системи кіберзахисту стає стратегічним завданням держави.

Основним принципом цифровізації та інформатизації є покращення процесів життєдіяльності людини, суспільства та нації за допомогою сучасних технологій в умовах розвитку держави. Інтеграція, зростання та вдосконалення інформаційних технологій та комунікацій змінюють нашу економіку та суспільство. Традиційні економічні процеси набувають сучасних способів взаємозв'язку у цифрових реаліях [4].

Цифрові технології у в свою чергу мають низку переваг, оскільки автоматизація процесів дозволяє зменшити навантаження на державних службовців і прискорити ухвалення рішень, а відкриті дані й електронні платформи забезпечують контроль з боку громадян. Онлайн-платформи для подання податкових декларацій, заявок на отримання дозволів та надання державних послуг не лише підвищують ефективність, але й покращують доступність для громадськості. Інтеграція цифрових технологій у практику управління означає перехід до більш чутливої та орієнтованої на громадян моделі управління. Миттєва цифрова комунікація дозволяє здійснювати взаємодію в реальному часі, перетворюючи політичний діалог на динамічний і безперервний процес, а не на разову подію. Цифрова епоха відкрила шлях до формування політики, що базується на аналізі реальних даних.

В Україні активно впроваджуються технології електронного врядування, які забезпечують взаємодію між громадянами та органами влади, підвищуючи прозорість, підзвітність і доступність державних послуг [5].

Хоча цифровізація має великий потенціал, її впровадження в Україні стикається з низкою перешкод. Однією з основних є нерівномірний доступ до цифрових технологій у різних регіонах країни. Великі міста активно впроваджують інновації, тоді як сільські території та віддалені населені пункти часто не мають доступу до швидкісного інтернету та основних цифрових сервісів. Такий дисбаланс зменшує можливості громадян користуватись цифровими платформами для участі в суспільному житті. Ще однією суттєвою проблемою є недостатній рівень цифрової грамотності. Люди похилого віку та представники соціально вразливих груп часто не володіють необхідними навичками для ефективного користування цифровими технологіями, що ускладнює їхню участь у прийнятті рішень і поглиблює соціальну ізоляцію.

Отже, можна зробити висновок, що подальший розвиток цифровізації в Україні має базуватися на впровадження та вдосконалення освітніх заходів, які підвищують рівень цифрової грамотності та сприяють залученню громадян до використання цифрових інструментів, оскільки вони відкривають значні можливості для покращення управлінських процесів, посилення демократії та економічного розвитку [5]. Однак держава має враховувати ризики та

забезпечувати не лише впровадження ІКТ, а й їхню безпечну й справедливу інтеграцію у суспільне життя.

Список використаної літератури:

1. Кармазіна, М. С. (2019). Цифровізація суспільства: виклики і ризики. Державне управління: теорія та практика, 2, 25–33.
2. Берназюк О. (2019). Роль та місце цифрових технологій у сфері публічного управління, 166-169.
3. Janssen, M., & van der Voort, H. (2016). Adaptive governance: Towards a stable, accountable and responsive government. Government Information Quarterly, 33(1), 143–152.
4. Соколова Г. Деякі аспекти розвитку цифрової економіки в Україні. Економічний вісник. 2018.№ 1(51). С. 92–95.
5. Міністерство цифрової трансформації України. Портал «Дія». URL: <https://diia.gov.ua> (дата звернення: 06.05.2025).

Семенов Віктор Васильович

доцент кафедри криміналістики ННПП НАВС, кандидат юридичних наук,
доцент

Янченко Анастасія Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 401 н.г. «Право» ННПП НАВС

РОЛЬ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ У РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ Ч.4 СТ. 152 КК УКРАЇНИ

Розкриття кримінального правопорушення безпосередньо залежить від повного та об'єктивного встановлення всіх обставин відповідного кримінального правопорушення, яке перебуває у процесі розслідування, а також від встановлення осіб, причетних до його вчинення. Важливість встановлення обставин, що підлягають доказуванню, підкреслюється у працях науковців. Для ефективного та цілеспрямованого розслідування слідчий повинен уявити собі, які саме фактичні обставини розслідуваної події необхідно з'ясувати та у яких межах вони повинні бути встановлені. Відповідно до статті 64 Кримінального процесуального кодексу України до обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, належать: подія кримінального правопорушення, включаючи час, місце, спосіб та інші обставини його вчинення; винність обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, а також мотиви його дій; обставини, що впливають на ступінь тяжкості кримінального правопорушення, характеристики особи обвинуваченого, обставини, які пом'якшують або обтяжують відповідальність; характер і розмір заподіяної шкоди, а також витрати, пов'язані зі стаціонарним лікуванням потерпілого від протиправного діяння [2].

Одним із ключових інструментів отримання доказової інформації у кримінальних провадженнях є судові експертизи. Досягнення мети кримінального провадження здійснюється шляхом доказування, що включає встановлення обставин, які в сукупності становлять предмет дослідження кожної конкретної справи [3, с. 73].

Розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 152 ККУ, характеризується особливою складністю через підвищений ступінь суспільної небезпеки, специфіку доказування та вразливість потерпілих осіб.

Судово-медична експертиза в кримінальних провадженнях про зґвалтування є обов'язковою, оскільки на стадії слідства виникають питання, що можуть бути вирішені тільки за допомогою спеціальних медичних знань. Судово-медична експертиза потерпілої особи та речових доказів проводиться в 100% випадків, а підозрюваного – в 91,3% досліджених кримінальних проваджень [4, с. 179].

Крім того, у кримінальних провадженнях за фактом зґвалтування нерідко виникає необхідність у призначенні судово-психіатричної експертизи підозрюваного, яка призначається у зв'язку з тим, що у справах про такі кримінальні правопорушення, значна частка осіб викликає сумніви щодо своєї психічної адекватності, що стосується певних патологій серед правопорушників. Експертизи проводяться у психіатричних клініках, де ставляться питання про наявність психічних розладів у підозрюваного та їх вплив на здатність усвідомлювати суспільну небезпеку своїх дій і можливість контролювати їх [3, с. 75]. У таких кримінальних провадженнях також може бути призначена для судово-психіатрична експертиза для визначення рівня розвитку та інших соціально-психологічних характеристик неповнолітнього потерпілого, що має велике значення для подальшого розслідування.

Також у кримінальних правопорушеннях, скоєних проти неповнолітніх, розслідування потребує детального дослідження обставин його вчинення потребує використання знань у різних наукових галузях, що здійснюється через різні види експертиз, зокрема через комплексну психолого-психіатричну експертизу [5, с. 645]. При проведенні комплексної психолого-психіатричної експертизи неповнолітніх у кримінальному правопорушенні, експерти повинні отримати матеріали кримінального провадження, що містять інформацію про особливості особистості неповнолітнього, щодо якого призначається експертиза. Інформація повинна включати відомості про умови розвитку та виховання особи, її характер, звички, специфічні риси поведінки, емоційні реакції, інтереси, життєві плани та взаємовідносини з іншими людьми.

Серед учених-криміналістів і практиків часто виникає питання щодо значущості застосування поліграфа під час розслідування нерозкритих кримінальних правопорушень, зокрема зґвалтувань минулих років, оскільки час, що минув після вчинення кримінального правопорушення, може негативно вплинути на якість та достовірність відтворення конкретних деталей кримінального правопорушення, які зазвичай є вирішальними. Якщо в пам'яті підекспертної особи зберігаються ідеальні сліди відображення події минулого, експерт-поліграфолог застосовує спеціальні стимули, які мають виявити інформаційні сліди відображення та дозволити визначити їх походження.

Поліграф реєструє стійкі психофізіологічні реакції підекспертної особи, а кількість повторів одного й того ж запитання експертом-поліграфологом у різних тестових варіаціях знижує ймовірність випадкового збігу даних, отриманих на комп'ютерних поліграмах [6, с. 268].

Підсумовуючи можна зробити висновок, що криміналістичні експертизи, зокрема судово-медичні, судово-психіатричні та комплексні психолого-психіатричні, відіграють важливу роль у встановленні всіх обставин кримінального провадження за ч.4 ст. 152 КК України. Окремим питанням є застосування поліграфа у таких кримінальних провадженнях – як додатковий засіб отримання інформації та підвищення результативності досудового розслідування.

Список використаних джерел:

1. Хижняк Є. Обставини, що підлягають доказуванню у справах про статеві злочини щодо неповнолітніх. Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. 2011. № 43. С. 250–256.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI: станом на 26 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 09.05.2025).
3. Пясковський В. Судово-експертне забезпечення розслідування злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості неповнолітніх. Криміналістичний вісник. 2017. № 1 (27). С. 72–78.
4. Веам Н. Криміналістична характеристика та основні положення розслідування зґвалтувань: Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – право. Харків, 2021. 228 с.
5. Матейко Н.В., Лишак О.А. Клініко-психологічна компетентність фахівця при проведенні судово-психологічної експертизи. Криміналістика і судова експертиза. 2020. № 65. С. 643–653.
6. Симоненко Н. О. Використання поліграфа під час досудового розслідування зґвалтувань минулих років. Науковий вісник національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2 (99). С. 265–272.

Семко Марина Миколаївна

провідний фахівець відділу організації освітнього процесу НАВС

Науковий керівник:

Вартилицька Інна Анатоліївна, професор кафедри кримінального права НАВС, кандидат юридичних наук, професор

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ: НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

В наш час, все більшої уваги суспільство сприймає тварин як членів родин, розумних істот, що мають стійку емоційну прив'язаність до людей та залежність від них.

І вітчизняне законодавство з метою забезпечення охорони тварин та захисту їх від жорстокого поводження постійно змінюється та удосконалюється.

Прийняття міжнародних правових актів у сфері захисту тварин послужило каталізатором для відповідних зрушень у законотворчому процесі України.

21 лютого 2006 р. було прийнято Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження», що стало надзвичайно важливим кроком у соціально-правовому полі України, який свідчить про суттєві зрушення у менталітеті українців [3]. Суспільна небезпека жорстокого поводження з тваринами (стаття 299 КК України) передусім полягає не тільки у тому, що жорстокість відносно тварин завдає їм шкоди, але й у тому, що вона виступає джерелом інших кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я людини.

Слідча та судова практика свідчить, що багато з тих осіб, які вчинили тяжкі злочини проти життя та здоров'я людини, починали зі знущання над тваринами.

Щодня незліченні коти, собаки та інші тварини страждають і гинуть від рук тих самих людей, які повинні піклуватися про них і захищати їх. Фізичне насильство, емоційне насильство та нехтування, що загрожує життю, є щоденною реальністю багатьох тварин. Їхня єдина надія полягає в тому, що добра людина заговорить, поки не пізно.

Наша держава здійснює послідовні кроки щодо належного забезпечення захисту прав тварин. Зокрема, правове забезпечення протидії цим явищам призвані здійснювати Європейська конвенція про захист домашніх тварин 1987 року (ратифікована в 2013 році) [2], Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів або в інших наукових цілях [4], Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» (2006 рік) [3] та інші. З урахуванням вимог сьогодення змін зазнає і кримінальне законодавство. Чинна стаття 299 КК України законодавцями не залишена без уваги. Зміни та доповнення стосуються як окремих новацій, редагувань, так і суттєвого доопрацювання. Перші зміни були здійснені Законом України № 2120-VIII від 22 червня 2017 року [5], яким ґрунтовно змінена редакція частини 1 статті 299 КК України. В редакції названого Закону склад кримінально караного діяння утворює жорстоке поводження з тваринами,

що відносяться до хребетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій.

У частині 2 статті 299 КК України здійснено доповнення кваліфікуючої ознаки вчинення діяння у присутності не тільки малолітнього, а і неповнолітнього. І цим же Законом чинну статтю доповнено частиною 3, в якій криміналізовано суспільно небезпечні дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені з особливою жорстокістю або у присутності малолітнього чи неповнолітнього, або щодо двох і більше тварин, або повторно, або групою осіб, або вчинені активним способом. Суттєвих змін зазнали і санкції даної статті. В усіх частинах із санкцій було виключено покарання у виді штрафу з включенням у виді покарання обмеження волі на строк до трьох років (частина 1), позбавлення волі (частини 2 і 3).

В подальшому законодавці повернули штраф до статті 299 КК, вказавши, що частину 1 статті 299 КК після слова «караються» доповнити словами «штрафом від однієї тисячі до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян» [6].

Ще одним законом чинну статтю доповнено частиною 4 з особливо кваліфікованим складом жорстокого поводження з тваринами, в якій криміналізовані дії, передбачені частинами першою, другою або третьою цієї статті, вчинені з метою створення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, або збут чи поширення зображень, творів, кіно-, відео-, аудіопродукції, що пропагують жорстоке поводження з тваринами, з покаранням у виді позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією тварини [7].

У відповідності до звітності Державної судової адміністрації України щорічний приріст облікованих кримінальних правопорушень за ст. 299 КК України з 70 у 2015 році до 223 лише за вісім місяців 2022 року. Відповідно, у суспільстві є потреба у особливій нормативно-правовій регламентації відносин, спрямованих на захист тварин, що буде сприяти захисту громадської моральності.

Згідно зі статистичними даними Офісу Генерального прокурора, з 2017-го до 2020 року в Україні було зареєстровано 708 кримінальних проваджень за ст. 299 КК України, 554 провадження було закрито, тільки 154 з обвинувальним актом було передано до суду. Тобто, з огляду на ці дані, до суду передавали лише близько 20 % справ; тільки стосовно 58 осіб було винесено обвинувальний вирок суду.

Жорстоке поводження з тваринами, наслідком якого є адміністративна відповідальність (ст. 89 КУпАП), – це: 1) знущання над будь-якими тваринами, у тому числі безпритульними, що спричинило їх мучення, завдало їм фізичного болю, страждань, але не заподіяло тілесних ушкоджень, каліцтва чи їх загибелі; 2) залишення тварин напризволяще, а також інші порушення правил утримання, поводження та транспортування тварин, крім правил, передбачених ст. 85, 87–

88-2, 154 КУПАП, наслідком яких не є спричинення тілесних ушкоджень, каліцтва чи загибель тварини.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України [1], міжнародно-правові акти, норми кримінального законодавства, Закон України «Про захист тварин від жорстокого поводження» підзаконні нормативно-правові акти в частині, що мають відношення до досліджуваного питання. Крім того, в ході історичного та порівняльного аналізу досліджуваного питання буде досліджуватись зарубіжне законодавство в частині, що стосується питання та положення кримінального законодавства України в різні історичні періоди.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 26 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Верховна Рада України: [сайт]. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/conv>
2. Європейська конвенція про захист домашніх тварин: підписана в Страсбурзі, 13 листоп. 1987 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a15.
3. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України № 3447-IV від 21 лютого 2006 року [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15#Text>
4. Європейська конвенція про захист хребетних тварин, що використовуються для експериментів або в інших наукових цілях: підписана 18 берез. 1986 р. Верховна Рада України: [сайт]. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_137
5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження гуманного ставлення до тварин: Закон України № 2120-VIII від 22 червня 2017 року [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-19#n17>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України № 2617-VIII від 22 листопада 2018 року [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#n404>
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації положень деяких міжнародних угод та директив Європейського Союзу у сфері охорони тв...: Закон України № 1684-IX від 15 липня 2021 року [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1684-20#n42>

Слепко Ангеліна Іванівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Кумеда Тетяна Андріївна,
професор кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС,
кандидат мистецтвознавства, доцент

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЧУТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА АКТИВНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Нині активна громадянська позиція набуває особливого значення. Вона є не тільки проявом усвідомленого ставлення особистості до суспільних процесів, але і необхідною умовою розвитку громадянського суспільства. Одним із важливих чинників формування громадянської активності виступає почуття соціальної відповідальності. Дослідження психологічних механізмів цього взаємозв'язку дозволяє краще зрозуміти шляхи становлення зрілої, активної особистості.

Сучасні соціальні реалії, зокрема війна, економічна нестабільність і виклики глобалізації, зумовлюють необхідність активізації громадянського суспільства. Саме тому аналіз психологічних передумов активної громадянської позиції, в тому числі і соціальної відповідальності, набуває особливої важливості, оскільки «життя - це відповідальність» [1, с.72]. Без розуміння цих процесів неможливо сформувані свідоме відповідальне суспільство.

Проблематика соціальної відповідальності та громадянської активності стала предметом дослідження багатьох науковців, До прикладу, А. Маслоу, який розглядав відповідальність як ознаку самореалізованої особистості. Л. Кольберг у своїй теорії морального розвитку підкреслював, що вищі рівні моральної свідомості пов'язані з відповідальністю за суспільне благо, зокрема, він зазначав: «Громадянська свідомість формується в процесі морального розвитку особистості й передбачає здатність до вільного вибору на основі усвідомленої відповідальності перед суспільством» [2, с. 322].

Почуття соціальної відповідальності формується на різних етапах життєвого шляху людини через виховання, освіту, залучення до соціальної активності. Особистість із високим рівнем відповідальності активно долучається до суспільних процесів, виявляє ініціативу, бере участь у волонтерських рухах і громадських ініціативах.

З іншого боку, брак сформованої відповідальності призводить до соціальної пасивності, байдужості, відсутності відчуття приналежності до суспільства. На психологічному рівні соціальна відповідальність виступає внутрішньою потребою діяти на благо інших і суспільства в цілому [3, с. 144].

На нашу думку, в сучасному світі кожна людина має усвідомлювати власну роль у побудові суспільства. Соціальна відповідальність починається з

дрібних вчинків – допомога ближньому, дотримання законів, чесність і відкритість. Без розвитку таких якостей неможливо досягти справжньої свободи і гармонії в суспільстві.

Враховуючи значущість даної проблеми, варто розробити та реалізовувати відповідні рекомендації: включити теми розвитку соціальної відповідальності до шкільних та університетських програм, розвивати волонтерський рух як інструмент виховання активної громадянської позиції, створити умови для широкого залучення молоді до процесів прийняття суспільних рішень, популяризувати приклади успішних громадських ініціатив через медіа.

Таким чином, соціальна відповідальність є фундаментальною передумовою формування активної громадянської позиції. Психологічні механізми розвитку відповідальності відіграють важливу роль у становленні сучасного демократичного суспільства. Сприяння розвитку цих якостей є необхідною умовою зміцнення громадянського суспільства України.

Список використаних джерел:

1. Браун С. Вдосконалення душі / Пер. З англ. Київ: Софія, 2004. 352с.
2. Кольберг Л. Стадії морального розвитку. Психологія розвитку особистості: Хрестоматія. Київ: Либідь, 2003. С. 317–328.
3. Киричук О.В. Громадянське суспільство як чинник соціального розвитку. Соціальна психологія. 2010. №2. С. 23–29.

Слепко Ангеліна Іванівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Петрова Ганна Миколаївна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС, кандидат філософських наук

НАРАТИВНА ІДЕНТИЧНІСТЬ У ФІЛОСОФІЇ ПОЛЯ РІКЕРА

У сучасній філософії питання ідентичності набуло особливого значення, адже у світі глобалізації, інформаційних технологій та змінюваних соціокультурних реалій людина змушена постійно переосмислювати себе. Поль Рікер розглядав ідентичність крізь призму наративу – розповіді, яку людина вибудовує про власне життя. Цей підхід допомагає зрозуміти, як формується особистість у процесі взаємодії з суспільством та історією. Метою роботи є аналіз концепції наративної ідентичності у філософії Поля Рікера та дослідження її значення для розуміння особистості.

Сучасний світ із його швидкими змінами, інформаційним вибухом і культурною глобалізацією вимагає нового погляду на те, що таке ідентичність. Ми більше не можемо говорити про її сталу природу, як це робили класичні філософи. Навпаки, особистість стає тимчасовою конструкцією, яка постійно

оновлюється. Наративний підхід Рікера дозволяє зрозуміти, як індивід формує цю конструкцію, пристосовуючи власний життєвий досвід до нових обставин. Ця концепція також має важливе значення для психології та соціології, адже вона пояснює механізм того, як людина обробляє свій досвід, визначає сенс подій і знаходить зв'язок між собою теперішнім і минулим. Особливо актуально це в контексті травматичного досвіду, коли змінюється спосіб, у який людина осмислює себе та свою історію.

Поль Рікер розвинув ідеї наративної ідентичності у своїх працях «Час і наратив» (1983–1985) та «Сам як інший» (1990). Він продовжив феноменологічну традицію Едмунда Гусерля та герменевтичний метод Мартіна Гайдеггера, але водночас звернувся до екзистенційних ідей Жана-Поля Сартра та етичних питань Еммануеля Левінаса. Рікер також вступив у діалог із сучасними мислителями, такими як Чарльз Тейлор, який розглядав ідентичність у контексті автентичності, та Пол Джон Ітертон, який аналізував наративний підхід у психології.

Сам Рікер говорив: «Я є тим, ким я себе розповідаю»[1]. Це означає, що наша особистість формується не просто через внутрішній досвід, а через спосіб, у який ми цей досвід осмислюємо й переказуємо.

Наративна ідентичність ґрунтується на розрізненні двох понять: самототожність (*idem*) та самість (*ipse*). Самототожність означає сталість людини як біологічної або соціальної одиниці. Наприклад, ми можемо впізнати людину за її зовнішніми характеристиками, і вона буде «та сама», що й десять років тому. Однак це лише поверхнєве розуміння ідентичності. Самість, за Рікером, є глибшим поняттям – вона стосується того, як людина розуміє себе у часовій перспективі. Ми змінюємося протягом життя, і наш характер, переконання, бажання можуть бути зовсім іншими, ніж раніше. Проте попри це ми відчуваємо певну неперервність власного існування. Як це можливо? Саме через наратив: ми розповідаємо про себе історію, яка допомагає нам об'єднати всі ці зміни в єдине ціле.

Кожна людина є водночас і автором, і героєм власної біографії. Ми інтерпретуємо події, пов'язуємо їх між собою, вибудовуємо сюжет. Важливо те, що ця розповідь не є об'єктивною – вона завжди змінюється, адже кожна нова подія впливає на її зміст. Наприклад, людина може по-новому переосмислити своє минуле після важливого життєвого досвіду, і те, що колись здавалося трагедією, може стати частиною шляху до зростання.

Рікер також наголошує, що наративна ідентичність формується не лише всередині нас, а й у взаємодії з іншими. Ми будуємо власну історію в контексті соціальних очікувань, традицій, культурних норм. Це означає, що наша ідентичність є не лише особистою, а й міжсуб'єктною: вона існує в діалозі з іншими людьми. Ідея наративної ідентичності здається мені надзвичайно глибокою та точною. Людина справді конструює себе через розповіді. Ми можемо переглядати своє минуле, переосмислювати досвід і навіть змінювати свої погляди на самих себе.

Особливо цікаво, що цей підхід можна застосовувати в терапії. У психології існує метод наративної терапії, де пацієнтам допомагають переписати свою життєву історію, знайти в ній сенс і позбутися обмежуючих

переконань. Це ще раз доводить, що наша особистість є не статичною, а динамічною конструкцією.

Наративна ідентичність Поля Рікера відкриває новий погляд на природу особистості. Вона пояснює, як людина інтегрує різні аспекти свого досвіду у цілісну картину себе, використовуючи розповідь як ключовий механізм осмислення. Ця концепція дозволяє краще зрозуміти, чому ми змінюємося, але при цьому залишаємося собою. Вона також має важливе значення для таких сфер, як психологія, література, соціологія та навіть філософія моралі. Адже якщо людина – це її історія, то змінюючи цю історію, ми можемо змінювати й себе.

Список використаних джерел:

1. Рікер П. Сам як Інший. Київ: Дух і Літера, 2002. 458 с.

Случанова Надія Олегівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 304 н.г. «Правоохоронна діяльність» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін навчально-наукового інституту права та психології, кандидат юридичних наук, доцент

ОСКАРЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО АКТУ, ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН

На сьогоднішній день в умовах становлення України як правової держави питання захисту прав людини, а також прав і свобод громадян набуває особливого значення. Індивідуальні адміністративні акти без перебільшення відносяться до однієї з найважливіших категорій адміністративного права, оскільки численні органи виконавчої влади та місцевого самоврядування приймають їх величезну кількість, які безпосередньо впливають на права та обов'язки значного кола приватних осіб. Одним з важливих механізмів для виконання цього завдання є можливість громадянина подати в суд на адміністративні дії якщо він вважає, що процедурне рішення або дія, бездіяльність адміністративного органу негативно впливає на її права, свободи чи законні інтереси. Адміністративні акти, як юридичні факти, що мають правові наслідки, відіграють важливу роль у функціонуванні виконавчої влади.

Згідно зі статтею 55 Конституції України [1] кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб. Це право є ключовим елементом верховенства права та забезпечує можливість захисту прав та свобод людини і громадянина від незаконних дій органів влади. Основним законодавчим актом, який регулює порядок оскарження

адміністративних актів, є Закон України «Про адміністративну процедуру» (далі - Закон). Цей Закон визначає підстави, строки, форми та порядок оскарження адміністративних актів, а також компетенцію органів, що розглядають такі скарги.

Оскарження рішень, дій або бездіяльності органів державної влади та місцевого самоврядування до суду має певні особливості, пов'язані з характером порушеного права. Такі позови підвідомчі судам загальної юрисдикції або адміністративним судам, юрисдикція яких відрізняється між собою[2]. Згідно статті 78 вищезазначеного закону особа, реалізуючи своє право на адміністративне оскарження, залежно від обставин справи може вимагати: припинення вчинення адміністративним органом певної дії; визнання дії адміністративного органу протиправною та усунення її наслідків; виконання адміністративним органом іншої дії, на яку особа має право і яка не була виконана на її вимогу; визнання протиправним та скасування адміністративного акта чи окремих його положень; визнання протиправним виконаного адміністративного акта чи окремих його положень, що призвело до настання незворотних правових наслідків; вчинення адміністративним органом необхідних дій з метою відновлення порушеного права, свободи чи законного інтересу особи, а також усунення негативних наслідків, відшкодування матеріальної шкоди; визнання бездіяльності адміністративного органу протиправною та зобов'язання вчинити певні дії.

Скарга на адміністративний акт подається до вищестоящого органу виконавчої влади протягом тридцяти календарних днів, з дня, коли особа дізналася про його прийняття. У виняткових випадках, за клопотанням особи, строк подання скарги може бути поновлено, за умови наявності поважних підстав [4].

Особа може подати скаргу або до адміністративного органу, рішення якого оскаржується, або до вищестоящого органу, якщо такий існує. При цьому можна передбачити правило, за яким у органу, рішення якого оскаржується, протягом періоду часу до направлення скарги вищому органу, є можливість змінити або скасувати адміністративний акт. За цей час адміністративний орган може сам ще раз перевірити справу і задовольнити скаргу та скасувати чи змінити оскаржуване рішення. Даний механізм дає можливість адміністрації виправити власну помилку. Посилаючись на зарубіжний досвід європейських країн, можна зазначити як такі механізми працюють, наприклад, у ФРН: заперечення подається органу, що прийняв адміністративний акт, і цей орган може задовольнити заперечення, якщо вважає його обґрунтованим. Аналогічний механізм передбачено й у Польщі, де орган публічної адміністрації, який видав рішення, зобов'язаний переслати апеляцію разом з матеріалами справи апеляційному органу у семиденний строк від дня, у який він отримав апеляцію, якщо протягом цього строку він не видав нового рішення.

В Україні вищестоящий орган виконавчої влади розглядає скаргу протягом одного місяця з дня її надходження. За результатами розгляду скарги вищестоящий орган виконавчої влади може: залишити адміністративний акт без змін; скасувати адміністративний акт; змінити адміністративний акт.

У науковій літературі приділяється значна увага питанням оскарження адміністративних актів. Зокрема, автори досліджують такі аспекти цієї проблеми: правові підстави для оскарження адміністративних актів; строки та форми оскарження адміністративних актів; компетенцію органів, що розглядають скарги на адміністративні акти; правові наслідки оскарження адміністративних актів; проблеми та перспективи вдосконалення правового механізму оскарження адміністративних актів.

Ефективність будь-якої процедури оскарження ґрунтується на принципі неупередженості. Скаргу повинен розглядати не той суб'єкт, що прийняв рішення або готував його. Саме тому в порядку адміністративного оскарження скарга має розглядатися вищим у порядку підлеглості органом або посадовою особою відносно тих, що прийняли рішення. Такий орган або посадова особа називається «суб'єктом розгляду скарги»[6]. Чинним Законом України «Про звернення громадян» в частині 4 статті 7 цілком обґрунтовано заборонено направляти скарги громадян для розгляду тим органам або посадовим особам, дії чи рішення яких оскаржуються, хоча практика не є зовсім «чистою» у цьому питанні[5].

Також варто зазначити, що в адміністративному оскарженні особливе значення має такий елемент процедури, як слухання у справі (адже між учасниками вже може існувати конфлікт). І саме усне слухання може сприяти швидшому та об'єктивнішому вирішенню справи. Виходячи з цього, буде доцільним встановити правило про обов'язковість проведення слухання у процедурі розгляду скарги. Принципове значення мають також правила подання доказів при підготовці справи до вирішення і, особливо, до слухання. Слухання буде ефективним, якщо суб'єкт розгляду скарги володіє необхідним обсягом інформації, щоб спрямувати розгляд скарги на з'ясування спірних питань чи обставин, які залишаються невідомими. У цьому сенсі варто нагадати про норму нідерландського законодавства, яка зобов'язує завчасно подавати всі докази (не пізніше десяти днів до дня слухання). І якщо щодо приватних осіб це правило застосовується не дуже жорстко, то щодо представників адміністрації воно дотримується неухильно.

Підводячи підсумок з вищенаведених досліджень українського законодавства та прикладу зарубіжжя можна зазначити наступне: адміністративне оскарження (адміністративно-процедурне оскарження) – це оскарження адміністративних актів, процесуальних рішень, дій та бездіяльності в адміністративних органах (зокрема, до вищого адміністративного органу або спеціально створеного апеляційного підрозділу) [6]. Сама процедура адміністративного оскарження, безперечно, вимагає розвитку і насамперед, забезпечення неупередженості суб'єкта розгляду скарги. Для гарантування неупередженості (об'єктивності) розгляду спору в адміністративному порядку доцільно поряд з оскарженням до вищих органів (посадових осіб) розвивати спеціальні апеляційні інституції та процедури. Зокрема, корисно поширювати практику утворення органів з розгляду адміністративних скарг, які б формувалися із залученням громадськості (не з числа службовців адміністративного органу). Особливо ефективними можуть бути такі інституції

при органах місцевого самоврядування та при органах виконавчої влади, у яких має місце великий обсяг скарг.

За загальним правилом, оскарження процедурних рішень, дій та бездіяльності має здійснюватися разом з оскарженням адміністративного акта. Виняток можуть становити лише процедурні дії та рішення, що суттєво впливають на розгляд і вирішення справи. Їх вичерпний перелік повинен міститися у законі. Бездіяльність адміністративного органу може бути самостійним предметом оскарження, якщо він не вчинив адміністративну дію у встановлений законом строк або суттєво затягує розгляд адміністративної справи (прийняття процедурного рішення чи виконання процесуального акта).

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Верховна Рада України; Конституція України, Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Оскарження: Національне агенство з питань запобігання корупції
URL:<https://nazk.gov.ua/uk/oskarzhennya-2/>
3. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#n515>
4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимощука В. П. Київ, 2023. 545 с.
URL:<https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/74413.pdf>
5. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text>
6. Стрельченко О. Г., Бухтіярова І. Г., Скорик В. О. Адміністративні процедури: поняття, особливості та зміст. V Міжнародна наук.-практ. конф. «Trends in science and practice of today», 19-22 жовтня 2021р., Анкара, Туреччина С. 107-113.

Стародубцева Наталія Сергіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 203 н.г. «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Петрова Ганна Миколаївна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС, кандидат філософських наук

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ МІШЕЛЯ ФУКО І СУЧАСНІСТЬ

Мішель Фуко (1926-1984) є одним із найяскравіших мислителів і громадських діячів Франції ХХ століття. Філософ вважав, що інтелектуали повинні не лише аналізувати, а й активно змінювати суспільство, тому приймав

участь, зокрема, у студентських протестах 1968 року у Франції, підтримуючи ідеї соціальної справедливості, та заснував «Групу інформації про в'язниці» (GIP), яка документувала порушення прав ув'язнених. Науковець особисто роздавав листівки та збирав свідчення в'язнів, ризикуючи конфліктами з владою; його активізм був спрямований на надання голосу маргіналізованим групам, включаючи в'язнів і мігрантів. GIP стала моделлю для сучасних правозахисних організацій, що досліджують умови перебування в'язнів у тюрмах.

Фуко викладав у Швеції, Польщі, Тунісі, Німеччині, США та Франції, що розширило його погляд на владу й знання. Міжнародний досвід дозволив Фуко порівнювати, як різні культури конструюють інститути влади. Наприклад, у США він захоплювався свободою самовираження, піддаючи критиці капіталістичні механізми контролю. Його перебування в Тунісі також підкреслило колоніальні аспекти влади, що вплинуло на більш пізні ідеї філософа.

Фуко відійшов від традиційного погляду на владу як репресивну силу, розглядаючи її як продуктивну мережу відносин: влада, на думку філософа, не зосереджена в одних руках, а розподілена через інституції та практики. У «Наглядати й карати» дослідник вводить концепцію дисциплінарної влади, що діє через нагляд (наприклад, паноптикум). Паноптикум став метафорою сучасного суспільства, де люди саморегулюються через страх бути поміченими. Його ідеї нині застосовуються до аналізу цифрового стеження та алгоритмів соціальних мереж, допомагають аналізувати, як технології, як-от камери спостереження, формують поведінку людей у публічному просторі.

Біовлада, за Фуко, – це контроль над населенням через регулювання здоров'я, народжуваності та життя. Описана в «Історії сексуальності», біовлада пояснює, як держави оптимізують життя через статистику та політику. Біовлада включає такі практики, як масові медичні кампанії чи демографічна політика. Фуко показав, як сучасні держави перейшли від влади над смертю до управління життям.

Фуко передбачив сучасні дебати про біоетику, наприклад, генну інженерію чи вакцинацію. Його ідеї застосовуються до аналізу карантинів і медичних регуляцій у XXI столітті. У 2020-х роках з'явилися дослідження, що застосовує ідеї Фуко до аналізу карантинних заходів, викликаних пандемією COVID-19. Концепція філософа допомагає зрозуміти, як глобальні кризи формують нові форми влади.

Дискурс, за Фуко, – це набір висловлювань, що визначає, що вважати «істиною» в певний час; дискурси обмежують, але й уможливають знання, створюючи рамки для мислення. Так, у «Археології знання» філософ демонструє, як дискурси формують соціальні норми, наприклад, у медицині чи праві. Навіть мовчання (те, що не висловлюється), на думку мислителя, є частиною дискурсу: так, замовчування сексуальності в XIX столітті саме по собі формувало її сприйняття.

У юності Фуко страждав від депресії та мав спроби самогубства, через що лікувався в психіатричних клініках. Це переживання вплинули на його інтерес до історії психіатрії та написання праці «Історія божевілля в класичну епоху»,

філософ розглядав медицину як інструмент влади, що визначає норми здоров'я та хвороби. Філософ показує, як психіатрія історично виключала «ненормальних» із суспільства, називаючи психіатрію «моральною наукою», яка більше контролює, ніж лікує. Фуко цікавився психоаналізом, але згодом критикував цей напрям як інструмент нормалізації; особистий досвід допоміг науковцю зрозуміти, як суспільство маргіналізує тих, кого вважає «ненормальними».

Фуко був професором Колеж де Франс, де читав публічні лекції, які приваблювали сотні слухачів. Темі лекцій – від біовлади до античної етики – лягли в основу його пізніх праць. Його лекції записувалися на магнітофони, і їх стенограми досі видаються окремими книгами. Слухачі включали студентів, інтелектуалів і навіть випадкових відвідувачів, зацікавлених його ідеями. Лекції Фуко були унікальними через їхній імпровізаційний стиль і глибокий аналіз; вони залишаються важливими джерелами для ослідників його філософії.

Філософ помер в Парижі від ускладнень, спричинених СНІДом, у віці 57 років. Фуко був однією з перших публічних осіб у Франції, чия смерть привернула увагу до епідемії СНІДу: через стигму навколо хвороби діагноз науковця офіційно не підтверджували до кінця 1980-х.

Концепції Фуко використовуються в соціології, антропології, гендерних і постколоніальних студіях; його методи археології та генеалогії знання допомагають дослідникам розкривати приховані структури влади. Фуко залишається джерелом натхнення для активістів, які борються проти соціальної нерівності; постколоніальні теоретики використовують ідеї мислителя для деконструкції імперіалістичних дискурсів. Його спадщина підкреслює важливість критичного мислення в епоху інформації: ідеї Фуко застосовуються в медіа-дослідженнях для аналізу пропаганди та наративів.

Список використаних джерел:

1. Матвієнко І. С. Автор, текст, дискурс: філософські розвідки М. Фуко.
URL:
https://www.researchgate.net/publication/338995751_Avtor_tekst_diskurs_filosofski_rozvidki_Misela_Fuko
2. Лозинський Р. Простір, влада і дисципліна у творах Мішеля Фуко.
URL:
https://www.researchgate.net/publication/350754558_Prostir_vlada_i_disciplina_u_tvorah_Misela_Fuko_Space_power_and_discipline_in_the_works_of_Michel_Foucault

Fedorova Liudmyla

1st year psychology student, group 102, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs

Scientific Adviser:

Bohutskyi Vadym,

Associate Professor of the Department of Business Ukrainian and Foreign Languages, the Educational and Scientific Institute of Law and Psychology, the National Academy of Internal Affairs, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor

FUNCTIONING OF CIVIL SOCIETY IN TIMES OF WAR

Introduction. In conditions of martial law, the issues of the functioning of the political and socio-economic spheres of the state, as well as the effective activity of civil society, acquire special significance. It is the effectiveness of this society and its institutions that play a key role in strengthening democracy and ensuring freedom in a modern democratic state. The maturity of civil society, which guarantees the protection of the interests of all segments of the population, has been repeatedly emphasized in the speeches of the President of Ukraine. This confirms the relevance of the study of this topic.

Today, it is undeniable that the democratic development of a modern state is impossible without the presence of an effective civil society, the formation of which took place during a certain historical period. Let us consider the definition of this concept from different points of view in a historical context. The term «civil society» has deep roots in Western political science, where scientists have proposed various interpretations of it. Thus, one group of scientists considers civil society as a peaceful community of citizens who are under the protection of the state. Others define it as a set of social organizations that exist between the family and the state. The third point of view emphasizes the role of private organizations that contribute to the formation of civic virtues and protect society from tyranny. The fourth group of researchers identifies civil society with the bourgeois social order.

Today, there is no single, clearly defined concept of civil society in the scientific community. Domestic researchers Yu. Melnychuk and I. Vinnychuk define it as a society that represents the will and interests of citizens and does not remain indifferent to the state.

Given the different approaches to interpreting this concept, we can offer our own definition. In our opinion, civil society is a social structure that is formed under the influence of democratic transformations and aims to ensure the ability of citizens to influence the socio-economic development of the state in order to achieve the public good.

To substantiate the above, three key components were identified. The first of them is democratic transformations, when considering which it is worth referring to the opinion of E. Golovakha regarding such changes. He notes that «transformation

does not have an ultimate goal if it is a consequence of natural evolution or forced unexpected changes. At the same time, the transformation process, conditioned by reformist or revolutionary forces, predetermines the direction of social changes and the goals that need to be achieved. Transit, in turn, is only one of the types of transformation that has its own specific «destination point».

In the process of the formation of Ukrainian civil society, one can trace the transformation under the influence of reformist and revolutionary forces, the vivid examples of which are the «Orange Revolution» and the «Revolution of Dignity». The culmination of these changes was the military aggression of the Russian Federation, which led to the formation of a new civil society.

The main areas of activity of public and charitable organizations in modern military conditions include: support for the army and veterans, assistance to war victims and internally displaced persons, development of culture, sports and tourism, educational initiatives, legal support and protection of human rights, support for socially vulnerable groups and people with special needs, environmental projects, social entrepreneurship, as well as scientific and analytical research and consulting.

In modern conditions, the activities of public and charitable organizations play a key role in strengthening and developing civil society. Transformational processes are aimed at changing public consciousness. As E. Holovakh notes, public consciousness is transformed in the following areas: affirmation of national and civic identity, strengthening citizens' trust in state authorities, bringing state institutions closer to the needs of society, and rethinking value orientations.

Let us note that in a modern democratic state, value orientations are formed on the basis of the political organization of society. Typically, the system of values is enshrined in the country's legislation, reflected in ideological policy and implemented through the strategy of socio-economic development of both the state as a whole and individual regions, finding its expression in the political course.

Modern values of the Ukrainian state provide, first of all, for adherence to democratic principles, independence, territorial integrity, social protection of citizens, freedom of speech, as well as guaranteeing human rights and freedoms.

Adherence to these values can also be one of the key tasks of civil society, which, in turn, allows us to move on to considering the second important component of its goal - ensuring effective socio-economic development of the state.

Thus, the sustainable socio-economic development of the state can be a consequence of the functioning of a democratic civil society. It is assessed by the quality and standard of living of the population, which are determined through quantitative indicators in absolute and relative values. As a rule, the quality of life is measured by absolute (natural) indicators, while the standard of living is measured by monetary ones.

It should be noted that the indicators of the effectiveness of civil society are a component of the assessment of the quality of life according to various methods. Thus, the European Statistical System Committee methodology includes the indicators of «public life» and «political stability». It also provides for the assessment of public administration according to such indicators as institutions and public services, the absence of discrimination and equal opportunities, and an active civic

position. In turn, the International Living methodology analyzes the aspect of freedom through indicators of civil liberties and political rights.

Thus, the activation of civil society is manifested in the activities of public and budgetary organizations, which, using their potential, can influence the socio-economic development of the state. At the same time, state authorities can apply the economic and organizational mechanism of state regulation, which includes the following components:

- implementation of measures aimed at strengthening the potential of public organizations to promote sustainable development of society;
- development of relevant and socially significant areas of activity, programs and projects, the financing of which will be carried out on a competitive basis;
- creation of a mechanism for involving public organizations in monitoring the activities of public authorities;
- implementation of measures to activate the activities of trade unions at modern enterprises of various forms of ownership.

It should be noted that the goal of socio-economic development is the creation of public good. According to the definition of O. Cheslavskiy, public good is considered as a four-dimensional model 4WIN («Good for me – good for you – good for society – good in the future»). Thus, the activities of public organizations are the third component of this model, which is gradually transformed into the fourth.

It should be emphasized that the concept of public good involves the state satisfying the needs of the population both directly and indirectly on an equivalent basis, in particular through the taxation system. At the same time, civil society plays a key role in ensuring this balance, since «the balance between it and the state is an important factor in stable democratic development, and its violation leads to excessive concentration of power, alienation of citizens and political passivity of society».

Conclusions. Thus, it can be argued that the main purpose of the existence of civil society is its ability to influence the effectiveness of the socio-economic development of the state in order to form the public good, especially under conditions of democratic transformations. This influence is ensured by the activities of public organizations, which constitute the foundation of civil society. It is important to emphasize that the presence of an active and effective civil society is one of the key principles of the functioning of a democratic state.

References:

1. Marchetti R., Tocci N. *Civil Society, Ethnic Conflicts, and the Politicization of Human Rights*. Tokyo: United Nations University Press. 2011.
2. Marchetti R., Tocci N. *Conflict Society and Peacebuilding*. New Delhi: Routledge. 2011.
3. Puglisi R. *A People's Army: Civil Society as a Security Actor in Post-Maidan Ukraine*. Rome: IAI. 2015.

Федорова Людмила Федорівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Петрова Ганна Миколаївна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС, кандидат філософських наук

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ХАННИ АРЕНДТ І СУЧАСНІСТЬ

Ганна Арендт (1906-1975) – одна з найвпливовіших політичних філософів ХХ століття. Її глибокий аналіз феномену тоталітаризму, природи влади, дії та людської природи залишається надзвичайно актуальним і сьогодні. Арендт не створювала цілісної філософської системи, але її роздуми, що ґрунтуються на ретельному історичному аналізі та філософській проникливості, пропонують важливі інструменти для розуміння політичних процесів та людського існування.

Філософські погляди дослідниці були зосереджені на розумінні фундаментальних аспектів людського існування – народження, смерть, праця, робота, дія – та їх впливу на політичне життя. Так, Арендт активно працює з категоріями «тоталітаризм» та «зло».

Тоталітаризм - центральне поняття у творчості Арендт, що описує унікальну форму політичного панування, яка прагне підкорити всі аспекти життя людини, знищуючи спонтанність, індивідуальність та політичну сферу. Мислителька розрізняла тоталітаризм і авторитаризм, наголошуючи на прагненні першого до постійного руху, ідеологічній одержимості та використанні терору як сутності правління.

Арендт вважала тоталітаризм безпрецедентною формою правління, яка руйнує основи людського існування, знищуючи таким чином свободу, спонтанність та політичну сферу. Дослідниця розглядала нацизм і сталінізм як дві основні форми тоталітаризму, розкриваючи їх спільні риси та механізми панування.

Арендт досліджувала феномен «банальності зла» на прикладі процесу над Адольфом Аїхманом. Вчена стверджувала, що зло може бути вчинене не лише садистами, але й звичайними людьми, які бездумно виконують накази та не здатні до критичного мислення. Концепція «банальності зла» викликала широкі дискусії в етиці, юриспруденції та соціальній психології, спонукаючи до роздумів про природу зла та відповідальність індивіда в умовах злочинних режимів.

Філософія розглядала людське існування через призму трьох основних видів діяльності: праця, робота та дія. Дія, на її думку, є найвищою формою людської активності, оскільки вона відбувається у публічному просторі,

передбачає спілкування з іншими та розкриває унікальність кожної людини. Арендт підкреслювала важливість політичної дії як фундаментальної людської здатності. Через дію та спілкування в публічному просторі люди реалізують свою свободу, формують політичну спільноту та створюють історію. Існування вільної та відкритої публічної сфери є необхідною умовою для політичної свободи та здорового суспільства. Занепад публічної сфери призводить до атомізації суспільства та вразливості перед тоталітарними тенденціями. Арендт наголошувала саме на індивідуальній відповідальності за політичні дії та необхідності критичного судження і застерігала від сліпого підкорення авторитетам та ідеологіям.

Ідеї Ганни Арендт залишаються надзвичайно популярними та впливовими в багатьох сферах. Її праця "Витоки тоталітаризму" є класичним дослідженням цього феномену і досі використовується для аналізу сучасних політичних режимів та тенденцій. Детальний опис "елементів" тоталітаризму (антисемітизм, імперіалізм, бездержавність) допомагають розуміти його генезу та механізми. Роздуми мислительки про важливість публічної сфери, політичної участі та свободи які надихають сучасні демократичні рухи та теорії громадянського суспільства. Акцент Арендт на діалозі та плюралізмі є важливим для розуміння здорової політичної комунікації. Як зазначає філософиня: «Свобода є невід’ємною від людського існування, але її існування залежить від політичної організації. Без політично гарантованої свободи, свобода як така не має реальності» [2].

Список використаних джерел:

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. Київ: Дух і Літера, 2005. 540 с.
2. Арендт Х. Між минулим і майбутнім. Київ: Дух і літера, 2002. 321 с.

URL:

https://shron1.chtyvo.org.ua/Arendt_Hanna/Mizh_mynulym_i_maibutnim.pdf?PHPSSESSIONID=vo8evt4scm053t6i5fllrnkve0

Фертіль Анастасія Ігорівна

здобувачка ступеня вищої освіти бакалавра ННПП НАВС

Науковий керівник:

Петрова Ганна Миколаївна,

доцент кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС, кандидат філософських наук

ФЕМІНІСТИЧНА ФІЛОСОФІЯ СІМОНІ ДЕ БОУАР І СУЧАСНІСТЬ

Симона де Бовуар займає особливе місце у сучасній філософії та соціально-гуманітарному дискурсі. Її твір «Друга стать» став точкою відліку другої хвилі фемінізму та основою сучасної гендерної теорії.

Філософські категорії, з якими працювала де Бовуар, тісно пов'язані з екзистенціалізмом, однак вона наповнила їх феміністським змістом. Передусім, поняття «інакшості» – фундаментальне у її аналізі становища жінки. Дослідниця підкреслювала, що жінку не розглядають як самостійну особу, а лише як «іншу» щодо чоловіка, який постає як універсальний суб'єкт. У цій дихотомії жінка виступає «другою статтю», що не має автономного значення, а лише визначається через чоловіка.

Інше важливе поняття, що є центральним в екзистенціалізмі – це «свобода». Бовуар вважала, що кожна людина народжується вільною, але соціальні умови можуть цю свободу обмежувати. Саме через критику соціальних структур вона виводить необхідність боротьби за жіночу емансипацію. Філософія також розвивала категорію тілесності, зокрема в контексті жіночого досвіду. На відміну від традиційної філософії, яка абстрагується від тіла, де Бовуар наголошує, що жіноче тіло в культурі часто редукується до об'єкта бажання, репродуктивної функції або біологічного носія.

Центральне положення вчення Симони де Бовуар – ідея про те, що «жінкою не народжуються, нею стають». Жіночність – не природжена, а сконструйована категорія. Бовуар доводить, що суспільство, зокрема через інститути виховання, освіти, медіа та родини, формує жінку як істоту, що повинна коритися, догоджати й бути доповненням до чоловіка.

Філософія виступала проти есенціалізму – уявлення про те, що існує якась незмінна «жіноча природа». Вона стверджувала, що жінка має ті ж потенціали до самореалізації, творчості, пізнання, як і чоловік. Але історично доступ до сфер прийняття рішень, знань і влади був для жінок закритий.

Іншим важливим положенням у поглядах дослідниці було усвідомлення дилеми між особистою свободою і соціальним обов'язком. Так, багато жінок відчують тиск з боку традиційних ролей – матері, дружини, домогосподарки – і не можуть реалізувати свої внутрішні покликання. Бовуар підкреслювала, що боротьба за рівність не повинна обмежуватися лише юридичними правами, а має включати культурну і символічну трансформацію суспільства. Вона вважала, що фемінізм має бути універсалістським проектом, спрямованим на всіх людей, а не лише на жінок.

У XXI столітті ідеї Симони де Бовуар залишаються актуальними в багатьох сферах гуманітарного знання – від гендерних студій до філософії, соціології, літературознавства. Особливо важливою є її критика патріархальних норм і боротьба за репрезентацію жінки як суб'єкта, а не об'єкта у всіх сферах життя. Роздуми про старість, тілесність, материнство та смерть сприяли розширенню предметного поля філософії, що стало поштовхом до розвитку нових напрямів – таких як феміністська феноменологія, біоетика, тілесна герменевтика.

Феміністські рухи 1960–1980-х років безпосередньо надихалися її працями, зокрема «Другою статтю». Сучасні постструктуралістські та постмодерністські мислителі, такі як Джудіт Батлер, Розі Брайдотті та інші, продовжують діалог із Бовуар, збагачуючи її підходи аналізом мови, тіла, перформативності статі. У добу глобалізації, коли права жінок у різних

частинах світу залишаються нерівними, заклики де Бовуар до емансипації та рівноправного партнерства звучать як ніколи потужно. Фраза «жінкою не народжуються...» стала афористичним символом для активісток та дослідниць по всьому світу.

Симона де Бовуар – постать, яка змінила хід філософської та суспільної думки XX століття. Її спадщина залишається джерелом натхнення для філософів, літераторів, правозахисників і активістів. Через глибокий аналіз статі, свободи й тілесності вона не лише дала новий інтелектуальний інструментарій, а й відкрила шлях до реальних змін у ставленні до жінок у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Глухова С. В. Бовуар, Симона де. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Бовуар, Симона де>.
2. Бовуар С. де. Друга стаття. В 2 т. Київ: «Основи», 1994.

Цимбал Аліна Володимирівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 306 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Максименко Олена Василівна,

провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування ННІ ППС НАВС

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В умовах, яких сьогодні перебуває Україна, гостро постало питання необхідності формування свідомого громадянського суспільства та виховання дітей із високим рівнем правосвідомості й правової культури. У цей складний період національно-культурного відродження держави, формування демократичного суспільства, інтеграції в європейське і світове співтовариство набуває великого значення проблема правового виховання [1, с. 5].

Найбільший вплив на формування правосвідомості дітей здійснюють їх батьки, оточення однолітків та вчителі. Загалом, правова освіта і виховання є широким комплексом освітніх і виховних зусиль. Правове виховання є невід’ємною частиною громадянського виховання. Школа визнається осередком формування громадськості, що має сприяти розвитку демократичної, політичної культури, формуванню громадянської компетентності політико-правових знань, політичних умінь, гідності та відповідальності у молодих людей, усвідомленню і прийняттю ними демократичних принципів життя та пріоритету прав людини. Створення умов для формування в учнів правової культури громадянина України є основою свідомого ставлення до своїх прав і

обов'язків перед суспільством і державою, виховує повагу до законів і правил людського співжиття і звісно формує активну політичну свідомість в управлінні державними справами.

Проблеми правового виховання дітей вивчають педагоги, психологи, соціологи, юристи та інші вчені. Кожна галузь знань має свої здобутки у вирішенні окреслених проблем. До прикладу, окремі юристи вважають, що правове виховання є, в першу чергу, діяльністю, тобто комплексом заходів, а не тільки соціально контрольованим процесом правової соціалізації, формування правової свідомості, які є реально існуючими процесами впливу на правове формування особистості. Правове виховання – це ще й різного роду неконтрольовані і випадкові фактори, у тому числі об'єктивні фактори реального життя (причому не завжди позитивного характеру). Інші ж правники зауважують, що правове виховання – це вплив на внутрішній стан особи, на її свідомість, психологію, на процес пізнання і засвоєння правової ідеології [2, с. 13-14]. Існує і інше також думка, що правове виховання – це взаємовплив особистостей, прагнення до гармонії інтересів громадянина і суспільства, а процес правового виховання повинен включати пізнання та усвідомлення особою сутності навколишнього світу і власного «Я», необхідності гармонічного співіснування особистостей [3, с. 77]. Окреслені визначення правового виховання підтверджують багатогранність його проявів.

Враховуючи наукові дослідження вище згаданих вчених-правників варто сформулювати завдання які потребують першочергового вирішення при здійсненні правового виховання для дітей:

По-перше, необхідно підготувати теоретичну основу для учнів, а саме підвищення обізнаності учнів у законах, теоретичних засадах створення та функціонування правової держави, інформування їх про актуальні проблеми права. Правові знання є тим підґрунтям, на якому формується свідоме ставлення учнів до правового виховання. Вони допомагають аналізувати свої вчинки та оточуючих людей, не тільки зі сторони морально-етичних норм, а і зі сторони закону, що дає можливість коригувати та змінювати свою поведінку.

По-друге, це є переконання – усвідомлення людиною істинності світоглядних та моральних понять та її особиста готовність діяти відповідно до цих правил і понять. У процесі правового виховання дуже важливо виховувати у дітей вищі правові почуття, які б регулювали їх поведінку (відповідальність, справедливість та ін.), інакше головним регулятором їх стануть прості емоції (гнів, страх тощо), які спричиняють ситуативну поведінку.

По-третє – це формування у дітей поваги до держави і права, а також розуміння необхідності дотримання вимог закону. Виховання у дітей розуміння важливості законів і правопорядку, формується через донесення інформації із прикладами справедливої діяльності правоохоронних органів, та людей які працюють із законами. Найважливішим є інформування дітей про правовий захист населення, а не про каральну функцію законів.

Отже, підсумовуючи дослідження, можна зазначити, що правосвідомість людини не виникає з моменту народження, вона формується поступово та триває по мірі дорослішання протягом всього життя людини. Нажаль, аналізуючи ситуацію в нашій країні, ми можемо говорити про досить низький

рівень обізнаності та правової культури молоді. Підтвердженням цього стають проведення анкетувань у школах, на Інтернет платформах та в усному порядку, що дає нам змогу проаналізувати стан правового виховання не тільки в одному окремому місці, а у всій державі. На наш погляд, слід переглянути досвід минулих років і вже на якісно новому рівні активізувати правовиховну діяльність, підростаючого покоління. Адже, маючи досвід минулих років можемо зробити висновок, що дітям легше сприймаються ситуаційні кейси, які на практиці показують усю важливість правового виховання, ніж сухі теоретичні знання.

Список використаних джерел:

1. Правове виховання в сучасній Україні: монографія / А.П. Гетьман, Л.М. Герасіна, О.Г. Данильян та ін. ; за ред. В.Я. Тація, А.П. Гетьма-на, О.Г. Данильяна. Х.: Право, 2010. 368 с
2. Білий П.М. Правова держава і правова культура: взаємозв'язок та результативність // Право України. 1997. № 12.
3. Ганзенко О.О. Формування правової культури особи в умовах розбудови правової держави Україна: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права ; історія політичних і правових вчень» / Олександр Олександрович Ганзенко. Запоріжжя: Запорізький юридичний інститут МВС України, 2002. 198 с

Чистоклетова Анна Денисівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 202 н.г. «Психологія» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Петрова Ганна Миколаївна,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права ННПП НАВС, кандидат філософських наук

СИМОНА ДЕ БОВУАР: ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ ВИМІР ЖІНОЧОЇ СВОБОДИ

Питання гендерної нерівності, ролі жінок у суспільстві та їхньої самореалізації залишаються актуальними впродовж багатьох століть. І не зважаючи на позитивні зміни - здобуття жінками прав на освіту і професійну діяльність, соціальні та культурні бар'єри, що обмежують їхню свободу, досі існують. Дискримінація у професійній сфері, нерівні кар'єрні можливості, стереотипи щодо ролі жінки продовжують перешкоджати їхній професійній та інтелектуальній реалізації. Тему жіночої свободи і ролі у суспільстві розглядали такі представниці феміністичної філософії ХХ ст., як М.Волстонкрафт, В.Вулф, К.Хорні. С. де Бовуар у роботах з позиції

екзистенційно філософії аналізувала обмеження свободи жінок та причини позбавлення ними суб'єктності у патріархальному суспільстві.

Симона де Бовуар – французька письменниця, філософиня-екзистенціалістка, політична активістка, а також «мати фемінізму другої хвилі», яка присвятила життя вивченню жіночого досвіду, проблемам свободи, тілесності та боротьбі за емансипацію. Вона народилась 9 січня 1908 року в Парижі та з дитинства позиціонувала себе як інтелектуальну особистість, чим сильно догоджала батьку.

Незважаючи на суворе католицьке виховання та традиційні уявлення про «жіноче призначення», здобула освіту, вивчаючи математику в Католицькому інституті (Париж), отримала ступінь ліценціата філософії в Паризькому університеті (1926), згодом – ступінь агреже філософії (1928). Викладала філософію в ліцеях міст Марселя (1931), Руана (1932-1937), Парижа (1938-1943). Її шлях до визнання був нетиповим: будучи дев'ятою жінкою із дипломом Сорбонни у Франції, і першою, яка зуміла закріпитися в чоловічому академічному середовищі як мислителька, вона здійснила прорив в умовах тогочасних обмежень у сфері освіти та науки. Власний досвід навчання в університеті, участь у філософських колах, інтелектуальне партнерство з Сартром, відомим філософом екзистенціалістом, – сформував її переконання, що соціальні умови, а не біологія, зумовлюють «жіночу долю». У суспільстві, де жінці відводиться роль «додатку» до чоловіка, сам факт її мислення вже був формою опору.

Світове визнання та успіх С. де Бовуар принесла книга «Друга стаття», опублікована у 1949 році. Твір замислювався не як класичне феміністичне дослідження, а як роздуми філософині-екзистенціалістки щодо людського існування. Тому екзистенціалістське розуміння людини та суспільних процесів є тією призмою, крізь яку авторка розглядає історичну долю жінки та процес формування її особистості в соціальному контексті, зокрема в умовах європейського суспільства ХХ століття [2]. Письменниця стверджує: «Жінкою не народжуються, нею стають» [6, Т.2, 267]; жіночність є соціальним конструктом, нав'язаним культурою та традицією.

Жінка у патріархальному устрої позбавлена статусу суб'єкта – вона розглядається як «Інший», тобто додаток до чоловіка, а не як самостійна особистість. Вона завжди є чиеюсь дочкою, ученицею, коханкою, сестрою, дружиною, помічницею, але ніколи не самою собою, індивідуальністю із власними переконаннями, прагненнями, цілями, уподобаннями, життям. «У людському суспільстві панують чоловіки. Вони міркують про жінку, виходячи не з неї самої, а порівняно з собою, не визнаючи її як автономну істоту. І вона є ніщо інше, як те, що подумає про неї чоловік» [5, Т.1, 27]. Такий статус перешкоджає жінці у реалізації власних свобод, оскільки з дитинства її вчать пристосовуватися до зовнішніх очікувань, а не формувати власну життєву позицію. Саме тому, на думку де Бовуар, залучення жінки можливе лише через усвідомлення себе як автономної особистості, здатної до вибору.

Межі сфер самореалізації жінки чітко окреслені, релігією зокрема у Біблії, в Книзі буття зазначається: «Ти в муках родитимеш діти, і до мужа твого пожадання твоє, а він буде панувати над тобою» [Цит. за: 3, 16]. У культурі

існувала тенденція вважати, що все найкраще створюється лише чоловіками, а, якщо автором певного шедеву є жінка, то її творчості були просто притаманні чоловічі риси [4]. Філософія усвідомила це ще у дитинстві, коли батько постійно повторював «Симона думає, як чоловік!»

Не погоджуючись з традиційним баченням суспільної ролі жінки, яка, за тенденційними твердженнями більшості мислителів, ніколи не має забувати про свою залежність від чоловіка, зобов'язана здобувати його прихильність та підкорюватися його волі і тим самим зберігати добробут сім'ї, а в результаті і добробут суспільства, де Бовуар різко критикує дане соціальне призначення, показуючи, що така обмеженість функцій веде до втрати жінкою свободи та неможливості реалізувати себе як інтелектуальну й творчу особистість. Цей стан неспівпадіння соціально бажаного та індивідуального прагнення "породжує ситуації неповної самореалізації як в окремих видах діяльності, так і в самореалізації особистості в цілому» [4].

Ідеї С. де Бовуар продовжують зберігати актуальність у контексті сучасної боротьби за права жінок. Її критика соціальних ролей знаходить відгук у сьогоденні – дискусіях про гендерну рівність, репрезентацію жінок у науці, політиці, армії, культурі. Філософія звертає увагу на те, чому жінка впродовж століть залишалась на периферії суспільного життя, позбавлена права на свободу вибору. Її погляди, сформовані крізь призму екзистенціалізму, відкривають нові шляхи розуміння жіночої самореалізації та боротьби із нав'язаними ролями, а власний досвід підтверджує можливість подолання соціальних обмежень.

Список використаних джерел:

1. Проблема гендерної нерівності в екзистенціалістському фемінізмі Симони де Бовуар. 2021. С. 20. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/20379a7c-9f68-4e94-b971-20cb5886dadadb/content>.
2. Павловська О., Шкіль Л. Екзистенціалістський фемінізм Симони де Бовуар. Proceedings of the National Aviation University Series Philosophy Cultural. 2023. Т. 35, № 1. С. 72–76. URL: <https://doi.org/10.18372/2412-2157.35.16542>.
3. Глухова С. В. Бовуар, Симона де. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Бовуар,Симонаде>.
4. Слюсар В. Постмодерністський фемінізм про детермінацію самореалізації особистості. Вісник ХНУ ім. В.Н, Каразіна. №598. Філософія науки, освіти та культури доби постмодерну. С. 153. URL: http://eprints.zu.edu.ua/6046/1/Slyusar_femin.pdf.
5. Бовуар С. де. Друга стаття. В 2 т. Київ: «Основи», 1994.

Чуб Тетяна Віталіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 212 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Старицька Ольга Олексіївна,

т.в.о. завідувача науково-дослідної лабораторії з проблем державотворення та правозастосування ННПП НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ

Одним із актуальних на сьогоднішній день питань у галузі теоретично юридичної науки є категорія державотворення. Розуміння її внутрішнього змістовного наповнення безпосередньо переплітається із практичною стороною існування та функціонування держави як незалежного та суверенного суб'єкта міжнародного публічного права і свідчить про можливість представляти себе та свій народ у світовому співтоваристві.

Саме тому, на наше переконання, окреслену тематику варто почати розглядати з етимології її розуміння.

Як зазначено у Енциклопедії сучасної України «державотворення – історичний процес будівництва держави, створення і розвитку її правових, політичних, економічних, ідеологічних, військових, фінансових та інших інститутів, забезпечення їх функціонування» [1].

При цьому варто зазначити і те, що у сучасній юриспруденції відсутня єдність щодо інтерпретації, натомість плюралізм наукових бачень існує підґрунтям для висунення нових гіпотез щодо цієї тематики.

Відтак, на думку В.Ф. Нестерович, державотворення (англ. State Building, нім. Staatsbildung, Staatsaufbau) – «комплексний довготривалий процес, спрямований на утворення держави, який включає культурні, політичні, міфологічні, релігійні та інші чинники» [2, с. 77].

Існують також і інші бачення на це питання, де теоретичні представники юридичної науки пропонують ототожнювати цю правову конструкцію із іншою, називаючи це явище «державність». Прикладом такого бачення є яскрава позиція М.Ю. Лисак, який вказує на те: «що державність – це узагальнююча ознака еволюції та сучасного розвитку держави, яка виникає незалежно від типології формування державної влади і характеризується складними соціальними функціями... Вважаємо, що поняття «державність» збігається з іншим поняттям – «державотворення»» [1, с. 41].

Звертаючись до іноземних джерел, варт вказати на те, що під цим поняттям пропонується розуміти специфічний термін у соціальних та гуманітарних науках, що стосується політичних та історичних процесів створення, інституційної консолідації, стабілізації та сталого розвитку держав, від найперших зароджень державності до сучасності [4]

Щодо питання особливостей державотворення, то у кожній країні він має свою специфіку та традиції. Так, наприклад, до факторів, що впливають на процес державотворення можна віднести історичні передумови розвитку суспільства, його культуру, у тому числі і правову, правосвідомість, менталітет,

політичний устрій, ідеологію та пропаганду, територіальну площину, правову систему, визнання на міжнародній арені, економічні показники, правовий режим (включаючи надзвичайні ситуації та військові стани), а також інші, що безпосередньо впливають на процес розвитку людства.

Отже, правова категорія державотворення є неоднозначною у своєму змістовному наповненні і тому її інтерпретація породжує плюралізм наукових бачень. Беззаперечним є той факт, що сам по собі термін стосується як держави та її функціонуванням як усталеної категорії, так і процесом її створення в якості нової країни на міжнародній арені, ураховуючи фактори, що безпосередньо на неї впливають.

Список використаних джерел:

1. Державотворення. Енциклопедія сучасної України URL: <https://esu.com.ua/article-26208>
2. Нестерович В.Ф. Поняття «державотворення в Україні» та його сутнісні риси. Право і суспільство. 2020. № 1. с. 77.
3. Лисак М.Ю. Проблемні аспекти сучасного державотворення в Україні. Legal Bulletin № 2 (12), 2024. С. 39 – 43.

Шашкова Анна Віталіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 401 н.г. «Психологія» ННІПП НАВС

Науковий керівник:

Христюк Оксана Сергіївна,
старший викладач кафедри психології ННІПП НАВС, магістр психології

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У МЕЖАХ АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

У сучасному суспільстві, що стрімко змінюється, формування правової культури студентів набуває особливої актуальності. Академічне середовище не лише надає знання, а й виступає важливим соціальним простором, у межах якого формуються установки, норми та поведінкові моделі. Проте недостатній рівень правової обізнаності, правового мислення й правової самосвідомості у студентства свідчить про необхідність цілеспрямованої психологічної роботи в цьому напрямку.

Проблематику правової культури досліджували О. Бандурка [1], В. Копейчиков [4], Н. Кушакова [5], О. Скакун [7], О. Ярошенко [10], а також психологічні аспекти правосвідомості – В. Бех [2], І. Іванова [3], Н. Лисенко [6], Л. Соколова [8], Т. Титаренко [9]. Водночас недостатньо розкритими залишаються питання впливу психологічних чинників (мотивації, ідентичності,

моральних цінностей) на формування правової культури саме в освітньому просторі.

Психологічні аспекти формування правової культури студентів охоплюють дослідження особистісних якостей, установок, мотиваційних і ціннісних орієнтацій, що визначають ставлення до права, закону, норм моралі та етики. У центрі уваги перебувають психологічні механізми правосвідомості, роль міжособистісної взаємодії, соціального навчання та ідентифікації з позитивними правовими моделями. З метою дослідження психологічних чинників, що впливають на формування правової культури студентів, нами було проведено емпіричне дослідження на базі закладів вищої освіти. У дослідженні взяли участь студенти різних навчальних закладів віком від 18 до 23 років, серед яких були представники юридичних (35 %), технічних (40 %) та гуманітарних (25 %) спеціальностей. Для збору даних було використано комплекс психодіагностичних методик: методика оцінки правової свідомості (адаптованої за О. Ярошенко), методика Д. С. Безносова «Ставлення до права», шкала ясності Я-концепції SCC (Campbell et al., 1996), адаптована О. Прокопенко, а також авторська анкета та напівструктуроване інтерв'ю – для якісного аналізу уявлень студентів про права, обов'язки та справедливість.

Використання методики оцінки правової свідомості дозволило визначити, що 62 % студентів мають середній рівень правової поінформованості, 24 % – високий, і лише 14 % – низький. Проте за іншими критеріями, зокрема ставленням до правових норм та готовністю діяти відповідно до них, ситуація виглядає складніше. Крім того, інтерпретація результатів показала, що: студенти юридичного профілю мають вищий рівень знань, але не завжди демонструють високий рівень внутрішньої правосвідомості – 28 % з них погодилися з тезою, що «порушення норм можливе в разі особистої вигоди або складних життєвих обставин». Студенти технічних спеціальностей виявили найбільший рівень байдужості до правових питань – 41 % не змогли чітко визначити, що таке правова культура або які права вони мають у межах навчального процесу. Гуманітарії, хоча мали нижчі показники юридичної грамотності, частіше демонстрували правову чутливість: 73 % з них вважають, що порушення норм є неприпустимим за жодних умов, і пов'язують це з внутрішніми переконаннями та етичними принципами. Також було виявлено чітку залежність між участю у волонтерських або правопросвітницьких ініціативах та рівнем правової культури: студенти, які активно залучені в студентське самоврядування або є учасниками проєктів громадських організацій, мають вищий рівень як правових знань, так і правової поведінки.

Важливою тенденцією є те, що 52 % опитаних студентів зазначили: саме приклад викладача або куратора є для них головним джерелом формування правової орієнтації у навчальному середовищі, а не формальні курси з правознавства. Це вказує на важливу роль міжособистісного фактору та середовища довіри й взаємоповаги. Аналіз якісних інтерв'ю виявив, що ключовими чинниками розвитку правової культури студенти вважають: приклад викладачів, академічну доброчесність, участь у студентському самоврядуванні, а також взаємодію з представниками правозахисних організацій.

Отже, дослідження цієї теми дозволяє краще зрозуміти, як саме формуються правові установки в академічному середовищі, які внутрішні й зовнішні чинники цьому сприяють або перешкоджають, та які психологічні умови необхідні для розвитку зрілої правової культури в майбутніх фахівців. У концепції національного виховання студентської молоді, зокрема, зазначено, що відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне виховання студентської молоді, котре формуватиме ядро української інтелігенції. Головною метою національного виховання студентської молоді є формування свідомого громадянина-патріота української держави. Академічне середовище виступає не лише контекстом для навчання, а й важливим виховним простором, що формує правові установки.

Список використаних джерел:

1. Бандурка О. М. Правова культура: сутність, структура, функції. Харків: Право, 2010. 224 с.
2. Бех І. Д. Особистість в просторі духовно-морального розвитку. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
3. Іванова І. А. Академічна доброчесність як складова правової культури студентства. Освіта і право. 2020. № 1. С. 17–21.
4. Копейчиков В. В. Теорія держави і права. Київ: Юрінком Інтер, 2003. 320 с.
5. Кушакова Н. А. Формування правової культури студентської молоді: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 198 с.
6. Лисенко Н. М. Особливості формування правової культури у студентів ЗВО. Юридична психологія. 2021. № 2(30). С. 33–39.
7. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Харків: Консум, 2011. 720 с.
8. Соколова Л. М. Психологічні аспекти становлення правової свідомості особистості. Психологія і суспільство. 2014. № 3. С. 119–124.
9. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: теоретико-методологічний підхід. Київ: Логос, 2003. 312 с.
10. Ярошенко О. М. Психологія правової свідомості молоді. Суми: Університетська книга, 2015. 164 с.

Шраменко Віталіна Віталіївна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 102 н.г. «ТКЗ» ННЕКІ НАВС

Науковий керівник:

Тихомиров Денис Олександрович,
професор кафедри теорії історії та філософії права, доктор юридичних наук, доцент.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У період збройного конфлікту та дії воєнного стану на території України особливої актуальності набуває питання правового регулювання гуманітарної допомоги. Війна спричинила масштабні руйнування, переміщення мільйонів осіб та створила нагальні потреби у продуктах харчування, медикаментах, засобах гігієни, тимчасовому житлі та іншій підтримці. У таких умовах гуманітарна допомога стала критично важливим інструментом захисту життя та здоров'я цивільного населення.

Чітке правове регулювання процесу надання гуманітарної допомоги є ключовим для забезпечення її ефективності, прозорості та цільового використання. Воно дозволяє координувати дії держави, волонтерських організацій і міжнародних партнерів, а також запобігати зловживанням у сфері розподілу ресурсів.

Гуманітарна допомога - цільова адресна безоплатна допомога у грошовій або натуральній формі, у вигляді безповоротної фінансової допомоги або добровільних пожертвувань, або допомога у вигляді виконання робіт, надання послуг, що надається іноземними та вітчизняними донорами з мотивів гуманності отримувачам гуманітарної допомоги в Україні або за кордоном, які потребують допомоги у зв'язку із соціальною незахищеністю, матеріальною незабезпеченістю, скрутним фінансовим становищем, введенням воєнного або надзвичайного стану, виникненням надзвичайної ситуації або тяжкою хворобою конкретної фізичної особи, а також для підготовки до збройного захисту держави та її захисту у разі збройної агресії або збройного конфлікту [1]

Визнаються гуманітарною допомогою за декларативним принципом відповідно до Порядку транспортні засоби, які ввозяться на митну територію України для потреб закладів охорони здоров'я державної та комунальної форми власності або установ, уповноважених Міністерством охорони здоров'я на отримання лікарських засобів, медичних виробів, витратних матеріалів, медичного обладнання, засобів індивідуального захисту та інших товарів, необхідних для належного забезпечення сфери охорони здоров'я в умовах воєнного стану, а саме:

1. Легкові автомобілі з об'ємом двигуна не більш як 2000 куб. сантиметрів, крім легкових автомобілів, які визнаються гуманітарною допомогою.

2. Легкові автомобілі з об'ємом двигуна не більш як 4200 куб. сантиметрів для потреб центрів екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, крім легкових автомобілів, які визнаються гуманітарною допомогою.

3. Автомобілі плагін-гібридні та електромобілі, вартість яких не перевищує 190 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня року, в якому вони ввозяться на митну територію України.

4. Транспортні засоби спеціального та спеціалізованого призначення (крім таксі, автомобілів інкасації).

5. Легкові автомобілі, що передаються для потреб військових формувань або закладів охорони здоров'я державної та комунальної форм власності або установ [2]

Міжнародне гуманітарне право встановлює чіткі правила щодо надання допомоги цивільному населенню під час збройних конфліктів. Одним із ключових документів у цій сфері є Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1949 року, який визначає умови та принципи проведення гуманітарних операцій.

Зокрема, стаття 70 цього Протоколу наголошує на необхідності надання допомоги цивільному населенню в разі нестачі життєво необхідних ресурсів:

Якщо цивільне населення будь-якої території, яка перебуває під контролем сторони, що бере участь у конфлікті, крім окупованої території, недостатньо забезпечується запасами, згаданими у статті 69, то проводяться операції з надання допомоги, які мають гуманітарний та беззастережний характер і здійснюються без будь-яких несприятливих особливостей за згодою між сторонами, заінтересованими в таких операціях щодо надання допомоги. Пропозиції щодо надання допомоги, що відповідають вищезазначеним умовам, не розглядаються як втручання у збройний конфлікт або як недружні акти. При розподілі поставок допомоги пріоритет надається таким особам, як діти, вагітні жінки, породіллі й годувальниці, які згідно з Четвертою конвенцією або цим Протоколом користуються особливими пільгами та особливим захистом [3]

У період воєнного стану Національна поліція України відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та ефективного функціонування системи гуманітарної допомоги. Зокрема, поліцейські супроводжують вантажі до зон активних бойових дій, охороняють склади та пункти розподілу, реагують на випадки зловживань або крадіжок допомоги. Вони також взаємодіють із місцевими органами влади та волонтерськими структурами для захисту персоналу, який здійснює доставку, а в окремих випадках самі беруть участь у розподілі допомоги серед постраждалого населення. Така діяльність сприяє підтриманню порядку, прозорості та адресності гуманітарної підтримки.

Попри наявність нормативної бази, механізм надання гуманітарної допомоги в Україні потребує удосконалення. На практиці процес визнання вантажів гуманітарними часто ускладнений бюрократичними процедурами, що затримує їх доставку отримувачам. Волонтери та благодійні організації нерідко стикаються з труднощами при оформленні документів, розмитненні транспорту

чи розподілі товарів, особливо в умовах активних бойових дій. Також проблемною є відсутність уніфікованого реєстру допомоги, що ускладнює моніторинг та звітність.

Ще однією важливою проблемою є недостатня координація між державними органами, міжнародними партнерами та громадськими ініціативами. Це призводить до дублювання зусиль у одних регіонах і браку допомоги в інших. Крім того, чинне законодавство не завжди встигає адаптуватися до динаміки війни, що створює правову невизначеність.

Удосконалення системи можливе через спрощення процедур визнання гуманітарного вантажу, запровадження електронного обліку, посилення прозорості на всіх етапах постачання та розподілу, а також чітке розмежування повноважень між усіма залученими суб'єктами. Важливо також забезпечити стабільну юридичну підтримку для волонтерських ініціатив та приймати гнучкі правові рішення, здатні оперативно відповідати на виклики воєнного часу.

У нинішніх умовах воєнного стану правове регулювання гуманітарної допомоги набуває особливої важливості для ефективного та прозорого забезпечення потреб цивільного населення. Необхідність гнучкого законодавства, координації між державними органами, міжнародними партнерами, волонтерськими організаціями та правоохоронними органами є ключем до своєчасного та справедливого надання допомоги. Роль Національної поліції у забезпеченні безпеки гуманітарних вантажів та охороні розподільчих пунктів, а також взаємодія з іншими структурами, сприяють успішному розв'язанню гуманітарних проблем. Лише через таку співпрацю можна ефективно реагувати на надзвичайні ситуації та надавати необхідну підтримку тим, хто її потребує.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 22.10.1999 «Про гуманітарну допомогу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/119214#Text> (дата звернення: 29.04.2025).
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.09.2023 «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 29.04.2025).
3. Протокол Організації Об'єднаних Націй від 08.06.1977 «Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 29.04.2025).

Яцун Вікторія Олександрівна

здобувач ступеня вищої освіти бакалавр 203 н.г. «Право» ННПП НАВС

Науковий керівник:

Бухтіярова Ірина Геннадіївна,

доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін ННПП, кандидат юридичних наук, доцент

ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ОБМЕЖЕНЬ В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан, як особливий правовий режим, передбачає тимчасове обмеження конституційних прав і свобод громадян, а також розширення повноважень органів державної влади, зокрема правоохоронних. Запровадження режиму воєнного стану в Україні, починаючи з 24 лютого 2022 року і спричинило цілий ряд обмежень, які стосуються правил поведінки цивільних осіб. У таких умовах значно зростає значення адміністративної відповідальності як інструменту швидкого реагування на правопорушення, що становлять загрозу публічному порядку, національній безпеці та обороноздатності [1; 7].

Найбільш поширені правопорушення, за які громадяни несуть адміністративну відповідальність у період воєнного стану є: 1) порушення комендантської години, наприклад, за ст. 185 КУпАП (злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця) та/або порушення громадського порядку за ст. 173 КУпАП (дрібне хуліганство) [2], 2) самовільне залишення місця проживання або невиконання обов'язків в умовах евакуації чи мобілізації; 3) порушення правил світломаскування, обмежень на пересування, заборон на фото- та відеозйомку об'єктів критичної інфраструктури; 4) поширення неправдивої інформації, яка спричиняє панічні настрої населення.

У 2022 році було запропоновано встановлення адміністративної відповідальності за порушення таких обмежень, як комендантська година та спеціальний режим світломаскування, авторами проекту Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану»(реєстр. № 7356 від 09.05.2022) [3].

Відповідно до зазначеного законопроекту запропоновано зміни щодо доповнення КУпАП статтею 210-2, яка встановлює адміністративну відповідальність за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану. Зокрема частина перша передбачає склад адміністративного правопорушення–порушення комендантської години, а частина друга – порушення спеціального режиму світломаскування під час дії воєнного стану [4]. Варто зауважити, що встановлення окремої статті 210-2 КУпАП є важливим кроком у напрямі правового унормування відповідальності за

порушення специфічних обмежень, таких як комендантська година та режим світломаскування. Це не лише підвищує правову визначеність і прозорість адміністративного провадження, а й сприяє ефективнішому забезпеченню публічної безпеки та порядку в умовах воєнної загрози.

Зазначимо, що під час аналізу Єдиного державного реєстру судових рішень було виявлено понад тисячу судових проваджень, пов'язаних із порушеннями, зафіксованими в період дії комендантської години [5]. Водночас, жодна з цих справ прямо не стосувалася порушення саме комендантської години як окремого складу правопорушення. Натомість, розглядалися справи за іншими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення, зокрема: ст. 130 КУпАП – керування транспортними засобами в стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння (найпоширеніше порушення); ст. 185 КУпАП – злісна непокора законній вимозі працівника поліції; ст. 126 КУпАП – керування транспортом без відповідних документів (посвідчення водія, страхового полісу або в разі позбавлення права керування); ст. 187 КУпАП – порушення правил адміністративного нагляду; ст. 178 КУпАП – вживання алкогольних напоїв у заборонених місцях; ст. 173 КУпАП – дрібне хуліганство [6].

У зв'язку з цим вважаємо, що при встановленні адміністративної відповідальності за порушення комендантської години слід враховувати можливість виникнення у громадян об'єктивних причин, які змушують їх порушити ці обмеження. Зокрема, йдеться про випадки крайньої необхідності або серйозні життєві обставини, що не можуть бути вирішені в межах приміщення, де особа перебуває під час дії обмежень. Тому пропонується законодавчо передбачити винятки з відповідальності у таких ситуаціях, визначаючи поважною причиною «такі обставини, що людина не в змозі подолати, залишаючись у житлі або іншому укритті, не порушуючи встановленої заборони на пересування» [4].

Однак важливо підкреслити, що систематичне порушення комендантської години, навіть за наявності зазначених обставин, не повинне звільняти від відповідальності – з метою недопущення зловживання цим положенням.

Водночас в умовах дії воєнного стану більшого значення для контролю виконання умов запровадження комендантської години набувають території, які вважаються не прикордонною смугою, а прифронтовою зоною. Проте після закінчення бойових дій та відведення військ агресора на територію російської федерації, можливо і прикордонна смуга потребуватиме більш ретельного контролю виконання умов комендантської години.

Отже, запровадження воєнного стану в Україні з 24 лютого 2022 року обумовило необхідність оперативного посилення адміністративно-правового реагування на порушення публічного порядку та безпеки. В умовах підвищеного ризику для національної безпеки адміністративна відповідальність стала ключовим інструментом контролю за дотриманням обмежень, що стосуються поведінки цивільного населення.

Тому запровадження норм, які обтяжують відповідальність сприяють не лише правовій визначеності, а й підвищенню ефективності роботи правоохоронних органів, зміцненню публічного порядку та обороноздатності

країни в період надзвичайних загроз. Разом із тим важливо забезпечити баланс між суворістю правового регулювання та врахуванням реальних життєвих обставин, які можуть зумовити порушення комендантської години. Законодавче передбачення винятків для випадків крайньої необхідності дозволить уникнути формального підходу до притягнення до відповідальності та забезпечити дотримання принципів справедливості.

Список використаної літератури:

1. Про введення воєнного стану: Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення 03.05.2025.)

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. №8073-Х. Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст.1122.

3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану: проект Закону України від 09.05.2022 реєстр. № 7356. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39569> (дата звернення: 03.05.2025).

4. Бевз С.І., Стадник В.Я. Посилення адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану: окремі аспекти. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 5. 2025. ст. 193-195.

5. Яка відповідальність за порушення комендантської години в Україні 2023 URL:<https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20231212-yaka-vidpovidalnistza-porushennya-komendantskoyi-godnyv-ukrayini/>

6. Колеснікова М.В., Хуторянець Ж.В. Відповідальність за порушення комендантської години та спеціального режиму світломаскування. Юридичний науковий електронний журнал. Випуск 1. 2023. ст. 290-293.

7. Бухтіярова І.Г. Обмеження прав та свобод людини та громадянина під час воєнного стану: адміністративно-правовий аспект. Морально-правові засади публічного адміністрування у секторі безпеки та оборони: Матеріали науково-практичного семінару (Київ, 22 лютого 2023 року) / ред. колегія: І.Д. Пастух (голова), В.М. Дорогих, О.К. Волох. 186 с. без ілл. С. 17-21.

Науково-навчальне видання

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
підсумкової науково-теоретичної конференції
СИНЕРГІЯ ПРАВА, ПРАВООХОРОННОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПСИХОЛОГІЇ,
ПРИСВЯЧЕНА ДНЮ НАУКИ**

(Київ, 15 травня 2025 року)

Редакційна колегія:

Старицька Ольга Олексіївна,
кандидат юридичних наук, доцент

Сюравчик Валерій Григорович,
кандидат юридичних наук